DIN PUBLICAȚIUNILE CASEI ȘCOALELOR

SCRIITORI BUCOVINENI

ANTOLOGIE

DE

CONSTANTIN LOGHIN
PROFESOR

BUCUREȘTI

TIP. REFORMA SOCIALĂ
PASAGIUL ROMÂN, 20.
1924

Prețul: Lei 30

SCRIITORI BUCOVINENI

CONSTANTIN LOGHIN
PROFESOR

SCRIITORI BUCOVINENI

ANTOLOGIE

BUCUREȘTI
TIP. „REFORMA SOCIALĂ," PASAGIUL ROMÂN 20
1924

PREFAȚA

O literatură a Bucovinei a existat.

Chiar dacă literatura românească ce s'a făcut în Bucovina nu e rezultatul unei tradiții culturale românești de aici, chiar dacă ea nu are un timbru special bucovinean, numai faptul că ea a fost scrisă de scriitorii bucovineni și e ecoul durerilor și bucuriilor noastre, că a fost, cel puțin în timpurile mai indepărtate, singura hrană sufletească a câtorva generații românești din Bucovina, că a fost singurul far luminos, către care căuta scăpare corabia rătăcitoare a Românismului din Bucovina, chiar numai aceste fapte ne dau tot dreptul ca să numim literatură bucovineană tot ce s'a scris în această țară dela anexare (1775) până la unirea ei cu patria-mumă (1918).

Și acuma când literatura Bucovinei de până la 1918 a trecut în domeniul istoriei, iar ceea ce vine aparține României întregi, acuma când imprejurări mai prielnice pentru neamul nostru de aici ne îngădue să ne ocupăm și de trecutul acestei țări, atât de neglijat până în ziua de azi, acuma cred că a sosit timpul ca să ridicăm vălul indiferenței și uitării de pe fața acelora, cari au contribuit cu tot sufletul lor la înfăptuirea acestor vremuri, pe care noi avem mai mult noroc ca

să le trăim. Să desprindem încă odată de pe buzele celor morţi glasurilor lor, acele glasuri profetice, cari odată au putut să farmece şi să entuziasmeze generaţiile vechi de Bucovineni.

Ideea naţională n'a incetat nici odată de-a exista în Bucovina. Flacăra acestei idei a pâlpâit când mai vioiu, când mai plăpând, după împrejurări.

Deprinderea de-a scrie în limba românească, deprindere moştenită dela un Gr. Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, n'a putut să nu se continue şi in Bucovina anexată.

După-ce cei dintâi fiori de surprindere prin schimbarea stăpânirii s'au potolit, cărturarii noştri, crescuţi in şcolile mânăstireşti, îşi revin in fire şi incep chiar din primele decenii după anexare a tipări cărţi româneşti ca manuale didactice, catehisme, calendare, gramatici cari sânt şi germane, etc. [1]

Dar dupăce păstrătórii tradiţiei moldoveneşti dispar din rândul celor vii, această deprindere de a scrie româneşte în Bucovina începe să se cam uite. In deceniile din jurul anului 1840 e secetă literară în Bucovina. Firul tradiţiei moldoveneşti s'a rupt brusc şi a trebuit să vină furtunosul an 1848 pentru ca să-l reînoade. Iar cultura germană, care se erijase in urmaşa celei vechi moldoveneşti, nu era şi, nici mai târziu, n'a fost in stare să înlocuească tradiţia culturală românească din Bucovina.

---

[1] *Vezi : I. Nistor : Din istoria calendarului nostru, în Calendarul Soc. p. cult. şi lit. rom. pe a. 1914 ;*

C. Morariu, Părţi din istoria Românilor Bucovineni, broşura, Cernăuţi, 1894 ; D. Dan, Codicele Dornean, Cernăuţi, 1899 ; L. Morariu, Isopia Voroneţeană, în calendarul Glasul Bucovinei pe a. 1922 ; I. Bianu şi N. Hodoş : Bibliografia rom. veche vol. I, II şi III fasc. 1-2.

Dovada cea mai bună e scriitorul Ir. Porumbescu care dibueşte între două culturi: cea veche românească cu rădăcini adânci în sufletul său şi cea germană cu începuturi timide de înstrăinare. Deaceea vedem în scrierile sale cu subiecte luate din popor o influenţă puternică poporană în limbă, pe când în celelalte scrieri înrâurire serioasă germană în frazeologie.

Dar această nesiguranţă, spre fericirea noastră, nu durează mult. Ideile curentului latinist încep să pătrundă la noi încă înainte de 1848, când credeam că ni le-a adus de-agata A. Pumnul. Incă înainte de 1848 avem gramatici — ce-i drept româno-germane cu evident caracter didactic[1] — avem dicţionare, unul al lui V. Cantemir[2] şi altul chiar etimologic al lui Por. Dimitroviţă[1]. Deci A. Pumnul, când a venit în Bucovina (1848) a găsit un teren pregătit pentru primirea ideilor sale latiniste. Deaceea, în Bucovina, A. Pumnul a găsit numai admiratori. Iar dacă, în Bucovina, cineva a cutezat să se ridice în contra ideilor de reformare a limbii, atunci acest protest s'a făcut dapă moartea lui A. Pumnul, cum a făcut-o poetul D. Petrino[3].

Dar în vremea aceasta se produce în Principatele române o renaştere literară prin gruparea elementelor tinere literare în jurul revistei „Dacia literară" şi mai târziu a „Propăşirii". Renaşterea literară încearcă o renaştere politică prin revoluţia din 1848 în Principate. Nereuşind, tinerii revoluţionari trebue să-şi pără-

---

[1] *Vezi C. Morariu, op citat.*

[2] *Dim. Dan: Un autor român bucovinean din anul 1826/7. Edit. Glasul Bucovinei, Cernăuţi, 1922.*

[3] *Puţine cuvinte despre coruperea limbii româneşti în Bucovina de Dim. Petrino, Cernăuţi, 1869; I. Grămadă, România Jună, monografie, Arad, 1912.*

sească țara și fac un scurt popas in Bucovina, in casa ospitalieră dela Cernauca, lângă Cernăuți, a bătrânului boer moldovean, Doxachi Hurmuzachi. Aici mai poposesc și alți revoluționari români, din Ardeal, fugiți de baioneta Ungurului răsbunător, așa că intre 1848-50 Cernauca devine un simbol al unității noastre naționale. După un scurt popas tinerii aceștia se duc mai departe spre vest, dar lasă in urma lor dragoste din dragostea lor pentru poporul românesc, căldură din căldura lor pentru ideile naționale, mândrie din mândria lor pentru trecutul și incredere din încrederea lor in viitorul neamului nostru. Prin această vizită neasteptată și prin luptele fraților Hurmuzăcheni Bucovina e chemată la viață nouă românească și se reinoadă firul rupt al legăturilor cu Principatele române și cu Ardealul.

Deacuma orice sguduire mai puternică in organismul românesc de undeva se resimte și in Bucovina. Decâteori in cultura și literatura românească de aiurea se produce un curent mai puternic de idei, de atâtea ori el află răsunet și in inimile Bucovinenilor. Astfel când Alecsandri își stabilește reputația de cel mai mare poet al Românilor și faima lui trece departe peste granițele patriei sale inguste, nu putea să nu-și găsească discipoli vrednici in Bucovina, unde un V. Bumbac scrie atâtea poezii bune și un inceput de epopee, care intrece orice incercare de acest fel până în vremea sa. Păcat numai că acest poet a rămas până astăzi puțin cunoscut și aproape uitat.

Iar când in Principate își croește drum anevoios un curent nou, curentul critic al Junimii, dându-ne excelenți scriitori, și Bucovina literară își are reprezentanții săi în T. V. Stefanelli și M. Teliman, care, cel din

urmă, de avea o formă mai îngrijită, putea să stea alături de Caragiale.

Cu Eminescu, poezia română ajunge la maturitatea ei. Şi noi am avut pe Eminescu al nostru, pe G. Popovici, care a scris sub pseudonimul T. Robeanu.

Iar dacă noi Bucovinenii nu avem un Creangă, un Caragiale, un Coşbuc, e pentru-că aceştia sunt produsul unei tradiţiuni naţionale, care la noi a lipsit.

Când în România închegată, în pragul veacului al XX-lea, ia fiinţă curentul canalizat de revista „Semănătorul", curentul ideii naţionale şi democratice, şi Bucovina se înşirue cu vrednicie printre luptătorii pentru această idee. Revista Cernăuţeană „Junimea literară" propagă aceste idei în Bucovina, iar reprezentantul tipic al acestui curent în literatura Bucovinei e regretatul I. Grămadă, pe care nevoile acestei vieţi şi împrejurări vitrege l-au îndepărtat numai prea degrabă de altarul artei adevărate.

Nici poezia patriotică, duioasă şi îndurerată, a lui O. Goga, n'a rămas fără răsunet foarte puternic în Bucovina, unde poeţi ca d-nii I. Cocârlă-Leandru, V. Huţan şi G. Rotică cântă „pătimirea noastră". Numai cel din urmă, după răsboiul actual, s'a emancipat complect de sub tutela maiestrului său.

Deci vedem că, începând cu jumătatea a doua a secolului trecut, orice renaştere literară la Românii din alte părţi trezeşte ecou puternic şi în inimile Bucovinenilor. Aceste ecouri n'au dat o literatură nouă, dar au dat o literatură bucovineană. Nici o idee nouă, nici un curent literar n'a pornit din Bucovina.

Iar dacă cineva, tocmai din acest fapt, ar căuta să reducă sau chiar să desconsidere valoarea literaturii bucovinene, atunci trebue să-i punem în faţă greută-

țile, pe care literatura Bucovinei a avut să le întâmpine în calea ei de mai bine de un secol. Sânt greutăți pe care nu le-a cunoscut o altă țară locuită de Români. Să le examinăm mai de aproape.

Școala, acest factor important în desvoltarea literaturii, era făcută în Bucovina în limbă străină și cu tendinți străine. Nu radia raze de lumină, ci căuta să ne împăinjenească ochii ca să nu vedem ceea ce ne mărturisea de trecutul românesc al acestei țări atâtea morminte de voevozi, atâtea mănăstiri și biserici vechi, atâtea nume de localități istorice, atâtea și atâtea rămășiți din alte vremuri. Această școală nu ne propăvăduia dragoste pentru limba noastră, ci căuta să ne furișeze în inimi dispreț pentru dânsa.

Dar și limba românească, care de bine, de rău, se mai vorbea în această Bucovină, a fost de cu bună vreme îndrumată pe o cale greșită. După ce cultura străină care pătrundea în Bucovina a rupt firul tradiției românești, întâmplarea a vrut ca, până la reînodarea lui, să ne vină Aron Pumnul cu ideile lui de reformare a limbii. Astfel în Bucovina s'a creat o limbă artificială, o limbă, care — poate — semăna mai mult cu cea latină, dar căreia îi lipsea căldura, elasticitatea, putința de variație, dar mai ales acea armonie, acel suflu divin, care e necesar la crearea de opere de artă. Deaceea și operele scrise în acest idiom, ca scrierile lui I. Bumbac, I. G. Sbiera, cu greu se mai citesc astăzi.

Iar dacă un tânăr, Român de acasă, dar purtat prin școli germanizatoare și crescut în limba lui A. Pumnul, a scăpat odată de școala secundară, ce-l aștepta în viața viitoare?

Perspectivele viitorului nu erau deloc ademenitoare.

Il aștepta comoda și ticnita carieră de funcționar austriac cu teancuri de acte, cu paragrafe rigide, cu legi învechite, cu truditoarea ocupație zilnică, dar cu neobositoarea încordare a creierilor. Acest biurocratism eftin era menit să tocească și puținul idealism inerent tânărului român.

Iar dacă se mai întâmpla ca acest tânăr să intre in viața politică românească, atunci din stejar neclintit trebuia să devie elastică trestie de baltă. Politica și apoi ziaristica ne-a consumat energii demne de altă menire. Așa politica ni l-a angajat în luptele ei mistuitoare pe cel mai fecund istoric al nostru, Eudoxiu Hurmuzachi, și pe unul din cei mai mari poeți ai Bucovinei, George Popovici (pseudonim: T. Robeanu). Iar ziaristica a răpit literaturii noastre pe neîntrecutul foiletonist M. Teliman și pe fermecătorul prozator I. Grămadă.

O altă serie de intelectuali Bucovineni erau ocupați cu editarea de manuale didactice, un șir întreg de bărbați erau angajați în lupta pentru conservarea caracterului românesc al acestei țări și atunci cu drept cuvânt ne întrebăm, cine mai rămânea să facă literatură românească?

Dar dacă ne uităm peste hotare, în Principate, vedem că literatura română de acolo, în condițiuni nu cu mult mai favorabile, și-a mers drumul tradițional, pentru că acolo exista o clasă, care din moși-strămoși era deprinsă a scrie românește, o clasă care purta grija scrisului românesc, era clasa boerească. Această clasă, la noi, cu durere trebue să spun, a fost numai prea repede orbită de lustrul culturii germane, a primit prea în grabă blidul de linte pe care i l-a

întins stăpânirea cea nouă dela Viena, sub forma titlurilor răsunătoare.

Şi dacă cu greu rămânea cineva în Bucovina să facă literatură românească, tot aşa puţini erau aceia cari să ceară literatură românească. Noi nu aveam un număr mai mare de cetitori români în Bucovina, iar scrierile Bucovinei numai cu greu puteau pătrunde peste graniţele Bucovinei.

Acestea şi altele sunt greutăţile cu care a luptat literatura Bucovinei şi ele trebue considerate ori de câte ori voim să judecăm această literatură.

Dar cu toate acestea putem spune cu mângâere, că Bucovina a avut mulţi, ba chiar, proporţional cu contingentul din care se puteau recruta, foarte mulţi scriitori.

Au fost şi sunt profesori de teologie cari au făcut faima lumii ortodoxe, Bucovina a avut istorici ca inepuizabilul Eud. Hurmuzachi, D. Verenca, I. G. Sbiera, d-l I. Nistor, etc; a avut istorici literari ca pe eruditul I. G. Sbiera; a avut în poezie pe patrioticul V. Bumbac, ale cărui poezii stau şi azi înmormântate în ziarele şi revistele locale, pe duiosul şi melancolicul D. Petrino, care a aflat aprecierea lui V. Alecsandri, pe gingaşul şi romanticul T. Robeanu, desgropat din uitare de o mână pioasă necunoscută, pe regretatul şi aproape necunoscutul A. Forgaci şi în timpurile mai noi pe cântăreţii durerilor noastre, domnii I. Cocârla-Leandru, V. Huţan şi G. Rotică; în nuvelă a avut pe vigurosul I. Porumbescu, pe povestitorul trecutului istoric al Bucovinei I. Grămadă, pe duiosul cronicar al Bucovinei înstrăinate E. Grigoroviţa, pe neîntrecutul umorist şi biciuitor al moravurilor bucovinene M. Teliman, pe neobositul informator G. Tofan, etc.

Dar mai ales folklorul e foarte bine reprezentat prin nume ca I. G. Sbiera, d-na El. Niculiță-Voronca, părintele D. Dan, d-nii I. E. Torouțiu și L. Morariu, dar mai cu seamă fecundul S. Fl. Marian.

Nici traducerile n'au fost neglijate și citez numai pe cei mai cunoscuți ca V. Bumbac, I. Grămadă, părintele C. Morariu, d-nii C. Berariu, Iorgu Toma, etc.

Iată deci o serie de nume care inseamnă ceva nu numai pentru literatura Bucovinei, dar care pot face onoare intregii literaturi românești.

Și cu toate acestea, dacă răsfoim vreo carte de istoria literaturii românești, numai foarte rar vom întâlni și câte un nume de mai sus. Nu e vina nimărui, ci numai a faptului, că, până astăzi, noi Românii nu avem o istorie complectă a literaturii românești. Mai ales ne lipsește istoria literaturii moderne.

Cea mai completă istorie a literaturii, cea a d-lui N. Iorga, ajunge numai până la anul 1866, deci până într'o vreme, când, in Bucovina, abia incepe o literatură mai intensivă românească. Iar alte istorii literare, ca cea a d. Gh. Adamescu din Biblioteca pentru toți, e prea sumară, ca să poată cuprinde pe toți scriitorii de seamă ai Bucovinei.

Deocamdată suntem avizați încă la isvoarele vechi cum sunt:

Părți din istoria Românilor bucovineni de Const. Morariu, Broșura II, Cernăuți, 1894 și

Autorii Români bucovineni, repertoriu de L. Bodnărescul, Cernăuți, 1903.

Pentru lucrările mai noi ne fac unele servicii cărțile: Contribuțiune la bibliografia românească, fasc. I, de Gh. Adamescu, București, 1921.

Prozatorii noştri, chrestomaţie de L. Marian şi Dunăreanu, Chişinău.

Incolo majoritatea scriitorilor bucovineni stau îngropaţi — până azi—în cărţi de mult epuizate şi în coloanele prăfuite ale ziarelor locale şi ale revistelor româneşti.

Iată de ce am crezut că săvârşesc o operă de dreptate şi de recunoştinţă faţă de înaintaşi, dacă public o antologie a scrisului românesc în fazele sale principale dela anexare până la Unire.

Şi necesitatea acestei antologii se simte cu atât mai mult, cu cât nici în Bucovina nu se mai găsesc operele acestor scriitori, de oarece ele sunt de mult epuizate şi numai cu greu accesibile specialiştilor. E bine să se ştie că Bucovina nu are o singură bibliotecă, în care ar fi adunate toate operele scriitorilor Bucovineni.

Pe de altă parte trebue să se cunoască ce aduce şi Bucovina, revenind la patria-mumă, în domeniul literaturii româneşti.

Astfel fiind, întrucât priveşte criteriile, după care m'am condus în alegerea scriitorilor bucovineni, trebue să mărturisesc dela început că m'am condus de principiul ca fiecare scriitor mai însemnat să-şi aibă locul său cât de modest în această antologie. Pe de altă parte m'am străduit să reduc pe cât se poate probele din scriitorii mai puţin literari, pentruca astfel să corespund cerinţelor moderne ale unei antologii.

De aceea materialul dat are un puternic timbru istoric-literar, dar această literatură este icoana fidelă a Bucovinei literare de până la Unire. Bucovina n'a dat o literatură pur estetică, literatura ei nu are numai flori în culori orbitoare, cu miros îmbătător, dar totuş flori, pe care le culegi cu drag.

Am mai căutat să unific ortografia și punctuația, pe cât era posibil, și chiar pe alocurea să modific neînsemnate particularități de limbă, accent, pronunțare, care ar fi prea jignitoare pentu urechea deprinsă cu o limbă bună literară.

Doresc ca această antologie să contribue la cunoașterea și aprecierea după merit a Bucovinei literare și, pe dealtă parte, să ușureze lucrul aceluia, fie că voiu fi eu sau altul, care își va lua greaua sarcină de a scrie istoria literaturii bucovinene.

Autorul

Cernăuți, Februarie 1923

POEZIA

DIMITRIE PETRINO
(1838[1] - 1878)

Coborâtor dintr'o veche familie boerească, mama lui fiind o fiică a bătrânului Doxachi Hurmuzachi din Bucovina, Dimitrie Petrino se naşte în Rujniţa (Basarabia), trece de tânăr cu toată familia în Bucovina, unde ajunge pe neaşteptate fericitul moştenitor al unei averi mari, pe care o iroseşte în viaţă uşuratecă la Viena şi aiurea. După o căsătorie fericită de un an pierde pe soţia şi unicul său copil, pe care avea să-i plângă atât de înduioşător în poeziile sale. Ruinat trupeşte şi sufleteşte, trece la 1875 la Iaşi, dupăce scrisese cele mai frumoase din poeziile sale. Aici devine director al bibliotecii statului, apoi profesor de limba şi literatura română la universitatea din Iaşi. Moare în cea mai neagră sărăcie la Bucureşti.

A publicat poeziile : Flori de mormânt, Cernăuţi, 1867; Lumine şi umbre, Poezii, Cernăuţi, 1870, unde se cuprind şi Flori de mormânt; Raul, poem, Cernăuţi, 1875; La gura sobei, poem în 3 cânturi, Iaşi 1876;

1) Anul naşterii încă nu e definitiv stabilit.

Poeme, în ediţia Şaraga dela Iaşi, precum şi alte scrieri mărunte. (Vezi Contribuţiune la bibliografia română de G. Adamescu).

In 1908 apare la Vălenii de Munte: Poezii alese de D. Petrino, cu o prefaţă de N. Iorga. La sfârşitul cărţii ni se dă un „adaos despre rostul operei lui D. Petrino".

COPILA ȘI PĂSCARUL

Intr'o barcă ușurică
Șede-o fată frumușică
Și suspină mult amar;
Lângă ea, luptând cu valuri,
Depărtând barca de valuri,
Stă căruntele păscar.

Marea scade, marea crește,
Barca lunecă, plutește,
Ca o pasere în sbor;
Val de val mugind se frânge,
Ear' copila geme, plânge,
Plânge, ah, un tainic dor!

Și pàscarul se uimește,
Stă pe gânduri, o privește,
Și apoi cu glas duios

O întreabă: «Fică-mi spune
Ce chin oare te supune,
De plângi aşa dureros!»

Atunci fata întristată
O icoană îi arată
Şi-i răspunde-amar plângând:
«Am iubit pe acest june,
Ah, mai mult nu-ţi mai pot spune,
Căci el doarme 'ntr'un mormânt!»

Şi bătrânul se'ngrozeşte,
A lui faţă se sbârceşte,
Strigând: «Pentru Dumnezeu!
Mori cu mine de o dată;
Eu, ah, eu lui i-am fost tată,
El era copilul meu.»

Şi-aruncând lopata'n mare,
Barca cu-amândoi dispare
Cu un ţipăt mult amar;
Val de val mugind se frânge,
Dar copila nu mai plânge,
Nici căruntele păscar...

RUJNIȚA

Leagăn scump al vieţii mele,
Sat în care m'am născut,
Cu-al tău cer şi-a tale stele
Mii de ori eu te salut!

După ani de despărţire
Trecuţi pe-un pământ străin,
Eu cu vechea mea simţire
Astăzi iar la tine vin.

Căci în trista depărtare
Prea curând m'am scuturat
De speranţele, cu care
Numai tu m'ai legănat.

Te-am lăsat încă'n pruncie,
Incă'n zile de plăceri,

Şi de-atunci a mea junie
S'a răcit prin multe ţări.

Am văzut cetăţi antice
Cu arcade de marmor,
Sub arcadele ferice
Eu am suspinat de-amor.

Am păşit pe-acea cărare
Ce-ades duce la noroc:
Fericire, desperare,
Le-am simţit şi eu pe loc.

Am văzut ţări fericite,
Mai lin cer decât al tău,
Văi cu mult mai înflorite
Incântau sufletul meu,

Dar ca tine loc de pace
Altu'n lume n'am găsit,
Mai mult decât orice-mi place
Cuibuşorul meu iubit,

Locul unde fără samă
La lumină m'am trezit,
Unde numele de mamă
Prima dată l-am rostit,

Te salut deci dar câmpie,
    Unde în a vieţii zori,
Pentru-o floare de junie
    Culegeam frumoase flori.

Salut vesela grădină
    Şi căsuţă ce mi-a fost
O lume de comori plină,
    Leagăn, scut şi adăpost.

Pe voi stânci şi pe voi dealuri
    Şi pe tine râuşor,
Ce în tulburile-ţi valuri
    Ca şi viaţa-mi treci uşor.

Şi cuprins de-o suvenire
    Mai fac cruce de trei ori,
Când privesc sfânta zidire
    Cu-al ei turn plecat de nori,

Toate îmi aduc aminte
    Visul meu copilăresc,
Şi cu mii de glasuri sfinte
    Mă îngână, îmi vorbesc;

Incât, când mă văd aice,
    Aş vrea să fiu copilaş,

Şi să dorm un somn ferice
Pe-un sân dulce, drăgălaş.

Leagăn dulce-a vieţii mele,
Sat în care m'am născut,
Cu-al tău cer, cu-a tale stele,
Mii de ori eu te salut!...

ADIO

I

Locuri mult frumoase, ţărmuri de mărire,
Care mi-aţi fost mie leagăn de iubire
Şi un câmp de visuri fără de hotar!
Lira mea sdrobită, inima'n durere
Mai adună încă vechea lor putere
Spre-a vă zice astăzi—un cuvânt amar,

Un cuvânt, ce'n lume toate le sdrobeşte
Câte cu simţire omul le iubeşte,
Un cuvânt ce iadul lumilor a dat;
Lebăda îl spune, când din viaţă sboară,
Omul, când îşi lasă fraţi, odor şi ţară,
Şi a-l spune astăzi eu sânt condamnat.

Deci adio voauă, fraţi din astă ţară,
Către voi acuma gându-mi încă sboară,

Fii-ai Bucovinei, spre-a va saluta.
Mulţămită dulce celor ce frăţeşte
Aţi cuprins odată'n braţe, româneşte,
Pe-un călător care adăpost căta.

Scumpă-mi este-acuma dulcea suvenire,
Şi voi mi-aţi fost marturi, când de fericire
Visuri răpitoare viaţa-mi îngâna.
Deşi numai visuri, scumpe mi-au fost mie,
Chiar şi sfărămate azi de-o vecinicie
Eu a lor dulceaţă nu o pot uita.

II

De dulce fericire, de crudă suferinţă
Loc sfânt şi mult iubit,
In care-am fost odată voios, plin de credinţă,
In care-am suferit,
O patrie iubită, o dulce Bucovină,
Naintea-ţi cu durere azi fruntea-mi se înclină.

Căci scumpe mi-au fost mie câmpiile-ţi frumoase,
Dumbrave, munţi şi văi:
Chiar pietrele în tine mi-au fost pietre preţioase.
Prin scump amorul ei.
Un suvenir puternic în pieptu-mi e săpat,
Cu lanţul veciniciei de tine sânt legat.

Frumoasă Bucovină, al tinereţii mele
Frumos şi dulce raiu,
S'a scurs într'o clipeală, sub cerul tău cu stele,
Al vieţii mele maiu.
Sdrobit de-o soarte-amară din sânu-ţi mă duc eu,
Dar sfânta ta câmpie o'nchin lui Dumnezeu.

Mă despărţesc de tine, mă despărţesc de toate!
Dar sub al tău pământ
Eu las tot, ce cu lanţuri de Dumnezeu formate
Mă leagă de-un mormânt:
Deşi nu-mi poţi fi mie precum mi-ai fost odată,
Insă de al meu suflet tu nu vei fi uitată.

CÂNTECE DE DOR

I

In placeri ca şi'n durere,
In noroc ca şi'n nevoi,
Am gândit la tine, dragă,
Şi-am cules aceste foi,

Foi adese-ori bătute
De-un vânt rece, vijelios,
Le-am udat cu-a mele lacrimi
Ca să crească mai frumos.

Le-am hrănit cu al meu sânge,
Cu-a mea viaţă, cu-al meu dor,
Şi cu foc am scris pe ele
Soarta mea şi-al meu amor.

Le-am cules în văi frumoase
Ce norocul lumina —

Le-am cules şi pe morminte
Unde-al morţii vânt turba.

De pe buze dulci ca mierea
Le-am cules visând de-amor,
Dar cu ani întregi de lacrimi
Le-am plătit pe viitor.

Căci divina poezie
Este un cinel prea sfânt,
Ce, spre-a da unuia lacrimi,
Pune pe-altul în mormânt.

II

Am spus florilor frumoase,
    Le-am spus al meu dor,
Am spus stelelor lucioase
    Tristul meu amor.
Şi de-atunci pe floricele
    Scris e că doresc;
Şi de-atunci e scris în stele
    Că mult te iubesc.

Am spus paserii ce sboară
    Frumuseţa ta,
Am spus vântului de sară

Suferinţa mea.
Şi de-atuncea te slăveşte
Pasărea'n cântări,
Şi zefirul îmi şopteşte
Dulce mângâeri.

Insă nimărui în lume
Incă n'am rostit,
Inger dulce, al tău nume,
Nume mult iubit.
Căci curând natura toată
De cumva l-ar şti,
Ea l-ar repeta îndată
Şi'n cer l-ar rosti.

Atunci lumea credincioasă,
Dacă l-ar vedea
Scris în bolta luminoasă,
Atunci, scumpa mea,
Ştiu că toata omenire
Ţi s'ar închina
Ca la o dumnezeire
Şi tu — m'ai uita.

TOT UNA

Fie zilele senine,
Fie noapte pe pământ,
Tot e una pentru mine,
Căci ea doarme în mormânt.

Ce folos, dacă răsbate
Printre nori soare divin?
De-acum raza-i nu mai poate
Să pătrundă'n al meu sân.

Sau ce groază să-mi mai fie
De-o furtună cât de rea?
L'a furtunelor urgie
S'a deprins inima mea!

Zile vin, zile vor trece,
Eu pe toate le privesc,

Dar, de-i cald sau de e rece,
Eu de-acum nu mai simţesc.

Fie'n cer raze senine
Fie noapte pe pământ,
Tot e una pentru mine:
Căci mormântul e mormânt.

COPILULUI

Copile sărmănele,
Ah, tu încă nu știi
Că maica-ți nu mai este,
Ea nu-i între cei vii.

Și nu vei ști de dânsa,
Căci nu vei fi simțit,
Cu ce iubire sfântă
De ea ai fost iubit.

Insă văzând pe alții
Crescuți de maica lor,
Adese tu vei plânge
Lipsit de-așa amor.

Vei plânge și cu tine
Amar voiu plânge eu,

Căci pruncii fără maică,
Sânt fără Dumnezeu.

Ca floarea fără roauă,
Ca câmpul fără flori,
Sânt fii fără maică,
Orfanii muritori.

Orfani sântem' în lume,
Ah pruncuşorul meu!
Orfani de-acum nainte
Orfani — şi tu şi eu.

CÂNTECUL MEU

Suspin e oare? sau melodie?
Plâns de durere? sau glas de-amor?
Gemet de moarte? și de-agonie?
Sau un preludiu de viitor?
Ce este glasul inimei mele,
Care se'nchină chipului tău
Și-adese sboară pân'între stele?
Ce este oare cântecul meu?

Spune-mi, o țară? spune-mi tu mie,
Ce e acordul răsunător,
Când pentru tine în melodie
Lira-mi vibrează, plină de dor?
Când cerc cu tine toate-a le'nvinge,
Și'nvoc cu lacrimi pe Dumnezeu,
Când pentru tine muza mea plânge,
Ce este oare cântecul meu?

Spuneţi-mi mie, voi flori divine,
Feţe sublime, îngeri de-amor,
Căror cu lacrimi şi cu suspine
Lira-mi slujeşte cu glas de dor?
Voi ce-mi daţi visuri de poezie,
Ce-mi daţi aripa lui Dumnezeu,
Vă rog, îmi spuneţi, spuneţi-mi mie
Ce este oare căntecul meu?

Spune-mi natură, maică iubită!
Spune-mi tu lume! voi muritori!
Spune-mi câmpie, dulci înverzită,
Spuneţi-mi stele, spuneţi-mi flori!
Spune-mi tu neagră eternitate!
Spune-mi, ah! spune-mi tu Dumnezeu:
Când de iubire inima-mi bate,
Ce e atunce cântecul meu?

Nime nu-mi spune, nime nu-mi zice
Ce e cântarea sânului meu,
De este eco dulce, ferice,
Sau de-i un sunet jalnic şi greu?
Căci nime'n lume, nime nu ştie,
Ce este sacru sânului meu.
Deci pentru asta nime nu ştie,
Ce este oare cântecul meu?

Suspin pe aripi de melodie,
Plâns de durere, glas de amor;
Gemet de moarte, de agonie,
Jalnic preludiu de viitor.
Eată ce-i glasul inimei mele,
Ce se închină chipului tău,
Carele sboară până la stele,
Eată ce este cântecul meu!

VASILE BUMBAC

(1837 — 27 Febr. 1918)

A fost profesor la liceul din Suceava.

A scris foarte mult, dar nu şi-a colectat scrierile în volum. A scris poveşti populare, schiţe de excursiuni, tratate ştiinţifice, dări de seamă, etc., apoi mai ales poezii patriotice, ode, sonete, fabule, cântece, etc. Scrierile sale sânt risipite prin revistele şi ziarele din Bucovina şi Transilvania, prin manuale de şcoală, prin calendare, cărţi de cântece, prin anuarele liceului din Suceava, etc.

Forţa sa consistă în traduceri din Eneida lui Virgil, din Metamorfozele lui Ovid, din poeziile lui Horaţ, din Iliada lui Homer şi din poeţi germani.

A scris şi sub pseudonimul A. Cosovan şi Audin Costânceanu.

O listă mai detailată a scrierilor sale până la 1902 este în: Autorii Români bucovineni de L. Bodnărescul, Cernăuţi, 1903 [1].

---

[1] De curând a apărut un studiu amănunţit datorit d-lui V. Morariu şi publicat in rev. „Junimea literară“ a. XII (1923).

O mare parte a scrierilor sale a rămas până astăzi netipărită.

Fragmentul de mai jos este începutul din epopea sa: Descălecarea lui Dragoş în Moldova (epopee în 12 cânturi), publicată în parte (2 cânturi) în „Foaea Soţietăţii pentru Cultura şi Literatura Română din Bucovina“, în Cernăuţi, a. V, nr. 1 şi 2 (1869).

DESCĂLECAREA LUI DRAGOŞ IN MOLDOVA

CÂNTECUL I

(Cuprinsul: Planul descălecării urzit de către Dragoş şi primit de fruntaşii Marmaţiei).

O! spune-mi, muză, calea şi faptele faimoase
Şi'nvingerile multe din lupte sângeroase,
Ce le-a purtat asupra fioroşilor păgâni
De mult — viteazul Dragoş cu bravii săi Români,
Ce-şi părăsi căminul şi vatra părintească
Şi străbătu Carpaţii cu fală bărbătească,
Ducând cu sine-o cruce şi-un sceptru de cârmaciu
Şi-o ceată numeroasă de luptători ţinaci
Intr'un pământ, ce varsă din sânu-şi cu prisos
Isvoare dulci de miere şi lapte mult mănos;
Şi cum s'a pus temeiul acelei ţări vestite,
De-al cării nume falnic şi braţe neclintite
Se'nspăimântau duşmanii, cu câţi se măsura
Pe câmpii de răsboaie pe carii triumfa!

Sosind cu timpul ziua de veşnic'amintire,
Ce-a statorit-o Dragoş spre sfat, spre hotărâre,
Prin soli trimişi anume de ştire ca să dea
La toţi fruntaşii ţării, ce glasul i-asculta,
Fruntaşii din tot sânul Marmaţiei bătrâne,
Moşiei stăpânite de braţele române,
S'adună la cetatea căruntului Bogdan,
Ce cârmueşte ţara, ca domn şi ca moştean,
Bărbat de viţă'naltă, vlăstare strălucită,
Ce preţuia virtutea dela strămoşi primită.
Aproape de cetate fruntaşii se'ntrunesc,
Şi cinci bărbaţi la Dragoş de soli îi rânduesc:
Boldur, Băliţa, Pintea şi Arbure şi Vlad,
Voinici de vârstă tineri, bărbaţi de rang înalt,
Cumnaţi şi veri cu Dragoş, cu carele stătură
Din cruda lor pruncie în strânsă legătură,
In timp de zile bune şi'n timpii de nevoi,
In zilele de pace şi'n zile de războiu.
Solia deci ajunge şi Dragoş o primeşte,
Şi Arbure cuvântul apucă şi vorbeşte:
«O! Căpitan mărite, al ţării noastre scut,
Iubit de fraţii noştri şi de vrăjmaşi temut!
Mulţi ani să te păstreze cereasca provedinţă,
Să cucereşti duşmanii cu braţ de biruinţă!
Primind fruntaşii ţării prin soli porunca ta,
Veniră toţi la tine şi vor a-ţi asculta
Acum şi totdeauna cuvintele şi sfatul,
Ce patria le cere.—Şi de cumva'ngâmfatul

Păgân în pribegire-i de sânge pângărit
Ar vrea ca să ni calce hotarul moştenit
Dela străbunii noştri,—cu braţele'narmate
Să-l năvălim in pripă, când semnele-or fi date!
Incunjurându-ţi steagul, pe duşman să-l lovim
Să cadă'n umilinţă, iar noi să biruim!
Sub cârma ta'nţeleaptă lupta-vom toţi ca tine
Pentru-ale noastre vetre şi pentru-al nostru bine;
Lupta-vom şi-om învinge, căci încă niciodat'
N'am fost învinşi de duşmani, decând te-am căpătat
Cârmaciu pe câmpul luptei.—Rădică-ţi dară glasul!
Dă rost gândirii tale, precum ţi-o spune ceasul!
Ear noi, cârmaciu de falä, cu drag te-om asculta
Şi voia ta şi sfatul le-om face, le-om urma.»
Astfel vorbeşte falnic voinicul şi se'nchină
C'o mână'n jos lăsată, pe sabie c'o mână.
Ear Dragoş îl ascultă voios şi'nsufleţit
De vorbele măreţe, ce solul i-a rostit.
Şi cugetând la visul, ce sufletu-i pătrunde,
Spre soli şi'ndreaptă glasul şi zice şi răspunde:
«O! voi bărbaţi de nume, bărbaţi cu braţe tari,
In piept cu vitejie, cu sufletele mari!
Ferice este-acela, ce pentru-a sa moşie
Ca preţ îşi pune viaţa în lupte din câmpie;
Dar mai ferice este acela ce'n răsboiu
Sub steagul său uneşte bărbaţi voinici ca voi,
Voinici carii se'nchină la glasul ce li zice:
«Fârtaţi! unire numai! şi patria-i ferice»,

Să fim deci totdeauna, precum am fost uniţi,
Căci numai prin unire vom fi nebiruiţi!
Şi când va cere timpul, sub flamura străbună,
Vom sfărâma cătuşa ce-ar vrea ca să ne-o pună
Sălbatecele turme, ce năvălesc mereu
Şi samănă prin lume chin, patimă şi rău.
Noroc vă dee ceriul, norocul să'ncunune
Virtutea voastră veche şi-a voastră'nţelepciune.
Dorinţa mea şi scopul, spre care v'am chemat
Prin soli din toată ţara, o să le ştiţi îndat'!
Dar mai întâi de toate doresc ca să sosească
In curte toţi vitejii, şi toţi să le cunoască,
Acei cari de'mpreună cu voi s'au înţeles
Şi'n falnică solie la mine v'au trimes.»
Aşa răspunse Dragoş, şi'ndată rândueşte
Dintre curteni pre unul, la care-i porunceşte,
In curte să invite pre toţi voinicii săi,
Incunjurat de dânşii să stea la sfat cu ei.
O clipă trece numai — şi-o ceată de trei sute
De călăraşi răsboinici soseşte'n larga curte;
Bogdan cu plete sure, al ţării domnitor,
Alăturea cu Dragoş, iar solii'n urma lor
Es din palat şi'n curte voios întâmpinează
Pe călăreţii sdraveni, ce falnic naintează:
«Bine-aţi venit!» le zice Bogdan cu sceptru'n mână,
Ear ceata fruntăşimii se pleacă şi se'nchină.
In urmă merg cu toţii în marele palat,
Şi dau în sala mândră, în sala cea de sfat:

De-a dreapta şi de-a stânga se'ntrec în strălucire
Icoane daurite cu chipuri de mărire,
Ce'mbracă'n jur păreţii scobiţi de săpători
Şi zugrăviţi în vârste şi printre vârste flori:
Ear colo'n fruntea sale un tron măreţ se vede,
Pe care'n strălucire Bogdan bătrânul şede;
De-a dreapta se aşează pe-un jeţ de aur curs,
Păstrat din străvechime şi spre podoabă pus,
Nebiruitul Dragoş; de-a stânga lui se pune
Vár Arbure isteţul, bàrbat de'nţelepciune,
Şi dintre toţi fruntaşii mai vrednic de cuvânt,
Mai iscusit în arme şi'n lupte mai cu-avânt.
El prin aceste daruri şi-a câştigat iubirea
Intregii sale patrii şi rangul şi mărirea
Dela Bogdan bătrânul pre lâng'al său fecior.
Apoi şi ceilalţi oaspeţi se'nşiră'n preajma lor
Pe jâlţurile dese, luându-se'n privire
Virtuţile şi vârsta şi rangul de mărire.
Toţi sânt voinici de nume cu inime de lei
Dedaţi cu rău şi bine, iubiţi de càtr'ai săi,
Iubiţi de toată ţara, pentru-a căreia soarte
Sânt gata'n toată clipa să lupte pân'la moarte
Şi sângele să-şi verse, dar crudului barbar
Să nu-i predee-o palmă din vechiul lor hotar.
Dar mai cu samă unii se văd dintrînşii-anume
Destinşi prin bărbăţie legată de-al lor nume,
Prin semne de virtute, ce le-au agonisit
In luptele grozave cu duşmanul cumplit.

Mai srălucit aevea şi falnic la statură,
Voinic cu suflet ager şi plin de'nvăţătură,
Este'nţeleptul Hurul, ce multe ţări călcă
Şi cunoştinţi adânce din carte-şi adună;
De cărturarul curţii Bogdan şi l-a luat,
Să-i fie de'ndemână pentru-ajutor şi sfat.
Şi mărginaşul Pintea, ce-i numai foc şi viaţă,
Crescut pe câmpul luptei din fragă tinereţă;
El sabia din mână şi arcul nu lăsă
Prin zece ani de zile, decând l-îmbrăţişă.
Nici un răsboi pe lume nu-i poate-aduce frică,
Duşmanul de-a lui mână lovit în sânge pică.
El e nepot de soră a marelui Bogdan,
Comandă [1]) mărginaşii cu suflet năsdrăvan.
Şi Vlad, numit Pletosul, vătav al munţilor,
Ce-a nimicit cu totul năvala Unţilor
In trei bătăi de moarte, sub a lui comandă [2])
Plăeşii săi loviră pre duşman cu isbândă.
E văr primar cu Dragoş şi altfel înrudit
Cu mulţi fruntaşi din ţară, neam vechiu şi strălucit.
Aşijdere puternic în braţ, în cugetare,
In cârmă ostăşească, bărbat de vârstă mare,
E bătăuşul Borşa cu capul înnălbit,
Dar sângele nu-şi schimbă c'un tânăr înflorit;
Cumnat cu Bogdăneasa, legat cu încuscrie

---

[1] In text: Comândă.
[2] In text: Comândă.

Cu casa domnitoare. Maestru'n bătălie,
Sub agera sa mână pe Dragoş l-a crescut
Şi-un căpitan puternic dintr'însul a făcut.
Faimos în cârmuirea oştirii călăraşe,
El răspândi perire prin oardele trufaşe
De limbi fără de lege, ce-odată se'ncercară
Orbiş să treacă Tisa şi ţara merinţară.
Şi căpitanul Vargă, cârmaciu de pedestrime,
Ce comandează [1] şesul cu foc şi cu-agerime.
De dânsul se'nspăimântă sălbatecul Maghiar,
Căci i-a gustat puterea de-atâtea ori cu-amar.
Boldur, Novac şi Bistra, Ureche şi Cercel,
Sutaşi de vârsta tineri, cu braţele de fier,
Pătrunşi de datorie ce patria le-o cere,
In piept cu voinicie şi'n suflet cu putere,
Statornici în chemare, deprinşi in luptă grea
Şi vrednici de mărirea, ce ţara le-o dedea.
Şi falnicul Băliţă, arcaş de mare nume,
A cărui veste sboară prin ţară şi prin lume,
Crescut de mic pe lângă Bogdan, şi-a câştigat
Iubirea 'ntregii case şi'n urm'a căpătat
Pe fica cea mezină a lui Bogdan de soaţă,
Oştirile cetăţii stau sub a lui povaţă.
Arcan, Potop şi Ciurea şi Tisa şi Crăciun,
Şi Urşii, fraţi de-a gemeni, şi Faur şi Străbun,

[1] In text: comândează.

Şi alţi fruntaşi din ţară, de rang, de vrednicie
Şi mulţi bătrâni şi tineri din munţi şi din câmpie,
Toţi îmbrăcaţi în zale cu săbiile'n tioc,
In piept cu conştiinţă şi'n suflete cu foc.

. . . .

CONSTANTIN MORARIU

Este nestorul preoţimii bucovinene. A tradus poezii din limba germană, a scris părţi din Istoria Românilor Bucovineni, a fost un harnic colaborator cu poezii şi proză la ziarele locale şi la revistele româneşti de peste hotarele Bucovinei. A fost mai ales un entuziast apărător al culturii româneşti în faţa străinilor, un bun Român şi un convins creştin.

Lista scrierilor în: C. Morariu: Părţi din Istoria Românilor bucovineni, broşura II.

GRAIUL PARINTESC

(Din „Regensburger Liederkranz“, cu observarea ritmului muzical).

O tu grai dulce părintesc
Ce farmec mare ai!
Când te aud, când te vorbesc
Mă simt străpus în rai.

Dar mulţi din fii te-au părăsit,
O părăsiţi ar fi
De tot, ce'n lume au iubit
Şi încă vor iubi.

O scumpule graiu părintesc,
Tu cel mai dulce farmec ai,
O dragul meu graiu românesc
Ca tine nu-i alt graiu.

Din toate câte'n lume sânt,
Tu-mi eşti cel mai iubit,

Prin tine eu pe-acest pământ
Sânt cel mai fericit.

Ori şi ce tonuri de-armonii
De inimă mă strâng,
Dar ale tale melodii
Când le aud, eu plâng.

Căci par'că văd naintea mea
Cel timp de dragi minuni,
Când mama mânile-mi nălţa
Spuindu-mi rugăciuni,

Şi-atunci mă prinde-un jalnic dor
Şi din adânc suspin:
In veci, o graiu, eu te ador
Şi ţie mă închin.

Din: *Poezii germane*, *Gherla*, 1890

N'AM ȘOVAIT

N'am șovàit, ci totdeauna
Am stat ca stânca'n fața sorții
Și-am înfruntat mereu minciuna.
In schimb cunosc fiorii morții,

Ce ades așa m'au fulgerat,
Incât sințirea-mi amorți.
Ce bine-i, când ai învățat,
Trăind, să știi ce-i a muri

Și să ai dulcea conștiință
Că nu'n zadar ai suferit,
Căci greul drum de suferință
Il lași de spini mai curățit

Celor ce au să te urmeze.
Atuncia ei tot mai ușor

Vor încerca să întrupeze
Eternul vis al tuturor:

«*Viața numai în lumină!*»
Duşman de moarte-i e minciuna.
Trăeşte viața cea mai plină
Cine-o înfruntă totdeauna.

Junimea Literară, Cernăuți,
a. II nr. 4 (April 1905)

CONSTANTIN BERARIU

Este profesor universitar la Cernăuţi.

A publicat o mulţime de poezii prin ziarele şi revistele din Bucovina şi România veche, a scris piese teatrale, a tradus altele din limba germană. Poeziile sale nu le-a cules în volum.

O listă a scrierilor sale de până la 1902 e dată în: Autorii Români bucovineni de L. Bodnărescul, Cernăuţi, 1903.

Reproduc mai jos un fragment din: Făt-frumos în grădina sf. Vineri, feerie în trei tablouri, Suceava, 1903.

FĂT-FRUMOS
IN GRĂDINA SF. VINERI

Făt-Frumos, în drumu-i pentru a desrobi pe Ileana Cosinzeana din ghiara zmeului, abate pe la Sf. Vineri, îi istorisește epizodul cu răpirea Ilenei și-i cere ajutor pentru desăvârșirea planului său.

SF. VINERE

Tu cine ești, că ai putut străbate
Spre raiul meu primejdiile toate?

FĂT-FRUMOS

Un peregrin, ce umbl'a vitejie,
Pe nume Făt-frumos. El singur știe
Puține numai despre sine: 'n zori
Eu m'am trezit culcat în pat de flori
Departe'n răsărit — eu nu știu unde —
Pe-un pat frumos, ce între munți s'ascunde.
Pe capul meu căzu din zori o rază
Și luciu auriu din păr îmi scânteează,

A nopţii umbre strâns-am în orbite
Şi negre stele 'n ochi-am zugrăvite.
Din cupa unei flori sorbit-am miere,
De-atunci mi-e glasul dulce'n mlădiere,
Botezul l-am primit din stropi de rouă,
Indată am simţit o viaţă nouă
Şi'n clipă am crescut la trup deplin,
Cum sunt acum, în faţa ta când vin.

SF. VINERE

Ce minunat!

(Către Făt-frumos)

Mai multe nu ştii spune?

FĂT-FRUMOS

Poveştile de mine spun minune:
C'aş fi ba din Călin, ba din Dafín,
Ba că un vulture, din cer senin
Sburând, în cioc de aur m'a adus
Şi'n mândrul plaiu în pat de flori m'a pus.

SF. VINERE

Ascunsă taină pare el să fie!

(Către Făt-frumos)

Te văd plecat cu ghioaga'n voinicie

Şi pe-un tarâm al păcii eşti ajuns,
Dar încotro ţi-e calea?

FĂT-FRUMOS

Drept răspuns
Să-ţi povestesc de-o mândră'mpărăţie
Ce sue'n nor cu crestele de munţi,
Incununate de zăpezi pe frunţi,
Cu şesuri largi bogat înfloritoare,
Ce-şi scaldă poala în talaz de mare,
Cu sate, târguri şi noroade multe,
Ce fericite sunt, că pot s'asculte
De-un împărat ce'n lume samăn n'are
In măreţia lui strălucitoare.
Dar mai presus: o fală de odor,
Podoaba'mpărăţiei, dulcele isvor
De nesfârşite bucurii şi minunată
In frumuseţi e tânăra lui fată
Ileana Cosinzeana. Fericiri împarte
Surâsul ei şi lauda-i departe,
Mereu crescând, ca râul ce se scură,
Repovestită a trecut din gură'n gură
Aşa faimos, că'n lume toţi se miră.
Mulţi feţi de craiu şi împăraţi sosiră
Cu-alaiuri mari şi daruri nestimate,
Cum mintea omului nici n'o socoate
In vraja dorului după Ileana,

Ca să-i închine viaţa şi coroana,
Din zi în zi la fnima ei să'nşire
Podoabe noauă pentru strălucire.

(Intristat)

Dar repede-s prefacerile în cale
Când vin să schimbe bucuria'n jale.

SF. VINTRE

Ascult uimită glasul tău aprins,
Lăudând pe Cosinzeana. Cine-a stins
A mândrei fete fericită pace?

FĂT-FRUMOS

Era'ntr'o noapte, pogorî furtună,
Cum nu a fost pe lume mai nebună,
Cu uragan suflat de vrăji de vraci,
Ce răsturna din rădăcini copaci,
Şi vâjâind plesnea, ca să dărâme
Şi ear să fugă prin întunecime.
Ziceau fricoşii oameni făcând cruce:
«Sfârşitul lumii vine să ne-apuce»!
Când se zori la curtea'mpărătească,
Era o frământare nefirească
In toţi. O groază negrăită
In jur se'ntinse. Iute alergară
Aprozi şi crainici căutători prin ţară,

Dar urmă nu găsiră; doar o babă,
Ce'n bob vrăjia, le povesti în grabă
De umbre sburătoare şi de-un vaer
Ce dureros s'a auzit în aer,
De-un fulger roş, făcând să se'ntrevadă
O umbră neagră ş'un chip de zăpadă.
Şi zis-a baba: «Spuneţi la'mpărat
Că craiul smeilor odrasla i-a furat!»

SF. VINERE

Grozavă e a zmeilor urgie!
Ileana biata dusă-i în robie?

FĂT-FRUMOS

Inţelegând a sa nenorocire
Bătrânul împărat, ca scos din fire,
A izbucnit în hohote de plâns;
Şi cum era norod în juru-i strâns
Ruga ca un copil şi se ruga:
«Cătaţi, aduceţi pe Ileana mea,
Copilul meu iubit, viaţa vieţii,
Odorul scump, toiagul bătrâneţii.
Nu vreau împărăţie, nici mărire,
Mi-o daţi napoi răpita fericire!»
Plângea norodul. Jalea lui cuprinse
Câmpii şi munţi şi tot mereu se'ntinse

Pela vecini, trecând din ţară'n ţară
Şi pretutindeni ochii lăcrimară.

SF. VINERE

O, cât de dureros! Sărmanul tată,
Că şi-a pierdut odorul său de fată.

FĂT-FRUMOS

Porniră feţi de crai şi împàraţi
De-acelaş dor pe urma ei mânaţi.
Cu vitejia lor pe zmei să-i bântue
Şi pe Ileana-roaba să o mântue.
La curţi ori-unde-i jale şi suspin,
Căci feţii duşi de-acasă nu mai vin.
Un gánd aprins, un dor înflăcărat
In drumuri m'a pornit: ca să desbat
Din braţul craiului de zmei pomana
Ce şi-a făcut cu prada din Ileana.
Cu mila ta, o sfântă, să mă mirui,
Să-mi dai puteri pe hoţul-craiu să-l birui!

SF. VINERE

A buzei tale veste dureroasă
In suflet urma duioşiei lasă;
Intregul nenoroc urzit copilei

L-am ascultat cu tot adinsul milei.
Iţi laud curajul! Mândră-i vitejia
Ce te împinge să deslegi robia —
Dar calea ta'n primejdii pururi creşte
Şi nici un muritor n'o isprăveşte.
Tărie ai să-ţi împlineşti dorinţa?
Adese'n urma'nsufleţirii stă căinţa!
De e frumos, ca să resimţi durere,
Să sari în ajutor — a ta putere
Imboldurilor mândre slujitoare
Prea slabă-i poate, lesne-i s'o doboare
Vrăjmaşii nefireşti. Şi nu-i păcat
De chipul tău cel mândru închegat,
De tinereţa ta înfloritoare,
Să piară'n vrerea minţii prea uşoare?
Intoarce pasul tău grăbit fără de vreme!

FĂT-FRUMOS

Nu astfel să-mi vorbeşti! Căci nu se teme
Viteazul de primejdii, ci cu zor
S'aruncă drept în vălmăşagul lor.
Pornirea mea de faptă'ncununată
Voiesc să fie.
Sfântă mult lăudată!
De vrei să mă ajuţi, primesc cu drag
Şi-ţi mulţumesc, de nu — acest toiag

(Arată ghioaga)

Mă va călăuzi ca pân'acum,
Prieten bun, şi mai departe'n drum.

SF. VINERE

Prea rău, ce-am zis, cu gândul tău se'ngână!
Cu drag îţi pun, ce pot, la îndemână.
Dar vezi, puterea mea e prea săracă
Decât a zmeilor tărie să întreacă.
Şi mai ales: mi-e gândul ştiutor
De-i vrednic cel ce-mi cere ajutor?
Nu-i vorba ta numai veştmânt de falå,
Urzit de-o îngâmfată îndrăzneală?
Nu pot să te ajut fără încercare:
De-o împlineşti, un dar cum e arare
Să-ţi fie scutul meu, de nu, osândă
Voiu pune pe fiinţa ta plăpândă,
Te voiu vrăji: fiinţă pe ocară
Să mă slujeşti în chip şi fel de fiară.

FĂT-FRUMOS

O, pune-mă la încercare! Gata
Sunt eu să-mi iau şi plata şi răsplata!

SF. VINERE

Il vezi pe Urs? El este făt de craiu

Şi l-am vrăjit pentru sumeţu-i graiu.

(Către Urs)

Tu ştii de unde 'ţi-a venit năpasta!
Să-l duci pe Făt-frumos în noaptea asta
Să stee perelor de aur pază,
Să văd, cum agerimea lui veghiază.

(Către Făt-frumos)

De-acuma, Făt-frumos, din gând disparà
Imboldul tău de ducă. Până'n sară
Să-mi fii plăcutul oaspe. Se cuvine
Sà fie inima şi gândul tău senine.

(Către cei adunaţi)

Curteni şi flori! Primiţi-l cu iubire
Pe rarul oaspe. Unde sunt potire
Cu băuturi plăcut întăritoare?
Intindeţi-i! In dulce desfătare
Să-i treacă ziua ca un vis frumos!

FĂT-FRUMOS

(Inchinând potirul)

Seninătăţii tale beau acest prinos!

(Toţi)

Slàvit să fii, tu oaspe rar şi mândru!

(Sf. Vinere face un semn purtătorilor scaunului; ei se apropie, Sf. Vinere sue în scaun, apoi este ridicată în sus).

SF. VINERE

Acum, flori drăgostoase, să porniţi
Cu joc şagalnic, cum mai mândru-l ştiţi.

(Către Făt-frumos)

Priveşte, Făt-frumos, să vezi temeiul
Vieţii dela noi şi obiceiul;
Urmează-mă, pe lângă mine fii
Să-mi povesteşti de-a tale vitejii.

(Grupul Sfintei Vineri se postează în fund lângă portalul palatului, pe scări. Făt-frumos lângă Sf. Vinere, din când în când vorbind prin semne cu ea. Ursul, cam neghiob, aranjează dansul florilor cu fluturii).

ADRIAN FORGACI

(1878 — 10 Mai 1905)

Fiu de institutor din Bucovina, a urmat la Universitatea şi Conservatorul din Viena, pe care din lipsă de mijloace nu le-a putut termina. Moare de ftizie în floarea vârstei.

O parte din poeziile sale apar în Almanahurile întrunirii academice române „Bucovina" dela Cernăuţi, din anii 1903 şi 1905, din care le reproducem, iar restul rămâne nepublicat.

DELA PRUT

CIOBANUL

Jos pe luncă lângă Prut
Foae verde s'aşternut,
Foaea verde-a'ngălbenit,
Turmele mi le-a rărit.

Dar nu-mi pasă nici de foi,
Nici de turmele de oi,
Ci de litfele barbare,
Ce ne calcă în picioare.

Ciobănele de pe deal,
Dă-te mai încoa spre mal,
Şi-ţi mai ia vre-o câţi-va fraţi
Tot cu ghioage înarmaţi,

Şi mi-i fă'mprejuru-ţi roată
Şi cu ei te-aruncă'n gloată,
Şi sporeşte'n venetici,
Ce s'au furişat pe-aici.

Pune mâna pe pământul,
Ce de mult ţi-a dat Prea-Sfântul,
Şi fii iar cioban vestit
Cum ai fost, când ai venit.

COZMINUL

Prin pădurea'ntunecată
Trece vremea înapoi,
Şi aevea şi deodată
Esă Ştefan din zăvoi.

Ştefan Vodă Bun şi Mare
Înainte-şi face zor
Pe un negru şoim călare
Şi cu ochiu întrebător:

Unde-i oastea mea cea veche?
Unde-s vechii mei haiduci,
Ţurca trasă pe-o ureche,
Ochii fulgeri prin rescruci?

Unde-o inimă ferbinte,
Unde braţe de eroi

Vremea trece înainte,
Numai voi daţi înapoi?»

Şi pădurea se'nfioară,
Şi ştejarii-s amorţiţi,
Numai vântul se strecoară
Pe sub cracii adormiţi.

Şi din fund de câmp cu soare,
Plin de taină şi mister,
Eată glasuri de popoare,
Ce se urcă'ncet spre cer:

«Inapoi noi, Ştefan dragă,
Noi, ce-am dus amar şi chin,
Doar'am scoate-o ţară'ntreagă
De sub pumnul cel străin?

«Noi, ce-am mai rămas cu sacul,
Săraciţi, cu pieptii goi?
Nu, căci, Ştefane, săracul
Nu dă astăzi înapoi!

Inainte! Inainte!
Geme sufletu'n popor,
Inainte! Inainte!
Sună glasul codrilor.

Inainte! Glasul creşte,
Creşte'n munţi şi în câmpii,
Ear Cozminul surd vueşte:
Inainte, măi copii!

Inainte deci cu toţii
Şi cu sfântul Dumnezeu!
Ce-au fost moşii sânt nepoţii,
Şi nepoţii cresc mereu.

Astăzi n'avem legioane,
Voevozi şi nici Traiani,
Numai zece milioane
De Români Dacoromani.

Dar trăim cu viaţa'n mână,
Căci suntem de viaţă plini,
Şi o inimă română
E ca şepte de străini.

Ştefane, să fii cu bine,
Plină-i vremea de eroi!
Treacă vremea peste tine:
Peste vremi vom trece noi.»

T. ROBEANU
(Dr. GEORGE POPOVICI)
(1863 — 1905)

Intre scrierile istorico-juridice care-l preocupau, şi între luptele politice care-l absorbeau, G. Popovici a putut să jertfească, în timpul liber, şi câteva clipe fericite pentru muza-i favorită. A publicat poezii mai ales în Convorbiri Literare, care după moartea-i, în parte, au fost reunite într'un volumaş: T. Robeanu (Dr. George Popovici), Poezii postume, cu o prefaţă de N. Iorga, bibl. Minerva nr. 6, 1908, unde este biografia şi bibliografia lui. Mai vezi, Contribuţiunea la bibliografia românească, I de G. Adamescu.

FRAGMENT

(INEDIT)

I

Peste Tajo doarme noaptea leneşă în vis pierdută,
Gingaş vânt de primăvară o desmeardă şi-o sărută,
Şi'n zburdalnică poftire se'ncearcă să-i răpească
De pe tăinuite sinuri neagra ei manta regească.
Iară sus în moarta mare cu talazuri albăstrii
Luna gânditor aruncă mrejele ei argintii,
Şi pe-o scară de lumină jos la Tajo se coboară,
Pe-a lui valuri visătoare, pe molatece covoare,
Scrie-a lumei ne'nţelese tainice şi dulci poveşti,
Presură nisip de-asupra auriţii solzi de peşti.
Ochiu aprins al fantasiei, tu aştepţi din val să iasă,
Scuturându-şi părul umed a poveştilor crăiasă?
Spuma străvezie ţese înzădar pe nurii tineri,
Valuri albe şi vrăjite de cuvântul goalei Vineri.
Ochii mari, ţintiţi la tine, două lacuri de safir,
Cu încremenite cercuri pe un câmp de trandafir

Şi al buclelor ei aur plutitor în valuri moi
Se resfiră peste faţa-i; ea îl dă lin înapoi,
Şi el lunecă molatec, cade'ncet pe albul gât,
Ca şerpi scuturaţi de soare pe iernatecul omăt.
Vis ce-apari pe vremi trecute ca un mândru curcubău
Peste norii deşi şi negri zugrăvit de Dumnezeu,
Unde-i lumea ta de basme şi fantasticul alaiu,
Tânăra regină tristă şi posomorâtul craiu,
Făt frumos cu ochi de mură şi cu părul creţ de aur,
Ce'n pădurea neumblată, cătând urmă de balaur,
Rătăcit cu greu acaţă povârnişul unei culmi,
Zine albe ce se scaldă în isvorul cel albastru,
Şi nebunul plin de minte şi tonatecul săhastru?
Ai ieşit din valul umed, o femeie, vis, minune,
Şi ai sărutat poetul şi i-ai pus pe cap cunune,
Ş'ai aprins în pieptul tânăr dor nespus, cereşti văpăi
Gândurilor sfiicioase ai dat aripe de smăi!...

Cernăuţi, 11 Mart 1881

Junimea Literară, a. VI nr. 3-4

ROMANȚĂ

Când albă și cu brațe goale
Tu lângă mine vii la bal,
Cu ochii sufletului dornic
Pe Venus văd eșind din val.

Și caldă, vie, poftitoare
M'atingi cu brațele fierbinți,
A ochilor vorbire dulce
E plină de făgăduinți.

Dar nu'n păduri de portocale
Pe țărmul mărilor albastre,
Și nici la Ganges, unde sfinte
De lotus flori ne-ar face castre,

Nu vom fugi ca'n veci să piară
Și al meu nume ș'a ta veste!...
Tăcut și tainic e alcovul
Și plin de farmec de poveste!

Convorbiri Literare, 1887, No. 2.

LA CÂRŞMA VERDE

La cârşma verde pe vâlcea,
Voios m'abat din calea mea;
La masa de stejar mă pun,
Nimic nu cer, nimic nu spun.

Dar cărşmăriţa cea nurlie,
Ea mă cunoaşte şi mă ştie,
Şi sprintenă şi mlădioasă
Aduce cupa cea spumoasă.

Pe umeri braţul mi-l aşază,
Lumina ochilor să-mi vază,
Şi pentru vesele cântări
Primesc drept plată sărutări.

O filosofi cu gând greoiu!
Când oare-ţi înţelege voi
C'a fericirii dulce cheie
E'n vin, în cântec şi 'n femee?

C. Lt. 1888, No. 2.

CÂNTEC VEÇHIU.

La Suceava în cetate
Ceas de miază-noapte bate,
Păzitorii cântă'n uliţi
Răzimaţi în albe suliţi.

La Suceava în cetate
Ceas de miază-noapte bate
Zidul vechiu adânc răsună:
„Noapte bună, noapte bună.“

Şi din plaiu şi de la mare
Visurile vin călare,
Din risipe'ncetişor
Creşte-un mândru foişor.

La prag luna ţine strajă,
Inlăuntru doarme'n vrajă

Fata ceă de voevod,
Cu păr galben pus în nod.

Cine vine şi-l desleagă,
Nu se duce noaptea'ntreagă,
Şi cui vine s'o sărute
Toate nopţile-s pierdute.

Copiliţă mult nătângă,
Ochii tăi cu mâna stângă
Să-i acoperi; iar cea dreaptă
Facă drum celui ce-aşteaptă,

Ca în ceasul de poveşti
Dela dragile-ţi fereşti
In ispită să nu-l ducă
Albul umăr de nălucă.

C. Lt., 1887, No. 8

IN BOLTA
DELA CRAIUL-NEGRU

Suceava e avută'n turnuri,
Ca muntele bogat în stânci;
Ea are strade glorioase,
Şi are pivniţe adânci.

In bolta dela „Craiul-Negru“,
Acolo vinu-i minunat,
Acolo trei voinici aseară
Intr'un ungher s'au aşezat.

Au pene roşe'n pălărie,
Şi tinereţe în obraz,
Mustăţile-s atât de dârze,
Şi vorbele aşa cu haz.

Cârşmaru'n umbră clipoceşte,
Mănunchiu de chei i-atârnă'n brâu.
Nepoata are ochi albaştri
Şi-i blondă ca un spic de grâu.

Aduce vin în cupe clare,
Roşind, celor trei dărăbani.
Ei au mustăţi atât de dârze,
Ea numai optsprezece ani.

Şi unul sare în picioare,
Zâmbind mânuţele i-a prins.
Guriţa-al doilea i-o sărută
In şagă mai, mai înadins.

Iar cel din urmă stă de-oparte,
Aşa de palid, chinuit;
Ah, mult amar şi totuşi dulce
In ochii săi ea a citit.

C. Lt. 1893, No. 8.

NUFĂRUL

Legănându-se pe-adâncuri
Albul nufăr înflorește,
A mrejărului copilă
Visătoare îl privește.

Și ea-i albă ca un nufăr...
Gândul de mi-ar fi de vrajă
Și'mprejurul ei aș pune
A prăpăstiilor strajă.

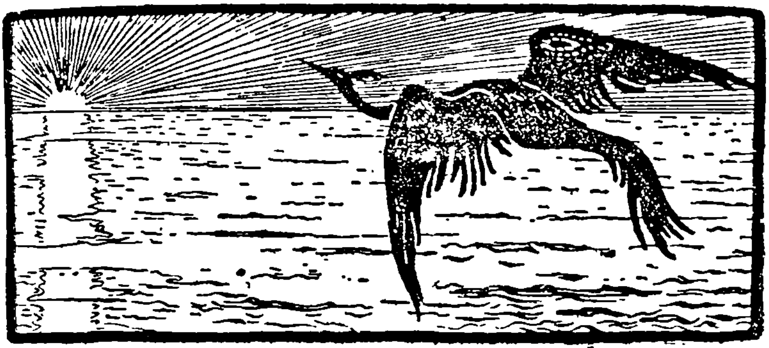
C. Lt. 1887, No. 2

VOEVODUL

In tăcute bolţi din veacuri doarme'n pace voevodul,
Mânile scăldate'n sânge stau pe piept evlavioase,
Peste dânsu'n risipire zace lumea lui cea veche,
Lespezi reci şi slove şterse, candele ce nu mai ard,
Şi la căpătâi se roagă un călugăr ce nu ştie
Că din aburul albastru Dumnezeu a dispărut;
Dar în cias de miazănoapte, clopotul când sună jalnic,
Voevodul se trezeşte.

«Eu în vechea stălucire vreu să es azi la divan,
«Logofete, mergi de adă din muzeu pecetea ţării
«Şi spătarul să aducă spada mea, vândută'n Londra!»
Logofătul nu-l aude, şi spătarul nu mai vine...
Goale'n cias de miazănoapte oasele-i sclipesc în lună.

C. Lt., 1886, No. 10

FINIS

Fără veste, fără nume, am să ies din lumea lor,
Niciun ochiu de-azur n'a plânge, nu s'a stinge nici o stea,
Numai poate-un glas de clopot va'ncerca o tânguire,
Şi un dascăl sur şi gârbov va rosti un Tatăl-nostru.

Lângă tine ei m'or pune, o iubit şi palid tată!
Mult zaci tu şi rece-i fruntea şi închis e ochiul sfânt,
Ce'n jăliri fără cuvinte mă vedea, de lacrimi plin,
Rătăcit în labirinturi de păcat şi nebunie.

Nici nu pot să cer iertare şi căinţă să-ţi arăt;
Amândoi tăcuţi şi galbeni zacem unul lângă altul;
Ale sufletului rane s'au uscat şi nu ne dor,
Blândă peste noi se lasă noaptea veşnicei uitări.

Cernăuţi *Convorbiri Lit., 1885, No. 2*

NOVELA DE CASTEL

Pe podele de-alabastru
Joacă razele de-apus,
Şi gândirile s'au dus
Ca un stol de rândunele
In departele albastru,
N'are preţ acum ca pleava
Tot castelul din Suceava.

Din Polonia cea albă
Steaguri au plecat în drum;
Au să vie-acum, acum,
Cetele strălucitoare.
Sveltă ca un ram de nalbă,
Tânărul copil de Vodă
Părul galben îşi înodă.

Din Polonia cea albă
Steaguri au plecat în drum;

Au să vie-acum, acum
Mirele frumos ca ziua.
Scântee mărgele'n salbă,
Dar mai viu lucesc lumine
De supt gene lungi şi fine.

«Radule, copil de casă,
Mierlă veselă de huciu!
Unde gândurile-ţi duci?
Stihuri legi, ce mâne sara
Vor slăvi pe o mireasă?
Haide, spune cu ghitara
Cântecul de mâne sara.»

Cum spre argintia lună,
Trist, pământu'ntunecat
Işi ridică desperat
In durere'nchisă, mută,
Noaptea, faţa lui cea brună.
Astfel, spre-a lui Vodă fică
Radu ochii săi ridică.

Cu privirea'nourată
Ii desmeardă chipul el,
Capul blond şi frumuşel,
Umerii săi goi şi candizi,
Şi contura delicată,

Şi-i o linişte virgină...
Strunele încet suspină:

«Aş vrea să fiu regele Maiu!
Flori albe şi roşe s'ar închina,
Şi'n dor şi rouă ar tremura;
Dar numai pe tine, înger bălaiu,
Numai pe tine te-aş săruta.

«Aş vrea să fiu regele Maiu.
In raza de lună'n grădina ta
Privighitorile dulce-or cânta,
Dar numai pe tine înger bălaiu,
Numai pe tine te-aş asculta.

«Aş vrea să fiu regele Maiu
Şi tânăr să mor, înflorit abia
Vezi! soare, crini, nimic n'aş lua!
Dar numai pe tine, înger bălaiu,
Numai pe tine, nu te-aş lăsa!

Buzele lui tremur'încă,
Cântul s'a sfârşit de mult.
El, vrăjit în al ei cult
Tace; în cadenţi de valuri
Mari, simţirea lui adâncă

Bate'n piept, cum în pădure
Lovitura de secure.

Cum un tainic nor de sară
Trece alb peste un lac,
Unde ape'n visuri zac,
Astfel şi prin ochii fetei
Peste luciu de primăvară
Umbritor călătoreşte
Ce ea turbur bănueşte.

Un moment! apoi senine
Undele azure scald'
Iarăş soarele cel cald.
Şi în dulce bunătate
Supt bărbie mâna-şi ţine
Ea, şi îl întreabă fraged:
«Ce să-ţi dau, tu, glas de faget?»

Vorba-i ca o melodie,
Ca un cântec de amor,
El înnebuneşte'n dor.
Din ruinile căzute
Iar speranţa lui învie
Ca o fulgerare noauă
Şi-i despică gându'n doauă.

N'a căzut pe'nchisa floare
Un fior recunoscut?
Şi-o deschide'ncet, tăcut?
Cine poate lui să-i spue?
Ah, e clipa când supt soare
Numa-s singuri, ea şi dânsul,
Ea şi iadul cel dintr'însul.

Şi privirile lui arse
Cad pe sinul ghiocel;
Şi-ar voi în suflet el
Să-i pătrundă ca o pară;
Supt privirile lui arse,
Ce adoară, ce imploară,
Bruma ultimă să moară.

«Ce să-ţi dau? Alege darul!»
Şi în ochii lui un foc
Luce de suprem noroc.
El din creştet se'nfioară,
Parcă simte cum paharul
Fericirii negrăite
Se apropie'n ispite.

«Ce să-ţi dau? Alege darul!»
De pe turn răspunde-un tun,

Buciumele toate sun'.
„Wladi!» strigă ea'n delire...
El ţâşneşte-atunci ca varul:
«De pe haina de mireasă
Dă-mi frânghia de mătasă.

Reprodusă la 1894 într'o broşură din
„Gazeta Bucovinei“ IV, No. 25.

G. ROTICĂ

A publicat la 1909 un volum de „Poezii“ la Vălenii de Munte. La 1911 apare a II-a ediţie la Şcoala română din Câmpulung (Bucovina). In timpul războiului a tipărit alt volum de poezii: Cântarea Suferinţei (1910—1917), Alcalay & Co. A colaborat la Junimea literară (Cernăuţi), Viaţa Românească, Luceafărul, Neamul Românesc literar, etc.

EU N'AM ŞTIUT LEANDRII

Eu n'am ştiut leandrii cu floarea delicată;
Răsurii de pe coaste întâiu i-am cunoscut.
In arşiţă de soare, aproape de postată,
In scutece, pe-o brazdă am plâns şi am crescut.

Pe braţe presărate'n senină suferinţă,
Cu boabe de sudoare, ai mei m'au legănat,
Şi din aghiasma muncii întâia mea credinţă
Şi dragostea din suflet tăria şi-au luat.

In rând cu obosiţii avut-am sfântă masă,
Pe-un capăt de desagă, la umbra unei clăi,
Şi drag mi-a mai fost visul: să port pe umăr coasă,
S'ajung şi eu în rândul atâtora flăcăi.

Cu faţa către stele, odihnei închinare,
In ţoale jilăvite, pe prispă i-am adus.

Şi pui de rândunică a zorilor chemare,
La munca de pe câmpuri, vestitu-mi-au de sus.

Eu n'am ştiut leandrii cu delicată floare;
Bujorii dela sate întâiu i-am cunoscut.
Purtând în suflet psalmii credinţei în sudoare
Şi mirosul de brazdă, pe câmpuri, am crescut.

FRUMOASĂ CREȘTE HOLDA

Frumoasă crește holda și spicele sânt pline:
Pe șesuri numai aur, pe coaste numai floare,
—Străine, tu paști calul, dar sfânta răsuflare
A ierbilor mărunte, tu n'o'nțelegi, străine!

De fiecare bulgăr o viață e legată;
Cu firele de iarbă strămoși vorbesc, străine,
Şi pururea le'ntreabă, ori de mai sânt suspine
Şi lacrimi ca să plângă o țară'nstrăinată.

Peste isvor în munte își mișcă creanga pinul,
Şi freamătă o taină și creanga și isvorul.—
Străine, tu la umbră îți odihnești piciorul
Şi calul tău din unda curată bea suspinul.

Dar nu'nțelegi, străine, ce taină unda spune:
E plângere și zbucium de lacrime în unde...

Din fiecare frunză o viaţă li răspunde...
—Tu nu ştii ce e glasul vieţilor străbune!

Pe prispă în amurguri, zvântându-şi lacrimi sfinte,
O mamă cu copiii un Tatăl-nostru spune...
—Străine, te păzeşte de sfânta rugăciune!
Un neam întreg suspină în ruga cea fierbinte.

RUGA RĂZEŞILOR DE PESTE PRUT

Avemu-te în pomenire
Pe veci, mărite Craiu,
Şi tu, la Putna'n mănăstire,
In grija ta ne ai,
Şi ruga noastră ne-o ascultă...
Din schit tu nu mai ieşi,
Şi jalea noastră-i jale multă:
Se pierd ai tăi aleşi!

Oşteni ţi-am fost în vremuri bune
Şi peste Prut stăpâni,
Precum bătrâna carte spune
Din vremea cu păgâni.
Suflarea morţii în răsboaie
Noi mândri-am înfruntat,
Şi cinstea noastră din şiroaie
De sânge s'a'nălţat.

Dar astăzi să ne vezi, Stăpâne,
Ce-am fost, nu mai sântem ;
Din truda vremilor bătrâne
Nimic nu mai avem.
In gura pruncilor cuvântul
E pus în graiu străin.
Şi de pe Prut ridică vântul
Tot unde de suspin.

De vremuri vechi şi strălucite
Bătrânelor urechi
Mai spun hrisoave colbăite
Din fund de sipet vechiu...
Căci cei ce vin cu carte noauă
Să ştie nu mai vor
Că Vodă fostu-ni-ai şi noauă,
Domn al măririlor !

Slăvite Domn, dac'aşa soarte
Născut-a din păcat,
E cea mai crud'această moarte
Din câte-am aşteptat.
Murim, dar sufletul, Părinte,
Noi vremu-l odihnind
Cu-ai noştri fraţi mai dinainte...
—Ne ţine, Vodă'n gând !

———

HOTARE

Hotar! un brâu stropit cu lacrimi ce'ncinge-o sân-
[gerată țară:
Un brâu cernit pe care-apasă blesteme multe și ocară...
— Au rădicat movili de ţernă, cuprinsul prăzii să-l
[însemne,
Şi zisu-li-au cei tari: hotare, unor nelegiuite semne.

Şi fraţi nu mai avură voie la fraţi durerea să-şi
[trimită,
Dincol' de ţerna sfărticată, pe altă ţernă nerobită.
Şi soare, ce din altă slavă lumina mântuirii-aruncă,
N'au drept să vadă îngrădiţii ce gem sub straşnica
[poruncă.

In legi de fier încins-au trupul celor cu lacrima oprită
Viclenii, vrând din el să stoarcă un strop de dra-
[goste silită:
Şi fierul legii îl spoira cu-argintul gândului de bine;
Dar dreapta judecat'o spune mocnita jale din suspine.

Hotare au făcut viclenii, dar nerobită-i o putere
Ce nu's in stare s'o'ngrădească şi dreptul sângelui
îl cere:
E sfânta dragoste de frate ce geme'nchisă'n mii de
piepturi
Şi zămisleşte răsbunarea atâtor întinate drepturi.

URA

Noi nu am cunoscut-o în ţara noastră bună.
Din brazda sămănată de harnic om voios,
Din fiecare bulgăr al câmpului mănos
Creştea cu fiecare fir tânăr, împreună,
Ceva din bunătatea blajinului Hristos;

Mai veselă, mai largă, părea în sate hora,
Iar cântecul mai dulce; săracul-om avut;
Era o voie bună la noi, când am putut
Să dăm din munca noastră senină și altora.
Am dat oricui şi ura noi nu am cunoscut.

Mâni însă va cunoaşte-o şi blânda noastră ţară.
Pe unde grâul galbăn zîmbea până acum
Si case primitoare se desfătau la drum,
Sămânţa ei cea neagră vrăşmaşii-o aruncară,
Si va rodi bogată din oase și din scrum.

Va creşte pretutindeni, în sate şi oraşe,
Spunându-şi amintirea din care s'a născut;
Va creşte pretutindeni pe unde-a fost trecut
In zilele acestea cruzimea mânii laşe,
Lăsând fără-de-legea în pragul fără scut.

Va creşte pe ruine şi'n lume, când hlamida
Uitarea-şi va aşterne-o pe toate câte-au fost,—
Din trista rămăşiţă a jertfei fără rost,
Din locul suferinţei şopti-va cărămida:
„Române, ţine minte, cui dat-ai adăpost!"

Va înspica pe lanuri şi, când prin holdă pasul
Românului călca-va, 'din spicul mândrei pâni,
Ce va'mbrăca în aur voioase săptămâni,
Vor auzi copiii celor de astăzi glasul:
„Române, ţine minte, şi nu mă da la câni!"

Va creşte pretutindeni şi'n sgomot de-oseminte
Işi va striga la prânzul bordeiului din sat
Ca şi'n oraş la cheful bogatului palat
Porunca ei cumplită: „Române, ţine minte,
Afară te aşteaptă un mort nerăzbunat!"

VASILE CALMUŢCHI

A scris un volum de poezii: Floricele, Suceava, 1910, din care reproduc poeziile de mai jos.

Flori, culese pe hotare,
Vă trimit în lumea mare,
Pela vetre şi palaturi:
Spuneţi tuturor în cale,
C'aţi crescut pe munţi şi vale
Fără dor și fără sfaturi!

Ear de-ţi fi puţin iubite,
Floricele umilite,
Totuşi nu veţi fi uitate;
Căci aroma-vă firească,
De pe brazda strămoşască.
Inimele va străbate!

IDILA

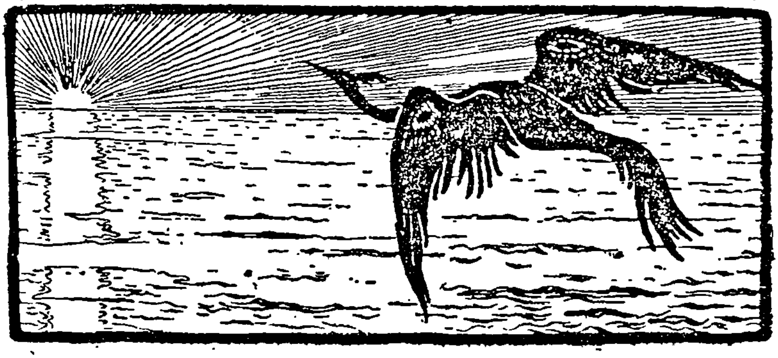
Nopțile de vrajă
Luna stă de strajă
Și din 'naltul cer
Ea mereu privește
Tot ce se urzește
Noaptea în mister...

Iată! la portiță
Vine o fetiță
Cu pas sprintenel
Și privește 'n cale
Drumul lung spre vale,
Dacă vine el.

Hoțul, stând de pază,
El se furișează
Ca o umbră lin,

Braţele întinde,
Pela spate-o prinde,
Drept pe lângă sîn.

«Maică Preacurată!»
— Strigă biata fată —
«Vai, am leşinat!»
Dară el zâmbeşte,
Gura-i cetlueşte
Prin un sărutat.

NICU DRACINSCHI (Dracea).

Este medic. Poeziile, publicate în ziarele şi revistele bucovinene, le-a adunat într'un volum · Poezii, Câmpulung, 1912, din care reproducem.

SINGURĂ ȘADE

Singură şade iubita şi ţese
ie de in.
Lunecă lacrimi pe pânze alese,
lunecă lin.

Când mă zăreşte iubita tresare
dela războiu.
Dornic apasă a mea sărutare
buclele-i moi.

Râdem şi plângem copii fără minte.
N'are sfârşit
Lunga poveste de dorul fierbinte
ce ne-a robit.

Şoaptele dulci le întrerupem adese
printr'un sărut.
Vălul uitării iubita mi-l ţese
peste trecut.

SIHASTRUL

De sgomotul lumii atât de departe
Petrecu-mi viaţa cu visuri deşarte,
Cu doruri respinse de soartă.
M'aş pune la vorbă, dar nu am cu cine:
In casa sihastrului nime nu vine,
Şi nime nu-mi bate la poartă.

M'apasă odaia îngustă şi scundă
Cu linîştea-i tristă şi pacea-i profundă:
Mi-e groază de singurătate.
Iar vântul vueşte şi freamătă'n ramuri,
Mă cheamă frăţeşte bătându-mi la geamuri,
Şi'n codru pornesc pe'noptate.

Aici e de mine, aici în furtună.
A frunzelor veştede horă nebună
Mă duce cu sine de silă:
Şi-adapă frunzişul în negură plopii,
Pe fruntea fierbinde îmi scutură stropii,
Şi-mi pare că-s lacrimi de milă.

PAMÂNTULE...

Pământule. tu ne-ai uitat,
Sau crezi c'aceasta se cuvine
Răsplată sângelui vàrsat
De veacuri pentru tine?

Tu vezi şi suferi plug străin
Să 'ntoarne brazda ta mânoasă,
Recolta anului din plin
S'o ia străină coasă.

Tu vezi că'n trupul pinului
Şi'n brazii dintr'a ta pădure
Se'nfige a străinului
Prea lacomă secure.

Tu vezi cum prada printre stânci
Şi-o duc pe spete largi de apă,
Cum piatra scumpă'n mine adânci
Casma străin'o sapa.

Tu vezi şi suferi, ai uitat
Mândria falnicelor vremuri.
Ce umilire-ai îndurat
Şi nici nu te cutremuri

Iar noi privim cu ochii duşi
Cum ni se bântue moşia,
Atât de-umili şi de supuşi
Şi răbdători ca glia.

N'avem credinţă, nici avânt,
Tăria zilelor trecute,
Şi n'avem faptă nici cuvânt,
Ci numai lacrimi mute.

ION COCÂRLA-LEANDRU

A publicat un volum de poezii cu titlul: Jalea Satelor, Suceava, 1911, din care scoatem poeziile de mai jos.

—

MINUNATE VREMURI...

Minunate vremuri,
Clipe de noroc
In coliba-mi scundă
N'aţi mai stat pe loc;
Miros de văzdoage
Şi de busuioc
Aripile voastre
Greu le ţin în loc.
In livezi cu soare
Căutaţi miros,
Unde-i vecinic zimbet,
Nu la cei de jos...

Din dureri trăite
Şi din chinuri mute,
Din visări ne-atinse
Şi iubiri pierdute,
Din foşnet de frunze

Veştede, când cad,
Din şopot de ape,
Când se plâng pe vad,
Din amarul gloatei,
Din suspin de mamă
Cântecul meu jalnic
Astăzi se întramă...

Minunate vremuri,
Clipe de noroc,
De-ţi simţi în cale
Miros de văzdoage
Şi de busuioc,
Daţi-vă în lături,
C'atunci ar să treacă
Cântul, ce-l aşteaptă
Gloata cea săracă.
Daţi-vă în laturi,
Căci l-am trimis eu
Să cunoasc'o parte
Din sufletul meu...

SARA'N CODRU

Pân'şi floarea de cicoare
Lăcrămează'n fapt de seară,
Când se ţine sărbătoare
Mare'n codrul dela ţară.

Ca şi-o sfântă mănăstire
Plinu-i codru de mireasmă
Şi frunzişul în rari fire
Rourează de aghiazmă.

Toacă'n brazi ciocănitoarea,
Sfântă rugă se întramă —
Din altar privighetoarea
Duios cântecu-şi destramă.

Ca o candelă'n bătae
Luna prin desiş străbate,
Zugrăvind dungi de văpae
Printre umbre 'nfiorate.

Ale codrului popoare
Toate cântă liturgia...
Din amvon o cuvântare
Le rostește ciocârlia.

Din suria umbr'a sării
Lin amurgul se desface;
Tac organele cântării,
Totul doarme'n dulce pace.

Numai singurel isvorul
Murmură cetind psaltirea,
Nici visează de fiorul
Ce cuprinde mănăstirea;

Iar zefirul mai de-o parte
El, ștrengarul din poveste,
Frunzărind o sfântă carte
Și mai stă și mai citește...

MĂRIOARA

Din adânc, de după dealuri,
De trei nopţi nu iese luna,
De trei nopţi pocnesc stejarii
Şi nu'ngădue furtuna.
Dorm la marginea pădurii
Casele de pomi scutite,
Ca pe-un lac ascunse'n trestii
Lebedele obosite;
Ear'la casa Mărioarei
De trei nopţi tot latră cânii
Şi se sbat să rup'o umbră
De supt cumpăna fântânii.
De trei zile toţi se miră
In cătunul Născătoarei,
Cine bătuceşte iarba
La fântâna Mărioarei.
Creşte bozul lângă dânsa
Şi mohoru-l bătea vântul,

Azi supt cumpăna fântânii
A rămas sărac pământul.
Când se întâlnesc la apă,
Spun vecină la vecină,
Că'n fereastra Mărioarei
De trei nopţi e tot lumină,
Spun, că'ntr'un adânc de noapte
Incetând să latre cânii,
Doauă umbre se'ntâlniră
Jos sub cumpăna fântânii,
Şi-acolo au stat uitate
Braţ pe braţ şi gură'n gură,
Până'luceafărul de ziuă
Să fi fost pe curmătură.
Şi a doaua seară una
Povestea, c'a fost la moară
Şi'ntorcându-se acasă,
Cât pe ce era să moară
Nu de boală, ci de spaimă,
Că trecând pe la fântână
A văzut călare umbra,
Ţinând altă umbră'n mână.
Ear a patra seară toate
Povesteau frumoasa snoavă
Că, pe când cucoşii cântă,
Pe un murg, ce din potcoavă
Lumineaz'o 'ntreagă zare,

Un voinic cu Mărioara
Dispărut-a de-a călare.
Şi s'au hotărît de-a rândul
Să n'aducă apă seara,
Căci se poate s'o păţească,
Bietele, ca Mărioara.

CELOR VENIŢI

Pe pământul vostru astăzi nu mai cade din cer mană,
C'aţi lăsat părinţii'n ţernă şi-aţi pornit să cătaţi hrană.

Primitoare-i glia noastră cu umbroasele-i poiene,
Că v'aţi oploşit pe dânsa, voi, flămândelor hiene.

Cine poarta ţării noastre v'a deschis să treceţi voi,
N'a deschis-o să nu mergeţi nici odată înapoi.

Si dacă părinţii noştri v'au lăsat în ea pe plac,
N'au crezut, ca să ne faceţi voi din ţara noastră jac.

Umiliţi trecurăţi poarta, umiliţi trăiţi în ea,
Nu faceţi voi pe stăpânii pe pământul altuia.

Nu gândiţi, hieni flămânde, că, dac'aţi venit la noi,
Cu palmaşii veţi ucide ale voastre vechi nevoi.

Ei susţin cu luciul sapei şi cu-a fierelor de plug
Azi destule guri flămânde, cari de ploi şi soare fug.

Din câmpii slăbiţi de muncă, când se'ntoarnă cei uitaţi,
Daţi în lături şi în faţa lor cea arsă vă închinaţi!

Daţi în lături şi priviţi-i, cătră casă cum se'ndreaptă,
Unde hrana prunci nevrâsnici dela dânşii o aşteaptă!

Acelor e viitorul; lor cuvine-li-se pâne,
Căci în sufletul lor creşte visul neamului de mâne,

Şi nu voauă, hoţi hrăpareţi, cari din umbră, din tufiş
Aşteptaţi să răpiţi rodul unei veri de seceriş.

Daţi în lături şi n'atingeţi, ce din ţerna lor culeg,
Căci blăstămul vă aşteaptă'n arma unui neam întreg!

V. HUŢAN

Este institutor. Are un volum de poezii şi epigrame: Din Ţara Fagilor, Bucureşti, Sfetea, 1915.

LA 'MPĂRATUL

Un vornic şi cu doi moşnegi,
Cu plete lungi, cărunte,
Porniră căile pribegi,
Să scoată dreptul lor din legi
Şi pentr'un sat de munte.

O jalbă tristă'n două limbi
Cu lacrimi scrise satul:
Povestea codrilor furaţi
Şi-a munţilor înstrăinaţi
S'o ştie şi'mpăratul.

Şi cu hrisoave în desagi
S'au dus încet moşnegii:
Hrisoave dela Voevod,
Lăsate pentru-acest norod,
Orfan de dreptul legii.

Departe, pe un drum pustiu,
I-ajunse mandatarul:
Pe mâni le-a pus lăcăţile,
Şi le-a luat dreptăţile,
Şi le-a lăsat amarul.

. . . .

Pe vornic cu cei doi moşnegi
Mereu i-aşteaptă satul:
Trec luni de zile, ani întregi...
Un vornic şi cu doi moşnegi
Nu vin dela'mpăratul.

INSTRĂINAREA NOASTRĂ

In ţara codrilor de fag
Din vremuri legendare,
Mă'ntorc din drumul meu pribeag
Plângând ca la'ngropare.
Cunosc un drum necunoscut,
Ce'n sat la noi coboară,
Acolo unde cei rămaşi
Au dreptul doar să moară.

Stau stâlpi de piatră la hotar
Pe brazda cea străbună,
Din uşa sfântului altar
Un glas străin răsună.
Doar vr'un moşneag la zile mari,
Proptit în vechea strană,
Se roagă'n graiul strămoşesc
La sfântul din icoană.

Aceleaşi râuri plâng şi-acum
Instrăinarea noastră,
Şi-aceiaşi munţi mai străjuesc
In zarea cea albastră.
Dar nori vrăjmaşi, aduşi de vânt,
Plutesc la noi în ţară...
Ochi plânşi aşteaptă, în zadar,
O rază să răsară...

In ţara codrilor de fag
Eu nu sunt doar decât un mag —
Spre culmea munţilor Carpaţi,
Veniţi voi fraţi înstrăinaţi :
Să tune'n zări glas de norod
Spre Dunărea albastră,
Să ştie-un neam şi-un Voevod
De'nstrăinarea noastră.

SEVER BEUCA — COSTINEANU
(† 14 Martie 1922)

A murit ca învăţător la Câmpulung.

A scris o serie de poezii prin ziarele şi revistele locale, fără să le fi adunat în volum.

IN CIMITIR

Firea se desmiardă’n sfaturi
Cu copiii primăverii,
Ce se leagănă pe straturi
Sărutaţi de vântul serii.

Uită-te cum se resfoaie
Rosa dulce’nvăpăiată,
Liliacul cum se’ndoaie,
Răspândind parfum ce’mbată

Şi garoafa’nrourată
Galeş îşi deschide sinul
De un flutur sărutată...
Lângă ea visează crinul.

Mândre dalbe lăcrămioare,
Toporaşi şi viorele
Se adăpostesc de soare
Sub gărduşul de nuele.

Şi ca ele stau mai multe
De surori înstrăinate,
Glasul firei să-l asculte,
Glasul firei fărmăcate.

Căci e cântecul de seară,
Cântecul naturei sfinte,
Ce jăleşte'n primăvară
Numeroasele morminte.

Junimea Literară, a. II No. 6 (Iunie 1905).

DE HRAM

Horă'n sat şi-o veselie,
De nici nu mai bagi de seamă
Cum se leagă de năframă
Dor cu dor pentru vecie.

Eri a fost doar sfânta Cruce...
Hram... şi tinerimea saltă.
Cine-a 'ntrat nu se mai duce
Vr'o trei zile dup'olaltă.

Vr'o trei zile ca nici una
Tot în chef şi voe bună
Toţi prietenii s'adună...
Nu-i doar hramul totdeauna.

Zice bine din vioară
Baragladina bătrână,

Când o sue, când coboară...
Trei cobzari de-abia-l îngână.

Iat'o horă românească
Ce-ar putea cuprinde o ţară,
Spinii toţi din ea să piară
Sub bătuta voinicească.

Rând pe rând se prind în horă
Şi se'nvârt în ea cu toţii...
Joacă socrul, soacra, nora
Saltă moşul cu nepoţii.

Dreapta! Stânga şi'nc'odată!
Roata stă şi la bătae!
Strig'un moş cu barba lae
In mişcarea-i legănată.

Şi-apoi ce hazliu e moşu
In strigări, chiori şi glume —
Geaba nu i-i nasul roşu,
Ştie el ce-i traiu'n lume.

Numai Liţei parcă-i plouă —
Şi din genele-i bogate
Lunecă pe ne-aşteptate
Tremurând doi stropi de rouă.

Numai ea-i posomorâtă,
Nimărui nu vrea să-i placă...
—Nu... că poate-ar fi urâtă...
D'ai desculță de săracă.

Junimea Literară, a. II No. 8. (August 1905).

PROZA

TOADER RACOCEA

(1770-1822)

Fiu de răzeş din Carapciu pe Ceremuş, a fost tălmaciu pentru limba română la administraţia din Lemberg, unde vine în contact cu Ardeleanul-poet I. B. Deleanu. La 1817 lansează un apel şi cere sprijinul pentru publicarea unei reviste româneşti cu numele „Crestomaticul Românesc“, care apare abia la 1820 într'un singur număr.

Pasagiul de mai jos este luat din Arune Pumnul: Lepturariu rumânesc, tomul IV, partea 1, pag. 101 şi urm., Viena, 1864.

CUVÂNTUL SOLILOR TĂTĂREȘTI

către Alexandru cel Mare, Macedon, după ce a sosit dela Bactri la apa Donului, mergând cu oaste asupra Tătarilor.

Impărate Alexandre! De ţi-ar fi dat Dumnezeu un stat, precum ţi-a dat fire, aş zice, că nu te-ar putea cuprinde lumea. Cu mâna dreaptă ai ţinea răsăritul şi cu stânga apusul; şi după ce ai supune lumea toată, ai pofti să ajungi şi lumina zeilor celor fără de moarte; ci nu a dat firea numai unuia daruri: toate le-a împătrit tuturora; însă tu pofteşti atâtea, câte nu poţi cuprinde. Trecut-ai din Europa în Asia, din Asia încunjurată vii iarăși în Europa și, dacă vei supune, cum gândeşti tu, pre toţi oamenii, vei bate răsboaie cu munţii, cu apele curgătoare şi cu ferele sălbatece. Nu știi că copacii cei nalţi cresc mult timp și se oboară întru o clipă? Prost este acela carele caută mărul, iar cât este de nalt copacul nu socoate. Fereşte-te, când te vei vedea în vârful pomului, să nu te surpi cu crăn-

gile. Este o zisă veche, care ne spune, că pe leu l-au mâncat odinioară paserile cele mici; şi fierul, câtu-i de tare, tot îl roade rugina; nu-i nemică aşa de tare în lume şi aşa de puternic, ca să nu fie supus primejdiilor; şi de multe-ori piere cel mai tare de cel mai slab.

Ce avem noi cu tine şi tu cu noi? Noi nicĭodată nu ne-am atins de ţările tale. Cine eşti? De unde vii? Neci ştim, neci ne-a fost aminte. Noĭ sântem nişte oameni, carii petrecem în câmpi pustii o viaţă sălbatecă. Nu sântem învăţaţi a şerbi nimărui, neci dorim să domnim asupra cuiva.

Datu-ţi-a neamul nostru şesezeci de boi, o săgeată, o suliţă, un păhar. Acestea sânt mai scumpe peste toate odoarele ce agonisim cu boii: aceea ne este de hrană. Păharul la o voie bună cu prietenii ne este de comun. Cu săgeata batem pre duşmanii noştri de departe, cu suliţa de aproape. Cu astfel de arme am bătut pre împăratul Perşiloȓ şi al Mezilor şi ne-am deschis calea până la Egipet.

Inţeles-am că tu zici, că vrei să cerci pre tâlharii şi prădătorii lumii — pre Tătari. Dar însuţi eşti acel prădător şi acel tâlhar. Luat-ai Lidia, ai cuprins Siria, ai surpat împărăţia Persianului şi vii acuma şi asupra noastră. Mânile cele lacome ţi le-ai întins şi la dobitoacele noastre. Dece folos îţi este avuţia carea nu-ţi face saţ?

Tu eşti cel întâiu în lume sătul de saţ şi precât agoniseşti, pre atâta nu ai, să aibi râvneşti. Nu cauţi câtă zăbavă faci în jurul Bactrilor şi, când îţi pare că-i aşezi, iată Sogdianii ridică oaste împotriva ta. Fiecând fac învingere mai mulţi duşmani, că de ai fi şi mai mare şi mai tare decât toţi: tot nu primeşte nime pe stăpânul străin. En, să treci apa Donului, vei vedea lăţimea câmpiilor celor pustii, în cari nu vei ajunge pre tătari niciodată. Dobitocul nostru este mai sprinten decât oastea ta cea îngreuiată de prada lumii care o ai prădat şi, când vei crede de noi că sântem departe, atuncea ne-i vedea în mijlocul taberei tale, că noi şi fugim şi fugărim tot cu o sârgueală. Lăcuitorii ţării tale de unde eşti, înţelegem pre Greci, când vreu să râdă de vre-un loc pustiu, zic: pustiile Tătarilor. Tu acum la ce vii la dânsele? Noauă din firea noastră ne sânt acestea şi sate şi oraşe, deci trebue să-ţi ţii norocul tare strâns în mână, căci el este lunecos şi cu anevoe se poate ţinea îndelungat. Socotind priinciosul sfat, ce de acum ţi-l arată timpul, pune zăbale norocului tău şi mai lesne vei ocârmui. Tătarii noştri cei bătrâni zic că norocul nu are picioare, ci numai mâni şi aripi şi, când ţi se pare că-ţi dă mânile, atuncia şi sboară. Cu toate acestea, de eşti tu unul din zei, cum ţi-au scornit unii nume deşert, atunci

eşti dator ca cu mijloace bune să aduci pre oameni la pace, iar nu să-i prădezi de cele ce au; iară de eşti om, precum şi eşti, atunci gândeşte pururea că eşti om. Numai cel nebun nu gândeşte, ce este el. De ai fi şi mare, precum îţi zic că eşti, totuş nu eşti mai mare decât un om mare şi cu atâta eşti mai aproape de primejdie, cu cât te îndeşi sângur la dânsa.

Intreabă la ce stare a ajuns Cir, vestitul şi puternicul împărat din lume? O oară poate resipi ce au agonisit anii. Asupra cărora nu te vei scula, aceia îţi vor fi mai apoi prieteni credincioşi; ear cei învinşi leagă numai de nevoie prietenie. Prieteniile celor nesfădiţi sânt statornice; iar pre cine vei învinge să nu crezi că-ţi va fi prieten.

Noi, Tătarii, nu sântem învăţaţi neci odată a lega credinţă cu jurământ, ci cuvântul grăit este la noi ca jurământ. La voi numai sânt aceste basne, de juraţi şi puneţi pre Dumnezău martur în învoele. La noi se socot aceia că înşeală pe D-zeu cari îşi calcă cuvântul dat. Deci prietenii cu credinţă îndoioasă nu-ţi sânt de nici o treabă. Noi îţi sântem din doauă părţi ca o straje, că dincoace ne desparte numai apa Donului, cu Bactri ne hotărâm, iară despre apus ordiile şi neamul nostru ne mărginim cu moşia ta, Macedonia, până la Tracia peste Dunăre. Deci noi te întrebăm: vrei să-ţi fim prieteni ori duşmani?

RĂSPUNSUL LUI ALEXANDRU CEL MARE CATRA SOLII TATARILOR LA CUVÂNTAREA DE MAI SUS.

La cuvântul de mai sus al solilor tătărăşti răspunse Alexandru Macedoneanul următoarele:

«Pune-voiu la cumpănă sfatul vostru ce mi-l daţi şi norocul mieu, şi voiu socoti bine ce îmi propuneţi, ca să nu vi se pară, că eu aş fi îndărătnic; dar nu mă voiu lăpăda neci de norocul mieu, şi vreu să vă arăt, că naintea mea n'are preţ nici o primejdie a lumii; ci eu sânt acela care nu doresc viaţă îndelungată, ci vestită»,

---

IRACLIE PORUMBESCU

(1823 – 1896)

S'a chemat Golembioschi şi la 1881 îşi schimbă numele în Porumbescu. A fost preot conştiincios în mai multe comune din Bucovina.

Bucata de mai jos e luată din cartea; Leonida Bodnărescu, Scrierile lui Iraclie Porumbescu, adunate şi însoţite de o schiţă biografică, partea I, Cernăuţi, 1898.

UN EPISOD HAZLIU DIN MĂNĂSTIREA PUTNEI.

ÎNAINTE DE CINCIZECI DE ANI

La bătrâneţe trăeşte omul din amintiri. Timpul de faţă îi este greoi, cel viitor îl îngrijeşte, şi ferice de el, dacă are amintiri, pe cari cu plăcere le reînvie în gândul său. Ele sunt drept o carte bună, ce ai cetit-o cândva şi te-a mulţămit, o iai apoi după o vreme earăşi şi o mai ceteşti, gustându-i plăcerea de odinioară. In mijlocul amintirilor dureroase puţin petrece omul; altfel e însă, dacă priveşte în ele ceva de tot iubit şi îşi face din ele un cult de jelire asupra nenorocirei celei mari şi grele ce a îndurat-o...

Intr'o asemenea stare mă aflu şi eu... Dar câteodată îmi aduc aminte ce ziceau bătrânii noştri, că n-ui bine să tot jeleşti după cineva, pe care l-ai iubit, că-i faci şi lui inima grea, şi de aceea cu câte o pauză în jelire... ce-mi fac de

sâlă, îmi petrec câte-odată şi cu aduceri aminte mai vesele şi mai senine.

Mă dăduse tatăl meu, deşi nu tocmai cu voia mamei mele, la mănăstire să învăţ carte, căci pe vremile acelea — era la anul 1829 — nu se pomenea de şcoli pe la sate, precum sunt astăzi, ci cel, care dorea să-şi înveţe copilul a ceti măcar în ceaslov şi în psaltire, şi-l da la un neam al său la mănăstire ori de sluguşoară la un călugăr şi, aducându-i sub nume de meringioare câte ceva de-acasă, ce cugeta că ar plăcea călugărului, acesta printre utrenie şi liturgie, şi câte-odată şi după aceea, bucherea, cu bietul băeat, cum bucherea, până ce-l «scotea din greu» şi băeatul potrivia acum cuvintele din bucoavnă acolo la: «fă ce gode vezi că-i bine, dreptate şi pace fie-tine», şi-apoi în «ceaslovla «auzi-te Domnul» şi «graiurile mele». Nu-i vorbă, învăţătura-i scumpă şi de aceea nici nu se câştigă ea aşa de lesne. Până-ce deci ajungea un biet băiat la ceaslov şi psaltire, pierdeau cam mult urechile lui din forma-le primitivă — căci zică cine ce-a zice, şi călugărul e om şi, dacă băeatul nu nimerea să zică: glagol azga, dar'gla, apoi şi răbdarea călugărului dela o vreme se sfârşia. Dar, acum, cum era; bine, rău: cartea pe atuncia, cum ziseiu, se învăţa mai că numai prin mănăstiri şi, deşi din acea carte nu ajungeau bărbaţi prea învăţaţi, dar cărturari săteşti şi dascăli

bisericeşti ajungeau, pentru-că cântarea bisericească, ba câte-odată şi psaltichia, ca pe vremea mea la mănăstirea Putnei, cum şi tipicul se cultivau în mănăstiri cum se cade. In mare stimă apoi era şi multă pricopseală făceau — zodierii, cari ziceau despre sine, că ei acel «dar înalt şi sfânt» şi l-au câştigat dela acela şi acela prea cuvios schimnic şi din cutare şi cutare mănăstire.

Eu avui norocul, că fiind tatăl meu vornic, — primar comunal — mă luă însuşi Egumenul mănăstirei Suceviţa la sine, carele, fiind curând după aceea strămutat ca Arhimandrit şi Egumen la mânăstirea Putnei, mă luă cu sine într'acolo şi, având el almintrea şi fecior de casă, care mai pe urmă a ajuns călugăr şi vicar al mănăstirei Putna, pe cunoscutul caligraf şi mult vrednicul cicerone la acea primă mănăstire, Sevastian Georgescul, mă ţinu mai mult de pomană decât de slugușoară, şi-mi dete încă pe lângă sine şi un instructor «ad latus» în persoana unui diacon, carele, fiind el şi psalt, acum pe lângă azbuchile scrise pe o scândură destul de mare, ce o purtam pe o aţă la gât, mă învăţă şi decât logaritmele mai grelele nevoi de note greceşti: pa, vu, ga, di, che, zo, ni, la a căror învăţare, prin bătaia tactului cu palma pe genuchi, aceştia mise umflară dela o vreme ca mălaiele, iar îmbrăcămintea lor, acolo unde pranicam cu palma, se făcu — fe-

reastră. Mă iubia bătrânul Arhimandrit, poate şi de aceea, că trecusem cam curând peste greul slovenirii cu buchi la cetire şi peste sumedenia de «chendime», «Iporvi-uri», «Ipsili-uri» şi câte mai altele din psaltichie şi ceteam cam binişor, dincolo de masă, pe când cuviosul bătrân, cu barba şi cu părul alb ca zăpada, şedea într'un jălţ (scaun) cu braţe şi împletea la scofii. Cu şese ani cântam deja în biserică, începând treptiş dela ţinerea isonului, când cântau călugării, şi ajungând şi la Axion, carele îl cântam înaintea icoanei Maicei Domnului provenitoare din Constantinopole şi anume dela un Impărat Paleolog. Doi băeţi, unul de-a dreapta şi altul de-a stânga de mine, ţineau în mâni câte o făclie şi mie isonul [1]).

Ajuns de 8 ani, rămasei singur băiat de casă al bunului Archimandrit, căci pe Georgescul îl dăduse pe spesele sale la şcoală la Carlsberg, o colonie şvăbească, ca să înveţe clasa a doua, spre a-l trimete apoi la Suceavă ori la Rădăuţi în clasa a treia, ca să poată apoi fi călugăr. Ajuns de 9 ani îmi dete Arhimandritul Ghenadie Platenchi — căci aşa se numia bunul meu crescător — cheile pivniţei cu buţile de vin ale mă-

[1]) Aceste despre mine nu le-am spus spre alt scop, decât a arăta, cum după putinţa lor şi după vremile de atuncia — îngrijiau călugării băeţii ce-i primiau la învăţătură. Eram atuncia în mănăstirea Putnei peste două-zeci de băeţi. (Nota autorului).

năstirei, din care buţi una, ţin minte, era de 140 de vedre.

. . . .

Am spus mai sus, că cu nouă ani îmi încredinţă crescătorul meu, Arhimandritul Ghenadie, cheile pivniţei cu vinurile mănăstireşti şi-mi porunci, ca fiecărui ieromonach şi diacon, care ar cere, să-i dau până la o ocă (cofă) de vin şi numai să-l însemnez în catastichul ce mi-l dete scris gata cu numele tuturor ieromonachilor şi diaconilor. Monachii şi noviţii n'aveau acel folos ori beneficiu comun, dar căpătau şi ei câte odată, dacă se rugau în deosebi la Archimandritul.

Tot «pentru închinare şi jertfire» veni într'o zi la mănăstire şi un taraf de lăutari «Solcani», adecă din Solca, ştiuţi şi chiar vestiţi pe atunci ca cei dintăi după taraful musical al «Pletosului» din Suceava. Cântaseră adecă aceşti lăutari la hram, la «părintele Stefan» (Bunceac) la Vicovul-de-sus, acest «părinte Ştefan» era ştiut şi numit în întregul ţinut «popa galanton», şi după acel hram veniră acei lăutari şi la mănăstire care era aproape, cum ziseiu eu după spusa lor: pentru «închinare» şi «jertfire». Era însă în prepus «tuzul în şodenii», părintele Lavrenti Chirilescu, care era de loc aşişderea din Vicovul-de-sus, că adecă cuvioşia sa prin fraţii şi neamurile sale, ce le avea acolo, la

Vicov, ar fi pus la cale acea venire a ţiganilor lăutari la mănăstire pentru—«închinare şi jertfire». Fie însă, cum va fi fost: lăutarii, vre-o zece la număr, cu scripce, cu cobze, cu naier, cu ţimbale şi cu un bas puternic—veniră după sfârşitul liturgiei, aflându-se călugării la «trapeză» (la masă, la mâncare). Se închinară lăutarii intraţi în curtea mănăstirei cu multe cruci în toate părţile şi, aflând dela cineva, că părinţii se află la prânz, se băgară în pavilionul, ce acoperea fântâna de lângă trapezărie (sala de mâncare), ca şi când ar fi vrut să-şi arate modestia în sfântul lăcaş şi nu se vâră acum de-odată mai în interiorul mănăstirei. Călugării eşiră dela masă, se puseră după regulă rând cu faţa spre biserică şi se închinară în chip de mulţumită ctitorului mănăstirei pentru hrana ce o au a olo (căci rugăciunea după masă o faceau înăuntrul trapezăriei), şi apoi, închinându-se toţi cătră Arhimandritul ce porni spre locuinţa sa şi mai întorcându-se în trapezărie, ca să-şi ia câte ceva din rămăşiţele «porţiei» de mâncare, porniră a se împrăştia pe la chiliile lor.

Acum eşiră şi ţiganii de lângă fântână. Călugării la zărirea lor cu uneltele muzicale nu cred să fi fost cu putinţă să nu se fi simţit, fiecare din ei,—ca electrizaţi prin inimă, aducându-şi aminte de lumea, în care şi ei odată au trăit... ah, de—lume, zic, să nu-şi fi adus aminte d'apoi

de cele din lume, ce li-le aminteau bieţilor călugări acele unelte muzicale ale lăutarilor! Sărutară călugărilor mâna cu respect, schimbară cu sfinţiile lor câte-va cuvinte şi apoi Ţiganii urmară unuia dintre călugări şi care putea fi acesta altul decât numai părintele — Lavrenti?

Bătrânul Arhimandrit se puse după masă la odihnă, eu însă numai ce mă pomenesc în chiliuţa mea cu părintele Lavrenti, carele îmi pune douăzeci de creiţari «groşi», noi şi roşii ca para focului, şi-mi zise:

«Dragul meu, aceşti douăzeci creiţari fac un sorocovăţ: sunt ai tăi; dar ia cheia pivniţei şi vino de ne dă câte-o ocşoară de vin».

Creiţari aşa frumoşi căpătasem eu mai înainte adeseori dela părintele Lavrenti, dar aşa de mulţi deodată, încă nu. In măsura deci a bacşişului îmi fu acuma şi voia şi graba de a împlini dorinţa părintelui.

In gârliciul pivniţei, carele de din afară nu era închis, găsii vre-o şese părinţi călugări şi — lăutarii. Nu ştiu, ori că de brudiu la minte ce încă eram, ori că nici nu era de ce să am griji, căci stăteau pe lângă părinţii călugări şi lăutarii, descuiaiu fără nici o trăgănare pivniţa şi intrai cu lumina aprinsă, ce o aveam cu mine în felinar, înăuntru şi călugării şi ţiganii după mine.

Pivniţa era spaţioasă şi avea în partea aceea, unde erau vinurile, două despărţituri, una mai

afundă şi alta mai aproape; iar vinul, de care aveam voie să dau părinţilor, era într'un antal (vas) din despărţitura cea mai afundă. Era, pe lângă alte măsuri, şi o vadră deşartă în pivniţă. Părintele Lavrenti îmi zise să slobod pentru toţi cei şase părinţi câte-o ocă în vadra cea deşartă; făcuiu aşa şi părintele Lavrenti, luând vasul şi făcând semn celorlalţi şi lăutarilor să-i urmeze, se duse înainte şi «societatea-i» după dânsul, adecă după buţi şi antaluri în fundul pivniţei. Un călugăr, Cleopa Ianoş, închise uşa gârliciului şi a pivniţei, dar numai ce-l văd că vine cu o mulţime adecă şi cu toţi ceilalţi călugări!

«Ean trageţi una — de-a codrului!», zise atuncia părintele Lavrenti lăutarilor, scoase nişte lumini de ceară din buzunarele antereului, le lipi câte una de buţi şi antaluri şi apoi de aci înainte să fi auzit, să fi văzut! Ieromonachii şi diaconii scoaseră cu toţii pahare de prin anterie şi numai ce auzii sunând deja fundul vedrei, adecă într'o clipă erau şase ocşoare duse!

«Mai pune băete», zise părintele Lavrenti către mine, «şi pentru ceilalţi părinţi ieromonachi şi diaconi câte-o ocşoară şi pune-le la condică, că «creiţari de cei mândri mai sunt» Numărai părinţii ieromonachi şi diaconi şi erau cu toţii doi-spre-zece adică doi nu încăpeau în vadră. Nu trecu mult şi fundul vedrei eară suna şi cei doi, se vede,

că diaconii, ce nu încăpură mai nainte în vas, se găsiră în el cu încă opt, cari erau ieromonachi adecă ori diaconi ori acum şi monachi şi — noviţi, nu mai ştiu.

Hei, d'apoi părinţii îşi schimbară rolurile cu ţiganii: ei cântau şi ţiganii ţineau — hangu. Un călugăr, Vitale Borşan, se sui sus pe-o bute şi-i zise pe glas de doină:

«Când eram în vremea mea
Scripca-mi era — gura mea!»

«să trăiţi măi lăutari!», iar aceştia apoi îi răspundeau cu un «tuş» şi cu un «vivat, vivat, vivat!»

Eu, văzând ce se lucră şi, spăriindu-mă, eşii la uşa gârliciului să văd şi să ascult, ce-i p'afară. Nu era nimeni şi numai se auzia sunet de glasuri şi de instrumente din fundul pivniţei. Mă întorc de aceasta cam mângăeat îndărăt şi văd pe părinţii cu păharele prin vadră. Adecă cuvioşiile lor găsiră «socoverca» la o bute, deşi nu era în aceea vinul, de care le era încuviinţat a li-se da lor. Părintele Lavrenti îmi zise: «Mai scrie zece cupe!»

Aceasta însă îmi trecu de şagă şi aş fi zis părinţilor ceva ce-mi era să le zic; dar nu încăpui la cuvânt, căci cum numai goliră păharele, strigară unul după altul: «O moldovenească, mă!», ş'apoi acum fu acum! Moşnegii şi tinerii adecă: ioroschimonachii, ieromonachii, diaconii şi monachii şi toată

tagma călugărească, din cei anteriori unii şi cu defecte corporale... cari nu erau prea îndemânatici, pentru joc... ţinându-se de mână, o luară printre buţi şi prinprejurul lor, părintele Lavrenti — cu potcapul pe ureche — înainte, şi numai ce-l auzii:

«Sub călcâiu-cismei mele
Şede dracu şi-o muiere
Şi mă'nvaţă să fac rele!»

Văzând eu eară, că călugării de ce, de ce tot se mai aprind şi cugetând la urmări, căci lăşaiu pe călugări şi pe lăutari să între în pivniţă şi ei acum aici îşi fac de cap, pe când Vitale Borşan declama:

Iu, iu, iu, şi iar aşa
Multă vreme n'a fi-aşa!,

iar Cleopa de Ianoş îi răspundea de dincolo de-o bute:

«Frunză verde de cafea
Bine-mi pare că-i pe-a mea!»

ba, mi se pare, că toţi cuvioşii îşi aduseră chiar acum aminte de cântecile, ce ramaseră oare-când afară de mănăstire, şi-ar fi socotit cine-va că-s

deja de mult uitate, căci din toate coturile şi de după toate antalele şi buţile se auziau «frunze verzi» «iu-iu-iu»-iuri, care de care mai îndrăsneţe şi mai lumeţe: văzând eu, zic, aceste şi mărindu-mi-se frica şi spaima până mai la neştire de mine... mă apropiaiu cu lacrimi de părintele Lavrenti cu afurisiţii lui creiţari «groşi şi roşii ca para focului» şi-l rugaiu în strigăt cât puteam, să iasă din pivniţă, că nu i-am slobozit aici, ei singuri s'au băgat şi acum e şi vremea vecernei, de-a auzi părintele Arhimandrit e vai şi amar!

«Taci!» îmi curmă el cuvântul, trase un şuer în deget, de cred că băga în spaimă stachiile nu numai ale pivniţei, ci şi ale tuturor zidurilor mănăstirei, şi-apoi, învârtindu-se pe un picior, îşi puse potcapul pe scăfârlia «protosului» (primaşului) dintre lăutari, înfipse mânile în şolduri şi strigă ca în extasă:

«Nici nu-mi pasă
de Năstasă
De Nichita
Nici atâta!

Dar atuncia numai ce văd un baston ridicându-se după spatele mele — vai, era bastonul... arhimandritului! — trosc peste potcap de capul ţiganului, trosc în scripca lui... Lavrenti şi călugării suflară

în lumini şi fuga pe după poloboace, — ţiganii călcau unul pe altul bâjbăind pe întunerec să scape afară... se auzia bietul bas troncănind, când se pălea de păreţii pivniţei...

Urmarea a fost, cum a fost, dar mult şi mare n'a fost: numai atâta, că vecernia în această seară a săvârşit-o — Archimandritul singur cu noi băeţii la stranele călugărilor toate deşarte şi că cheile pivniţei n'au mai rămas de aci înainte pe mâna mea; dar nici taraf de ţigani lăutari n'am mai văzut la mânăstire spre «închinare şi jertfire».

ION G. SBIERA

(1836 — 1916)

A fost elev sincer şi entuziast al lui A. Pumnul, dela 1875 a fost profesor de limba şi literatura română la universitatea din Cernăuţi, după ce aparţinea Academiei române chiar dela înfiinţarea ei. In viaţa naţională este între 1861 — 1906 în fruntea tuturor manifestaţiunilor politice, religioase, culturale şi literare la Românii din Bucovina. Are scrieri de folklor, studii filologice, istorice-literare, cuprinzând timpul dela originea omului până la 1714, precum şi scrieri despre manifestările culturale şi literare la Românii din Bucovina.

Fragmentul de mai jos e scos din: I. G. Sbiera, Familia Sbiera şi amintiri din viaţa autorului, Cernăuţi, 1899, pag. 122 şi urm., unde sânt date biografice şi bibliografice.

P. 51. MIŞCĂRI NAŢIONALISTE ŞI O SPIONARE

In anii 1858 şi 1859 se vântura cu insistenţă prin ziare şi în convorbirile private de prin cafinelele Vienii aşa numita cestiune a Orientului. Se vorbea de mari şi adânci prefaceri în organizarea politică a imperiului turcesc şi a împărăţiei habsburgice. O reconstruire a acestora pe principiul autonomistic al naţionalităţilor şi al unei confederaţiuni între ele era pe buzele tuturora. Sub astfel de împrejurări era lucru firesc ca şi printre studenţii universitari să se discute aceste idei, pentru cari inima lor caldă şi generoasă şi închipuirea lor vioaie erau atât de primitoare şi pentru cari se însufleţiau cu mare facilitate!

Studenţii români aveau în mijlocul oraşului, în Cetate, o cafinea anumită ca centru de întâlnire. Erau destui la număr şi din toate ţările locuite de Români. Mai adeseori se informau unii pre alţii despre starea culturală şi politică a

confraţilor din părţile de unde erau născuţi; discutau împreună asupra acestei stări şi-şi făceau planuri de îmbunătăţire. Se'nţelege de sine că se vorbia mult şi cu vioiciune printre ei şi despre direcţiunile politice şi naţionaliste de pe atunci. Spre a se lămuri cât se poate de cu temeiu asupra tendinţelor şi aspiraţiunilor celorlalte popoare din împeriu, unii din studenţii români cercetau din când în când cafinelele, unde se adunau studenţii germani, italieni, maghiari şi sârbi; întrau cu ei în discuţiuni naţionaliste şi căutau să se conţeleagă între sine.

Deşi întâlnirile şi discursurile acestea erau mai mult întâmplătoare, totuş nu scăpau de supraveghierea ocultă a poliţiei secrete. Furnicau pe atunci nu numai în Viena, dar pretutindenea prin ţările împărăţiei o mulţime de agenţi poliţieneşti secreţi, cu misiunea de a iscodi precum intenţiunile şi planurile unor bărbaţi politici marcanţi, aşa şi mişcările studenţilor universitari. Aceşti agenţi cutreerau ţările şi oraşele; se introduceau ca «noauă cunoştinţi» în cercurile de întâlnire ale conaţionalilor lor; aduceau adeseori cu intenţiune vorba asupra cestiunilor politice şi naţionale; susţineau cu înfocare nişte aspiraţiuni şi tendinţi naţionaliste cari numai compatibile nu erau cu sâmţul de sincer patriot şi de bun cetăţean austriac; provocau cu insistenţă opiniu-

nile celor de faţă şi se arătau nemulţumiţi, înfruntători chiar, când nu găseau destulă secundare sau când întâmpinau îndoeli ori contrarieri.

Vigilenţa acestor poliţişti secreţi era foarte mare, mai ales pe la începutul anului 1859, de când se uniseră, în 12/24 Ianuarie, âmbele domniate româneşti, Moldova şi Ţara Românească, alegându-şi în persoana lui Alesandru Cuza un sângur domnitor, şi de când Maghiarii plănuiau din nou desfacerea lor de Austria cu ajutoriul Prusiei, Italiei şi chiar al domniatelor româneşti unite.

Despre esistinţa acestor spioni căpătaseră studenţii români din Viena ştire dela mai mulţi bărbaţi încărunţiţi şi esperţi în mişcările politice, cu admonirea ca să se păzească; de aceea ei se şi feriau precum de oameni tăcuţi şi pândaci, cari pe neaşteptate şi pe necunoscute veneau în mijlocul lor, aşa şi de naţionalişti pre învăpăiaţi şi provocători.

Intr'una din zile veni din Ardeal ştirea că în curând are să sosească la Viena un tânăr de cutare şi cutare înfăţişare, ca să facă propagandă naţionalistă printre studenţii români de acolea în vederea evenimentelor politice ce se pregăteau, dar noi să ne păzim de el, fiind agent poliţienesc secret. Necazul acestui tânăr nu fu prost, când, în loc de secundări şi espec-

torări naţionaliste, n'a găsit la studenţii români din Viena decât luări peste picior şi vorbe de fleac. Infruntările lui curgeau ca din cofă şi desperarea lui n'avea margini; nu aflase material pentru esercitarea meseriei sale!

In anul 1859 isbucnise între Austria şi Italia cu Francia cunoscutul răsboi pentru unitatea Italienilor într'un sângur stat naţional. Studenţii maghiari începură acuma a fraternisa cu cei români şi sârbi, împărtăşind acestora că cercurile dirigente maghiare pregătesc, în conţelegere cu naţionaliştii germani din Prusia, o răscoală pentru separarea de către Austria a ţărilor ce se ţin de coroana ungară şi reînfiinţarea din ele a vechiului lor regat, şi că începutul acestei răscoale este aşezat pe 12 Iuliu. Despre toate aceste uneltiri trebue să fi avut ştire curtea imperială din Viena, căci ea, deşteptată poate şi prin purtarea necalificabilă a comandantului Fr. Gyula, se decise repede ca să prevină această mişcare duşmănoasă şi încheiă cu împăratul Napoleon III mai întâiu un armistiţiu într'a 8 Iuli şi apoi într'a 11 Iuli pacea definitivă dela Vila Francă. Năcazul patrioţilor maghiari era mare, dar se mângâiară cu speranţa, că ce nu s'a putut realiza astăzi, se va realiza desigur mâne, poimâne.

SIMEON FLOREA MARIAN

(1847 — 1907)

A fost preot în mai multe sate din Bucovina şi în urmă profesor de religie la liceul din Suceava. In 1881 este ales membru al Academiei Române. Şi-a consacrat toată viaţa folklorului. A cules poezii poporane, hore, chiuituri, satire poporane, descântece, vrăji, poveşti, tradiţiuni din popor, credinţe ale Românilor despre paseri şi insecte, etc. A scris studii asupra nunţii, naşterii şi înmormântării la Români precum şi asupra sărbătorilor româneşti. Are şi studii istorice precum şi articole politice. Toate scrierile sale au fost publicate în 29 volume. Vezi Bibliografia românească ed. I. de Gh. Adamescu.

Bucata e luată din: Ornitologia poporană română, tom, I. Cernăuţi, 1883, pag. 20 şi urm.

CUCUL

Cucul, după credinţa Românului, e o pasere misterioasă, ce are tainice legături cu soarta omului. Glasul sau meneşte totdeauna a bine, când resună de-a dreapta auzului sau în faţă, şi din potrivă meneşte totdeauna a rău, când resună în stânga sau în spate. [1]

Dacă glasul său resună în dreapta auzului sau în faţă, atunci cred Românii, că peste tot anul li va merge bine în toate, că vor fi fericiţi, sănătoşi şi voioşi. Ear dacă glasul său se aude în stânga sau în spate, atunci, cred ei, că preste tot anul li va merge rău, că vor fi nefericiţi, bolnavi, supăraţi, că unii din ei vor şi muri, sau cine ştie ce poate să li se mai întâmple. [2]

Această credinţă a Românilor se află respicată chiar şi în unele poezii poporane.

---

[1] V. Alecsandri, Poezii populare ale Românilor, Bucureşti, 1866, p. 9. în notă şi Cred. Rom. din Bucovina. (Nota autorului).

[2] Această credinţă se află şi'n Muntenia, vezi: Cucul de Victor Popilian, publ. mai întâiu în „Romanul" şi apoi reprodus în „Amicul familiei", an. 1879 Sem. I. Nrii. 11 şi 12 (Nota autorului).

Dovadă despre aceasta avem următoarea doină, în care un Român cu mintea tulburată din cauza dragostei îl roagă pre Cuc să-i cânte în dreapta sau în faţă, doară va avea mai mult noroc:

Frunză verde de pelin,
Ce-mi eşti, cucule, hain,
De cânţi vara'n jumătate
Şi-apoi sbori în altă parte?
Cuculeţ, pasere sură!
Muşca-ţi-aş limba din gură,
Cântecul să nu-ţi mai zici,
Nici să mai colinzi pe-aici.
Vara vii, vara te duci,
Când îs dragostele dulci.
Cântă-mi mie înc'odată,
Că-mi e mintea tulburată.
Cântă'n dreapta mea cu foc,
Să am parte de noroc.
Cântă'n faţa mea cu drag,
Că ţi-oiu da frunză de fag
Să nu mai fi tot pribag. [1]

Eară cum că glasul Cucului auzit în spate meneşte nu numai a rău, ci chiar şi a moarte, ne dovideşte următoriul pasagiu, pre care îl scoatem dintr'un bocet din colecţiunea mea inedită:

---

[1] V. Alecsandri, op. cit. p. 245. (Nota autorului).

Măi femee, draga mea,
Draga mea, iubita mea,
Cucu'n spate mi-a cântat
Şi moartea m'a săgetat.

Asemenea cred Românii că, de câteori il vor auzi întâiaş dată cântând adică strigând «cucu», atâţia ani are să mai trăească cel ce l-a auzit. Dacă cântă de multe ori, bucuria auzitoriului e nespusă, căci atunci, crede el, că are să mai trăească încă mulţi ani, eară dacă cântă numai odată, atunci se întristează crezând că nu va trăi mult.[1]

Dela cântecul Cucului atârnă de multe ori, după credinţa Românilor, şi timpul, când se vor însura feciorii şi se vor mărita fetele. Aceştia totdeauna, când îl aud întâiaş dată cântând, se adresează către dânsul şi-l întreabă zicând:

— Cucule, puiucule, câţi ani îmi dai până ce mă voiu însura sau mărita?

Dacă Cucul, după această întrebare, tace de cântat, atunci e un semn că se vor însura şi mărita degrabă. Eară dacă cântă mai departe, apoi de câte ori va cânta, va striga «cucu», atâţia ani au să mai aştepte, până ce se vor însura ori mărita.[2]

---

[1] Această credinţă se află la Românii din Transilvania, vezi: W. Schmidt. Das Iahr und seine Tage in Meinung und Brauch der Romänen Siebenbürgens. Ein Beitrag zur Kentnnis des Volksmythus. Hermannstadt. 1866. p. 21. (Nota autorului).

[2] Dat. şi cred. foarte lăţită la poporul român (Nota autorului)

Credinţa aceasta se vede că l-a inspirat şi pre mult regretatul nostru poet I. A. Lăpădatu, când a compus frumoasa poezie ce-o reproducem aici:

La umbră de fag şedeam,
Şi la mândra mea gândiam;
Dar un cuc deasupra mea
Tot cânta şi prorocia:
«Cuce, câţi ani îmi vei da,
Până când m'oiu însura?»
Şi mereu cucul cânta...

La umbră de fag oftam
Şi pe cuc iar l-întrebam:
«Mândrei mele câţi îi dai?»
Lu'ntrebai şi-l ascultai.
Dar cucul, pasere rea,
Ciocul nu-şi mai deschidea,
Ci tăcea, mereu tăcea...

La umbră de fag plângeam,
Către cuc aşa ziceam:
«Penele de ţi-ar cădea,
Cucule, pasere rea!
Să nu cânţi şi altuia
Dimineaţa tot aşa».
Eu plângeam, cucul sbura. [1]

---

[1] Incercări în literatură. Braşov, 1874, p. 14 (Nota autorului).

Tot credinţa aceasta, cred eu, că a dat naştere şi următoarei doine poporane din jurul Blajului în Transilvania :

Auzi, mândră, cucul cântă,
Eşi afară de-l ascultă.
De ţi-a cânta cucul bine,
Trage nădejde de mine,
De ţi-a cânta cucul rău
Nădejdea-i la D-zeu. [1]

Precum şi alteia din Bucovina:

Eară-mi cântă rău Cucu
Bate-l-ar pârdalnicu,
Că şi an el mi-a cântat
Şi-am remas neînsurat ! [2]

---

[1] Din colecţiunea mea inedită (Nota autorului).
[2] Com. de D-l Orest. Lujan, abiturient. (Nota autorului).

T. V. ŞTEFANELLI

(1850 — 1920)

A ocupat un loc de frunte în magistratură şi a fost membru al Academiei Române.

A fost un scriitor foarte fecund, dar nu şi-a adunat scrierile în volum. Sânt împrăştiate prin toate ziarele, revistele şi calendarele bucovinene contimporane precum şi în Convorbiri Literare, Analele Academiei române etc. A scris poezii originale, schiţe umoristice, nuvele, cântece studenţeşti, amintiri despre M. Eminescu, Axente Severu, etc., are traduceri din limba italiană şi franceză, comedii localizate. Are şi o serie de serieri mici istorice. Date biografice şi bibliografice în Junimea literară din Cernăuţi a. VII nr. 6, în Calendarul Glasul Bucovinei pentru 1921 şi Bibliografia, I, de *Gh. Adamescu.*

HASSAN CALUGARUL

Nu-i plăcea lui Hassan Coranul, nu-i plăcea şi pace. Strigătul plângător al muezinului, care striga din vârful minaretului pe credincioşi la rugăciune, îl adormea şi deasa rugăciune, ce trebuea s'o facă fiecare în genunchi, îl necăjea cu desăvârşire. Nu-i vorbă, o samă de poronci îi plăceau şi lui. Se împăca de pildă foarte bine cu un număr mai mărişor de neveste ochişele şi-i plăcea şi un pilaf bun şi grăsuţ. Dar tocmai la pilaf se supăra el mai mult, pentru-că, dă, ce-ţi ajută cel mai bun şi mai gustos pilaf, dacă n'ai voe să-l stropeşti cu puţin vin; nu mult, dar tot, ştii, măcar să-şi poată omul uda bine măselele; şi tocmai aici afurisitul de Coran scria mai lămurit decât îţi era voea. Nu putea el măcar aice să scrie mai în cimilituri, să fie mai în doi peri, ştii aşa să ghiceşti, dar să nu ştii. Aş! ţi-ai găsit!

Nu-i plăcea deci lui Hassan Coranul, nu-i plăcea şi pace.

Ca negustor bătuse el multe drumuri şi umblase multe ţeri, şi ca om cuminte ochise ici şi ochise colo, şi, nu-i vorbă, văzuse multe ca omul drumeţ. Fusese şi în Moldova cu metanii de chihlimbar şi cu trandafiri din Iericho şi cu multe alte lucruri trebuincioase şi folositoare şi cunoşteà, prin urmare, toate stările, dar mai cu samă pe călugări, căci mulţi sfinţi părinţi egumeni se jucau, spre lauda lui Dumnezeu, cu metaniile cumpărate dela Hassan.

Şi nu ştiu cum se făcu, că-i plăcea lui Hassan viaţa călugărească, mai cu samă decând un părinte egumen îl dusese într'o pivniţă din mânăstire, ca să-i dea adalmaşul obicinuit pentru metaniile cumpărate. Era şi pivniţă aceea nu şagă; sta buţile cu vin ca oamenii la prasnic, lipite una de alta, şi unde te'ntorceai tot de bute dai; era, vezi, cum se cuvine să fie o pivniţă drept credincioasă de călugări iubitori de Dumnezeu şi de duhul sfânt.

Se puse deci egumenul şi Hassan pe gustate, de-ţi era mai mare dragul să-i vezi, încât nu rămăsese bute necercată şi vin negustat; petrecea bine părintele egumen cu Hassan, pentru-că Hassan era om umblat prin lume, trecut prin sită şi prin ciur, şi ştia multe şi născocea şi mai

multe poveşti şi şiretenii, încât uitase părintele egumen de liturghie şi de vecernie şi, lucru nemaipomenit, chiar de masă. E'! ce vorbă! doar mai venea zi de liturghie şi masa n'o lua Han-Tatar. Dar era lucru pocit, căci cu cât se încălzea şi se destoia inima, cu atât se îngăima limba.

— «Nu-i lucru firesc» zise atuncia Hassan ameţit.

— «Ba-i firesc şi neamestecat», zise părintele egumen, «l-am primit doar cu limbă de moarte de la naintaşul meu, Dumnezeu să-l erte!»

— «Ce-ai primit? ameţala?»

— «Ba vinul».

— «Dumnezeu să-l erte!»

— «Ce să erte Dumnezeu? vinul?»

— «Ba pe naintaşul dumitale, că bun credincios a fost».

— «Hassanaş dragă, văd că nu ne prea înţelegem amândoi şi, ca să ne lămurim, am să te duc la un puiu de vin, să-ţi lingi buzele şi să-ţi alungi copiii şi să-l bei».

Astfel zicând, părintele egumen trase pe Hassanaş după sine şi cu bine, cu rău, ajunse la o bute tocmai în fundul pivniţei.

— «Bea din vinul cesta, Hassanaş dragă, ş'apoi vorbeşte. Crişu el. E tocmai de pe vremea lui Ştefan-Vodă».

— «Aferim!» zise Hassan, golind păharul,

«halal de Ştefan, cum i-ai zis, că cinstit negustor a mai fost!»

— «Bre! d'apoi n'a fost negustor, ci Vodă»!

— «Vodă? apoi bine Vodă, să trăească şi să mai vândă!»

— «D'apoi au murit de sute de ani!»

— «Au murit? Ce păcat, ce păcat!»

— «Bea Hassan şi zi vecinica lui pomenire!»

— «Vecinica lui pomenire!» îngăimă Hassan.

Şi amândoi adormiră.

Îi plăcea deci lui Hassan viaţa călugărească. Mai umblase el, ce umblase şi mai cutreerase multă lume, dar vinul «negustorului Ştefan» nu-i eşea din minte. Şi numai ce vezi că într'o bună ziulică se hotăreşte să se faca călugăr. Luă deci gălbănaşii câţi îi avea şi-i împărţi drept în doauă: o parte din ei o dete nevestelor sale, ear pe ceilalţi îi legă bine în cialmaua sa.

— «Bani albi pentru zile negre», zise el, punând cialmaua cu bani cu tot în cap şi luându-şi ziua bună dela ai săi, luă drumul spre mânăstirea părintelui egumen, cel cu pivniţa drept credincioasă.

— «Doresc să mă călugăresc», zise el înfăţoşându-se înaintea egumenului.

— «Cum? ţi s'a urât lumea?» întrebă egumenul uimit.

— «Lumea ca lumea, dar nu-mi place Coranul şi pace».

Chibzuind părintele egumen în gândul său ce faptă frumoasă şi vrednică de toată lauda este, când scapi un suflet din ghiarele necuratului şi ce laudă o să capete el pentru aceasta dela proistosul său, îl primi bucuros şi rândui să-l îmbrace în rasă şi comănac şi să-i dea şi o chilie. Hassan, când ajunse în chilia sa, luă cu multă socoteală cialmaua din cap şi o puse înaintea icoanei Maicei Domnului, la care vedea că se închină cu multă evlavie călugării ce-l adusese în chilie şi apoi şopti cu multă dragoste, netezind cialmaua:

— «Prietenă bună pentru zile rele!»

Călugării se 'nţelege că credeau că Hassan vorbeşte cu Maica-Domnului şi că-i afioriseşte în sărăcia sa ceea ce avea şi el, măcar cialmaua, şi se minunară de grabnica sa pocăire. Imbrăcat gata îl duseră apoi la egumen.

— Hassane», zise egumenul, «te vom numi de acum Haralampi. Caută deci şi te îndeletniceşte în pravilele călugăreşti şi vei fi în veci fericit.»

— «Aferim!» gândea Hassan, «dacă zice părintele egumen că voiu fi fericit, apoi ştim că din pivniţă nu mai eşim!»

El aştepta acuma, poate i-o face egumenul vre-un semn tainic spre pivniţă, dar se înşelă, căci egumenul intră în altă odae, lăsându-l cu ceilalţi călugări.

— «Hm! Sa nănă că astăzi nu-i în duşi buni

părintele egumen sau poate se sfieşte de ceilalţi călugări. Asta-i! «Dar ce nu-i azi, va fi mâne», gândea el în sine.

— «Frate Haralampi,» zise călugării, «vină la masă. Mâne începe postul mare şi astăzi e lăsatul fruptului.»

— «Bucuros» zise Hassan, care înţelese din toate numai cuvântul masă şi, luându-se după dânşii, se împiedecă de mai multe ori în rasa cea lungă, până ce ajunse în sofragerie. Nu-i vorbă, masa era masă, bine gătită, aşa precum se cuvine să fie în ziua de lăsatul fruptului, şi înaintea fiecărui călugăr sta câte o garafă de vin. Ii plăcea lui Hassan mâncarea mai cu samă, fiindcă era obosit de drum, dar, când gustă vinul, cârni din nas.

— «Las că-i puţin, dar apoi e al dracului de acru; nici vorbă, nici n'a trecut măcar pe lângă butea lui Ştefan», gândea Hassan în sine, apoi, îndreptându-se către vecinul său, îl întrebă: «Părintele egumen nu şede cu noi la masă?»

— «Mănâncă totdeauna singur», respunse călugărul.

Hassan era pe gânduri. Dar însfârşit chitea el, că este mai bine aşa.

— «Mâne, când ne vom cobori în pivniţă, nu vor şti toţi ce facem».

Bau deci vinul pana la cea de pe urmă picătură, tot cu gândul la buţile cele pline, şi apoi

se sculă împreună cu ceilalţi călugări şi se duse în chilia sa. Patul era cam vârtos, dar Hassan era obosit de drum şi adormi curând, visând neîntrerupt de fericirea vecinică ce i-o juruise egumenul.

Abia trecuse miezul nopţii şi deodată auzi Hassan un pocnet grozav la uşa sa. Sări fript din pat.

— «Vremea sculării, ciasul rugăciunii a sosit!» strigă trezitorul.

— «Ce buigueşti, bre! tfiu! ce sparii oamenii?» zise Hassan încă ameţit de somn.

— «Vremea sculării, ciasul rugăciunii a sosit!» strigă deşteptătorul, bonbănind mai tare la uşă «Imbracă-te, frate Haralampi, căci începe polunoşniţa şi apoi vine utrenia şi apoi liturghia; îmbracă-te, că toţi fraţii călugări sânt în biserică şi te aşteaptă!»

— «Fraţii călugări! Da să fie ai dracului toţi fraţii mei călugări! Auzi vorbă, să mă trezească din somn înainte de cântarea cucoşului. Dar mai ştii! Poate vor numai să cerce de sunt vrednic de călugărie. Vom vedè ce-o fi şi asta. Nu te da, frate Hassane!»

Astfel borborosind, se îmbrăcă Hassan şi se duse la biserică. Intrând, văzu acolo numai nişte umbre, mişcându-se în dreapta şi în stânga; câteva lumini ardeau numai la amândouă stranele, la

policandru şi înaintea altarului. Un întunerec tainic domnea deci pretutindenea. Numai cu greu putu Hassan, însfârşit, cunoaşte că se află în mijlocul călugărilor, care cu hainele lor negre sămănau cu nişte duhuri din altă lume.

— «Cu bună samă vor să mă ispitească, dar şi-au găsit omul», gândi Hassan.

Călugării îl luară în mijloc şi acuma începură cu cântările, cu rugăciunile şi cu metaniile, care nu mai aveau sfârşit. Era doar întâia zi din postul mare. Hassan se opintea cât putea. Ghiontit fiind din dreapta şi din stânga, ţinea şi el hangul şi bătea la metanii de-ţi era mai mare mila. Se făcuse ziua mare şi călugării nu mai încetau. Bietul Hassan îşi freca şelele.

— «Dar bine, încă mult o să ţie?» întrebă Hassan.

— «Curând sfârşim utrenia şi apoi începem liturghia, şi deacolo suntem gata», îi răspunse unul din călugări.

Cât pe ce era Hassan să trântească o sudalmă de cele tătăreşti, dar o înghiţi în sine, chibzuind că numai vecinicia nu are sfârşit, şi că va scăpa şi el de această belea. Se opinti deci mai departe, ţinu hangul, bătu metanii ca şi ceilalţi călugări, dar în inima sa blăstema atât de grozav, că s'ar fi cutremurat biserica, de le-ar fi răspicat blăstemele. Insfârşit sosi şi ceasul scăpării. Era

aproape de amíază. Toţi eşiră din biserică şi se duseră la masă.

— «Am să-mi răsbun măcar la masă», gândi Hassan, intrând oţerit în sofragerie.

Dar care fu mirarea lui, când nu văzu pe masă alta nemică decât bob, fasole şi curechiu murat. Chiar şi vinul cel acru lipsea.

— «Altă ispită», cugeta Hassan, «dar helbet! voiu scăpa eu şi de aceasta!»

Se puse deci la masă şi, fiind obosit de atâta cântare şi poticneală, mâncă în parte cu ceilalţi. Indată după ce se sculară de la masă, Hassan se închise în chilie.

— «Voiu trage un somnişor de cele domneşti», şopti el întinzându-se pe pat.

Dar nu e cum vra omul, ci cum dă Domnul. Abia începuse Hassan a clipoci şi eată că bontăneşte earăş la uşa sa.

Hassan răsare din pat.

— «Oara rugăciunii, ciasul vecerniei au sosit!» strigă călugărul la uşă.

— «Dar să fi tu mai de mii de ori al dracului, decât să-mi curm eu somnul», zise Hassan.

Călugărul mai bontăni de câte va ori la uşă şi apoi merse mai departe, bătând în alte uşi. Pe Hassan începu să-l fure somnul. Dar degeaba, nu

era nimeni în stare să doarmă. Incepură toate clopotele a suna, dar apoi toaca? Mort să fi fost şi te-ai fi trezit.

Un blăstăm fioros eşi din gura lui Hassan, dar se sculă, căci nu avea ce face, şi se duse earăş la biserică. Cântările, rugăciunile şi metaniile începură din nou, ear Hassan se ţinea mereu şi nu da îndărăpt.

— «Mări, s'o sfârşi odată», gândea el în sine. Şi se sfârşiră în adevăr şi toţi călugării se împrăştiară pe la chiliile lor; dar sosind sara, se întâlniră earăş la masă.

— «Earăş bob, earăş fasole şi curechiu murat», bodogăni Hassan, dar, neavând ce face, făcu haz de nevoe şi mâncă cu ceilalţi.

— «Mă rog, frate călugăre, părintele egumen nu vine la masă?» întrebă el earăş pe vecinul său.

— «Nu vine niciodată, frate Haralampi. Petrece singur în post şi rugăciune».

— «Să-i fie de bine», zise Hassan, dar înlăuntrul său era grozav de nedumerit. Când se sculară cu toţii, el se încuiă în chilie şi, sărutând cialmaua, zise: «Samănă că vin zile negre;» apoi adormi obosit, cugetând că în sfârşit a scăpat de atâta ispită.

Dar care fu mânia lui, când a doua zi începu

aceeaşi nevoe. Earăş rugăciuni, earăş cântări şi metanii şi la masă earăş aceleaşi bucate. Şi a treia zi tot aşa, şi a patra zi earăş şi tot aşa mai departe.

— «Olio! că bine m'a mai botezat egumenul», zise Hassan necăjit; «Haram-lampi!» Aşa zeu, haram de mine! Călugărie mi-a trebuit, călugărie am».

Nu sfârşise şi earăş bontăni ca totdeauna la uşă. Oftând se sculă Hassan şi se duse la biserică. Astăzi venise mai de vreme şi aflase în biserică numai pe un călugăr la strană.

— «Mă rog, frate Paisie, să nu-ţi fie cu bănat, nu mi-ai putè spune, cine porunceşte să trăim noi atâta vreme aşa de bine?»

— «Cartea asta», respunse călugărul Paisie.

— «Cartea asta? Hm! Şi cum se cheamă dumneaei, dacă-i voe să întreb?»

— «Triodul!»

— «Triodul? ce înţeleaptă carte!» zise Hassan, uitându-se chioriş la dânsa şi privind-o cu luare aminte.

După sfârşirea rugăciunii toţi călugării eşiră din biserică, numai Hassan remase. El îşi făcea treabă ba la o icoană, ba la altar, ba la una, ba la alta, şi când văzu că nu mai era nimeni în biserică, numai ce vezi că pune mâna

pe Triod şi-l băgă sub rasă, eşind cu paşi mari din biserică. Afară se uită el în dreapta şi în stânga şi, nevăzând pe nimene, o tiuli repede spre cămara economului. Cămara era deschisă, economul în sofragerie. Hassan nu căută mult. Un miros pătrunzător îl îndreptă spre un poloboc cu curechiu murat.

— «A! fire-ai al dracului să fii şi seca-ţi-ar isvorul! Am dat însfârşit de tine», zise el oţerit şi, apucând cu o groasnică mânie Triodul de sub, rasă, îl trânti cu atâta urgie in curechiu, de sări moarea până în tavan.

«Na! Sfinte Trioade, satură-te şi tu de atâta curechiu murat. Curechiu porunceşti, curechiu mănâncă, să-ţi easă şi ţie ochii din cap, cum mi-au eşit şi mie!»

Astfel zicând, mai trânti câteva căpăţini de curechiu peste bietul Triod şi-l înnecă cu totul în moare şi în curechiu. Hassan eşi uşurat şi se duse în chilie.

Când sosi vremea vecerniei, Hassan era cel dintâi în biserică. Dar când sosiră călugării, ce să vezi — Triodul nicăeri. Ce să facă acuma călugării, căci fără Triod, care cuprindea toate pravilele postului, nu plătea nici unul un ban roş. Să fi văzut acuma alergătură. Bieţii călugări, dând încoace, dând încolo, dar Triodul

tufă. Mai căutară ei ce mai căutară, mai făcură rugăciuni, dar, neştiind cum să se roage mai departe, eşiră din biserică, sfătuindu-se să nu mai obliciească părintele egumen de paguba ce o au.

— «Aferim! v'am venit de hac», zise Hassan plin de bucurie în gândul său, «ia să vă văd acum fără de afurisitul cel de Triod, tot cu metanii, tot cu curechiu me-ţi hrăni? Halal de tine, Hassane, şi păcat că te poreclirà Haramlampi, căci îmi potcovişi bine boaitele!»

A doua zi, desdemineaţă, earăş, erau toţi călugării adunaţi în biserică, dar ca nişte oi rătăcite se uitau unii la alţii, căci Triodul, legea tuturor rânduelelor, pravila întregului post, tot nu era. Din Doamne milueşte, Ţie Doamne şi Amin nu mai eşeau bieţii călugări, iar Hassan, mai smerit decât toţi, bătea mereu la metanii, ca să nu se vază făţarnica lui faţă şi râsul său de bucurie.

Deodată se făcu o nelinişte mare între dânşii. Toţi alergară spre uşă. Ce era oare? Economul, voind să gătească pe astăzi masa cu obicinuitul curechiu, găsise Triodul înnotând în moare şi-l aduse plin de bucurie, murat cum era, în biserică. Nu căutară călugării că cartea era udă uduţă, nu căutară că curg şiroae de moare

din ea, ci o apucară pe sus şi, plini de bucurie, începură earăş obicinuitele sfinte rugăciuni.

Să-l fi văzut acuma pe Hassan! Sta bietul încremenit locului, holbându-se când la Triod, când la moarea ce curgea din el, când la feţele voioase ale călugărilor, şi numai ce vezi că se strecură din biserică, păşind cu paşi mari spre chilia sa şi încuindu-se înlăuntru. Acolo începu să se primble turburat prin odae, tot borborosind şi scărmănându-se în cap. Deodată dă cu ochii de icoana Mântuitorului şi se opreşte. Se uită lung timp chioriş la Isus şi apoi începe a-l probozi:

— «Da bine, sfinte Isuse! ştii că mai mult haz are profetul Mohamed cu Coranul decât tu cu Triodul! Zeu mai! Bine, se poate să laşi tu să mă chinuească fraţii mei călugări, lua-i-ar dracul, mai rău decât pe un sacagiu şi să mă lase să pier de foame în cinstea şi lauda Ta? Aferim! Ş'apoi făţarnicul de egumen, sta-i-ar în barbă, să nu-şi arate nici vârful nasului între noi, să vadă măcar cum ne canonisim! A! Sfinte Isuse, nu merge aşa cu una cu două. Crezi tu că nu ştiu eu cum se îndoapă egumenul cu plăcinte calde şi se adapă cu vinul din butea cea cu pricină! Hei! că nu-i aice, să-i spue Hassan

verde 'n ochi ce are pe inimă; par'că mi-aş mai răcori inima!»

Dar icoana Mântuitorului era mută şi chipul sfântului martir avea o înfăţişare atât de jalnică şi dureroasă cu cununa de spini pe cap şi cu ochii săi mari şi rugători, îndreptaţi spre ceriu, încât i se făcu şi lui Hassan milă.

— «Eartă, sfinte Isuse, vorbele mele! Văd că suferi mai mult decât mine; uitasem că eşti de mai lungă vreme în mănăstire pe mâna călugărilor; înţeleg deci chinul tău şi vărcele negre pe sub ochii tăi, din pricina atâtor polunoşniţe, utrenii şi liturghii nedormite. Dar mi-i ciudă pe boaita cea de egumen!»

Hassan se primbla earăş neliniştit prin odae. Postul, rugăciunile şi necontenita veghiare îl oţerise de tot. Foamea îl curma la inimă, dar n'o putea alina, căci bucatele de până acuma i se urâse de tot şi-l lâncezise cu desăvârşire.

Primblându-se el astfel necăjit, aude deodată un cucoş cântând înaintea uşei sale. Atuncea un gând năprasnic trecu prin mintea sa şi o lumină cerească par'că lumina creerii săi.

— «O Sfinte Isuse! văd că ne înţelegem! Mulţămescu-ţi Ţie, Doamne, că-mi arăţi calea mântuirii», zise el uitându-se duios la icoana Mântuitorului, apoi se răpezi ca un zăvod afară.

Peste puţin, intră earăş în odae şi scoase un

coşcogea cucoş mănăstiresc de sub rasă. Intr'o clipă îi suci gâtul, îl cenătui şi, aţiţând focul din vatră, îl puse într'o oală să fiarbă.

Acuma se linişti cu încetul, se lungi pe pat şi, uitându-se cu bucurie la oala de pe vatră, clipea din când în când cu mulţămire la icoána Mântuitorului şi-şi netezea barba, desfătându-se înainte cu gândul la mâncarea mult dorită. Apa începuse a clocoti pe foc şi un miros plăcut se răspândea prin odae. Hassan închise ochii. Boarea lină ce venea dela vatră îi desmerda mirosul şi un somn dulce îl furase. El avea un gingaş vis despre un cucoş măestru, care se prefácu într'o zamă direasă şi plină cu miresme plăcute, care-i desmierda gustul, îi alinta gura şi-i întărea inima.

— «Ciasul vecerniei au sosit», strigă păzitorul, pocnind din toată puterea lui la uşă.

— «Piei, drace», zise Hassan tresărind.

Intâia lui grijă era cucoşul de pe foc, dar, văzându-l întreg şi neatins, se molcomi şi nu respunse nimic.

— «Ciasul rugăciunii au sosit», mai strigă odată trezitorul, «la rugăciune, frate Haralampi!».

Nici un răspuns, ci numai un adânc şi dureros oftat.

— «Ce este, frate Haralampi?» întrebă călugărul de afară.

— «Bolnav», răspunse Hassan văerându-se.

— «Deschide uşa!».

— «Nu pot», oftă earăş Hassan.

Se strânsese la uşă mai mulţi călugări ce voeau să meargă la vecernie. Vestea despre boala lui Hassan se răspândi curând în toată mănăstirea. Toţi călugării alergară să vadă ce este. In scurt sosi şi egumenul.

— «Deschide uşa, frate Haralampi, să vedem ce-ţi este», zise egumenul.

— «Ştie sfântul Isus că nu pot», oftă earăş Hassan.

Atuncea sparseră călugării uşa şi intrară înlăuntru cu egumenul în frunte.

— «Ce este, Haralampi?» întrebă egumenul.

— «Bolnav», răspunse acesta mai mort, uitându-se cu coada ochiului la cucoş.

Părintele egumen, urmărind ca om priceput privirea plină de prepus a lui Haralampi, stătu cu gura căscată şi încremenit locului, văzând cucoşul mănăstiresc, un odor de cucoş, bine rumenit în oala lui Hassan.

— «Hulă nevăzută şi neauzită!» isbucni din gura sa. «Da bine, ce te-ai apucat să faci, ereticule şi pângăritule?»

— «Ce să fac, părinte egumene, sunt rău bolnav şi tocmai visam de ,butea lui Ştefan!»

Părintele egumen se făcu roş ca jăraticul în faţă, dar uitându-se împrejur şi văzând că nu înţelege nime pilda lui Hassan, se întoarse cu mai mare urgie spre dânsul.

— «Slugă netrebnică şi păcătoasă, da în oala depe foc ce fierbe?»

— «Ce să fiarbă? ia nişte scrijele de curechiu, părinte egumene».

— «Of! mare-ţi este îndurarea ta, Doamne! Dar nu fierbe acolo cucoşul mănăstiresc, bunătate de cucoş, îngrijitorul atâtor găini, care au rămas acuma de isbelişte?!»

— «Ba-i curechiu, părinte egumene!» răspunde Hassan văerându-se.

— «Of! ceriule şi nu trimiţi fulgerele tale asupra acestui nevrednic! Da bine, crezi tu că suntem chiori şi orbi? Cum poţi spune că-i curechiu, dacă-i nefericitul de cucoş?»

— «D'apoi dac'ai putut Dumneata, părinte egumene, să mă prefaci din Hassan în Haram, de ce să nu pot eu boteza cucoşul în curechiu, păcatele mele?»

— «Hulă! întreită hulă! la sobor, sfinţi părinţi! căci mare este păcatul lui şi grea trebue să-i fie pedeapsa».

Astfel zise părintele egumen şi se depărtă răpede din chilie, iar ceilalţi călugări îl urmară unul câte unul, aruncând când o privire spăimântătoare asupra lui Hassan, când o privire duioasă şi plină de dragoste asupra cucoşului din oală.

«Mi se pare că am codălghit-o», zise Hassan, dupăce se depărtară călugării.

Apoi se ridică din pat şi se uită duios la cucoş, zicând:

— «Dragul meu cucoş, vezi că nu primesc botezul meu şi vor să mă pedepsească pentru tine; numai nu ştiu din pricina că *era* să mă pângăresc sau din pricina că am văduvit atâtea găini? Se vede că nu mi-o fost scris să am parte de tine, căci nu eşti măcar fiert gata, să mă pot bucura de bunătatea ta. Şi precum se vede au ajuns cuţitul la os; dar mă rog, cu foamea şi cu pedeapsa nu merge, e prea galantom părintele egumen. M'am săturat de călugărie ca de hrean. Remâi sănătos, Sfinte Isuse şi tu Maica Dumisale, şi mă ertaţi că mă las de tovărăşia Voastră; se vede că nu i-a fost dat lui Hassan să trăească ca Haram-lampi!».

Astfel zicând, Hassan desbrăcă hainele călugăreşti şi le întinse frumos pe pat, apoi puse comănacul pe perină şi se îmbrăcă în straele cu care venise. Pe urmă luă cialmaua de lângă icoana

Maicei Domnului şi, sărutând-o cu mult dor, zise:

— «V'a venit vremea dragii mei gălbănaşi, căci zile mai negre nu s'au mai pomenit. O dragul meu Coran, te voiu fereca cu aur, când voiu ajunge acasă!»

Şi pe când toţi călugării erau adunaţi în sobor, Hassan se strecură pe poarta mănăstirii, nevăzut şi nebăgat în samă de nimene. Dar făţărnicia egumenului nu-i eşea din minte. Se mai întoarse deci câţiva paşi până la odăiţa portarului şi, bătând în uşă, strigă:

«Frate portar! Călugărul Haramlampi are un odor de cucoş în chilia sa şi voeşte să-l facă poclon părintelui egumen. Nu uita de i-l du!». Apoi eşi răpede din mănăstire.

Hassan căuta acum să se apropie cât de curând de vre-un oraş ca să se mai întărească după atâta chin şi suferinţă. Cu capul plecat, cu ochii paingeniţi, cu stomachul gol, mergea bietul Hassan, mai mult umbră decât om.

— «Ho ţară!» strigă deodată un ţăran, care târâia un câne după sine şi se lovise pe o cărare îngustă de Hassan.

— «Ce este?» zise Hassan spăimântat, trezindu-se din buimăceala sa.

— «Da ce să fie? Era să ne turtim nasurile, dacă nu m'aş fi tras înapoi. Ce eşti aşa pe gânduri, parcă cauţi ziua de ieri?»

— «Mult de vorbit şi puţin de spus», răspunse Hassan, «dar dumneata de unde şi până unde?»

— «Ia mă duc şi eu cu păhaea asta de câne, s'o prăpădesc undeva, căci nu mai este nici de-o treabă şi nu mai pot face cu ea nimică!».

Hassan se uită cu jale la câne şi apoi la ţăran şi zise:

— «Dacă vrei numai decât să-i faci capătul, apoi ascultă de mine — du-l la mănăstire!»

Şi-şi urmă încet drumul înainte.

Conv. Lit. a. XVIII — no. 1 (1 Aprilie 1884).

DIMITRIE DAN

A fost preot şi e consilier consistorial în conducerea bisericească din Bucovina. Are radiţii poporale, legende, dări de seamă, descrieri de călătorii, apoi studii asupra unor popoare din Bucovina ca Lipovenii, Armenii, Ţiganii şi Evreii, doauă monografii asupra comunelor Lujeni şi Straja precum şi scrieri istorice. Date bibliografice în cartea Din scrierile lui Dimitrie Dan, Cernăuţi 1902, pag. 34 şi urm. din care scoatem bucata următoare.

LAURA [1]

In vremile vechi, zice că mai mulţi călugări evlavioşi, cari se adunară într'un loc singuratic şi încunjurat de păduri stràvechi, clàdiseră o mănăstire. Ei îşi durară mănăstirea din bârne groase de stejar trainic în apropierea şi spre apus de satul Vicovul de sus, pe locurile lui, şi o închinară sântului Laurentie.

Càlugării se rugau lui Dumnezeu sântul pentru iertarea păcatelor lor şi cele ale oamenilor. Ca să-şi agonisească cele puţine, însă neapărat trebuincioase pentru susţinerea vieţii, lucrau călugării fel de fel de meşteşuguri.

Dintre aceşti vrednici părinţi era ieromonachul Daniil cel mai evlavios şi iscusit. Şi acesta

---

[1] „Timpul" ex 1900 No. 51. — Partea apuseană a comunei Vicovul de sns se numeşte „Laura". — Comunicată de Ioan Nistor, cantor bisericesc în Sadeu şi originar din Vicovul de sus, care a auzit-o dela moşul său. Petru Bhanean din Vicovul de sus. (Nota autorului).

se ocupa cu cioplirea de linguri din lemn de paltin.

Pe aceste le vindea apoi prin satele învecinate şi aşa îşi agonisea el puţina pâne de toate zilele. Cele ce însă îi mai rămâneau ca prisos dela vânzarea lucrului mânilor sale şi din cele ce-i aduceau bunii creştini ca cunoştinţă pentru sviştănii, deslegări, cărţile lui Lazăr, cetanii şi a., împărţia el săracilor, văduvelor şi orfanilor. Era el chip de un adevărat părinte duhovnicesc!

Auzise cuviosul Daniil, carele de obiceiu petrecea numai în post şi rugăciune, că în Sirete, carele era al treilea sat în depărtare de Vicovul de sus, s'ar stringe oamenii într'o zi anumită din săptămână spre a se desface de cele ce au de prisos şi a cumpăra cele de trebuinţă. Şi având şi Daniil o mulţime de linguri gata, pe care n'o putea desface prin satele din apropiere, se hotărî să-şi cerce norocul cu marfa sa în Sirete. Se duse deci pustnicul la stareţul acelei adunări călugăreşti să-şi ceară binecuvântarea şi pozvolenia pentru călătorie, fără de care n'ar fi îndrăsnit el să facă, Doamne fereşte, nici un pas din mănăstire afară. Acesta, încredinţat de evlavia şi statornicia lui Daniil, îi dădu bun bucuros încuviinţarea dorită, îndatorindu-l însă, ca a treia zi să fie nesmintit în chilia sa din mănăstire.

Ajungând Daniil în Sirete, se desfăcu curând de marfa, ce o lucrase şi o adusese în sudoarea feţei sale în o păreche de desagi, în spate. Dară, cu toate că-şi vându îndată lingurile, el de aice nu scăpă cu una, cu doauă. Creştinii din loc şi cei de prin prejur adecă, auzind că Daniil se află în mijlocul lor, nu-l lăsară. Ei îl rugară unul pentru o molitvă a s. Vasile, altul pentru o sviştanie pentru un bolnav, al treilea pentru deslegarea şi măsluirea unei femei ce trăgea de moarte ş. a. Vestea, că rugăciunile lui Daniil sânt primite înaintea lui Dumnezeu şi deaceea de folos celor bolnavi, îi merse adecă prin întreaga ţară a Moldovei, deaceea îl şi înbulziau creştinii. Şi adecă ce avea să facă bietul călugăr, trebuea să le facă tuturor după dorinţă. Ştia el că astfel se prea întârzie şi trece hotarul vremii, pentru care îl îndătorise stareţul ca să fie acasă, dar el nădăjduia în D-zèu şi bunătatea proistosului său. El se răsgândi mai departe, că este îndatorit să ajute celor ce sufăr de boale, să le alineze durerile trupeşti şi sufleteşti şi apoi că din prisosul darurilor creştinilor va avea de unde ajutora pe cei săraci, deci rămase pe la creştini şi zăbăvi o zi peste vedea.

Intorcându-se Daniil a patra zi acasă şi venind el înaintea stareţului, acesta, fără să asculte des-

vinuirea lui, îl mustră aspru pentru întârzierea avută şi-l pedepsi cu oprirea depărtării din mănăstire pe un timp mai îndelungat.

Bietul Daniil, deşi se ştia fără oarecare vină mare, primi cu supunere aspra mustrare şi greaua pedeapsă, dară se hotărî în sine că, pentru c'a călcat porunca stareţului şi s'a întârziat cu o zi, ceeace nu i se întâmplase niciodată mai înainte, să se retragă pentrul restul vieţii în fundul munţilor într'un loc cu totul neumblat şi pustiu şi să se facă sihastru. Şi aşa şi făcu el. Se retrase adecă într'un codru necălcat de picioare de oameni, care era între munţii dela asânţit-miazănoapte dela mănăstirea s. Laurentie şi într'o depărtare de aici ca de un cias şi mai bine.

Aice află Daniil un locuşor ce-i convenea, fiindcă una locul era pustiu, al doilea lângă el curgea în vale un pârâu cu o lingură de apă şi, al treilea, că aice codrul era plin de stânci uriaşe. Şi mai ales această din urmă însuşire a locului se lovia cu propusul lui ca să se facă sihastru. El adecă se hotărî să-şi scobească într'o stâncă de aici o chilie, unde să se poată adăposti de greul iernii, de ploi şi de fiarele răpitoare.

Ani întregi petrecu bietul sihastru în genunchi cu dalta în mână şi ciopli necontenit şi din greu în vârtoasa stâncă. După o muncă nespus de grea, osteni-

toare şi îndelungată, îşi văzu el sfârşită cu ajutorul lui D-zeu, la care nădăjduia mereu, truda şi chilia din pietroasa stâncă. Această chilie se poate vedea şi astăzi în Putna, în a cărei apropiere lucră cu vapor o fabrică de carbonisare şi un feresteu. Cum s'au schimbat timpurile!

Pe când petrecea Daniil într'o seară întunecoasă în fundul stâncei sale în genunchi şi se ruga lui D-zeu, iară afară se auzia înfiorosul urlet al lupilor şi urşilor, zice că bătea cineva la uşa chiliei. Daniil întrebă că cine-i, iară de afară răspunse un glas, că este Ştefan Vodă, Domnul ţării Moldovii, carele dela vânătoare de prin munţi a rătăcit de soţii săi. Şi fiind afară, zicea glasul, grozav de întuneric, nu poate afla cărarea, deci se roagă să-l primească la mas. Sihastrul deschise uşa chiliei şi-l primi bucuros pe Vodă să mâie. In acea noapte, zice-se, Daniil să-l fi înduplecat pe Ştefan Vodă să rădice în acele locuri lui D-zeu un locaş şi D-zeu îi va ajuta la toate întreprinderile lui. Şi Ştefan Vodă primi cu plăcere sfatul sihastrului, era el doară om evlavios şi cu frica lui D-zeu ca rar altul şi mai zidise şi mai nainte mai multe locaşuri dumnezeeşti.

Incepu deci să zidească şi aice o falnică mănăstire care, sfârşindu-o, o numi a Putnei, după pârâul ce curge alăturea spre vale.

Cum se isprăvi mănăstirea Putna, curseră la ea şi o mulţime de călugări de prin toate mănăstirile şi schiturile din ţară, aşa şi din cea a s. Laurentie din Vicovul de sus. Aceasta de acuma înainte rămase pustie şi cu vremea clădirile ei începură să le răsipească. Biserica cea de ştejar a mănăstirii să se fi mutat mai târziu la un sat oarecarele, al cărui nume însă din nefericire cu vremea cu totul s'a uitat. Aşa cu vremea nu rămase nemică din această mănăstire şi nimene n'ar şti că ea cândva în timpuri vechi a existat, dacă poporul nostru nu ni-ar fi păstrat tradiţia şi pentru acea parte de loc numele «Laura» prescurtat din Laurentie.

Daniil zice-că să fi prorocit, că în satul Vicovul de sus poporul astfel se va îmulţi, că va fi lipsă ca biserica sătească mereu să se adaugă şi să se mărească de trei ori cum era, ba că va veni vremea, când se va zidi chiar pe acel loc, pe care a stat cea a mănăstirei s. Laurentie, o biserică sătească.

Sihastrul Daniil, după ce s'a zidit mănăstirea Putna şi s'a urzit un sătişor de 12 familii, a părăsit chilia sa din stâncă şi a dispărut. El să se fi aşezat într'o pustietate şi mai mare, precum îşi pusese el canonul când cu probaza stareţului,

ca până la sfârşitul vieţei să petreacă în adâncă singurătate.

Zice că el s'a statorit pe un loc pustiu şi sălbatec pe părâul Voronețului sau apa Corbului. Aice petrecea el, ca şi în chilia sa de stâncă de pe Putna, în post, rugăciune şi învăţarea celor ce veniau la el.

Aice să mai fi avut Daniil o întâlnire cu Ştefan Vodă după pierduta bătălie cu Turcii dela Valea Albă sau Răsboeni. Acesta adecă în nevoia sa îl rugă pe Daniil de sfat, ori de să închine ţara Turcilor, iar el îi zise să-şi adune oastea, să se lupte cu duşmanul şi că va învinge, dacă va făgădui să zidească pe acele locuri un locaş lui D-zeu. Ştefan Vodă urmă sfatul sihastrului, învinse pe Turci şi zidi pe apa Corbului (Voroneţului) o mănăstire frumoasă numită a Voroneţului, ca mulţămită pentru isbânda câştigată cu ajutorul lui D-zeu.

MIHAI TELIMAN

(1863—1902)

Născut în Siret (Bucovina) frecventează liceul real din Siret şi Cernăuţi şi Academia de pictură din Viena. După ce îşi petrece câţiva ani ca profesor suplinitor, se dedică carierii de ziarist, unde, pe lângă articole politice, a scris foarte multe foiletoane, în care biciueşte moravurile societăţii româneşti bucovinene şi voeşte s'o trezească la viaţă naţională. Unele din aceste au fost adunate de regretatul G. Tofan şi publicate sub titlul „Foiletoane", Cernăuţi, 1906, din care sunt luate şi bucăţile următoare.

CAZACUL NENKU

ISTORIE CONTIMPORANA FOARTE ADEVĂRATĂ

Danelo Hrabjanka era archeolog, fantast şi suplent. Luat în întregul său, îţi făcea impresiunea unui petrefact din era cremenei. Nalt şi cu picioare lungi ca postul mare, avea o faţă abstractă, ca succesele conferinţelor duhovniceşti, şi un piept aşa de transparent, încât se vedeau şi suspinele dintr'însul. Om cu principii strict conservative, precum era, purta un cilindru istoric cu streşini horizontale, un capot suriu — transcedental, ca teoriile filosofice, şi botine antediluviane, ce se potriviau de minune cu edificiul gimnaziului drept credincios din Suceava, unde introducea tinerimea în tainele declinaţiunei celor mai şugubeţe substantive. Cincisprezece ani de suplentură îl făcu ca să ridice nemurirea nevoiei la rang de dogmă, în care credea cu tărie ca un profesor de matematecă în problema pita.

goreică. Caracterul său archaic se netezi puţin prin relaţia întinsă, în care sta cu zburdalnica Cleopatră, înclinaţie dezastroasă a marelui antecesor Antonius, şi primi prin un contact viu cu uniaţii din ţara barabulelor [1]) un colorit anti-româno-purgatoriu cu o nuanţă neînsemnată în pestriţ. Ca politic era democrat şi lupta cu mult noroc contra funestului abuz, ce se făcea cu tăierea cozilor la câni, un abuz cu atât mai periculos, cu cât poporul analfabet cunoaşte cânele turbat numai pe coadă. Argumentul adversarilor săi, cari-i combăteau teoria aceasta pe baza păţeniei unui profesor pe drumul Sadagureî, îl numia barbar şi neştiinţific. Abuza din timp în timp de iperbole şi nu suferia apa, înelinând ca archeolog mai mult spre vinurile vechi de la cele «trei coroane» din Suceavă, unde ţinea prelegeri despre sete, începând de la Noe şi terminând cu sine.

De celelalte calităţi ale giganticului său suflet se resfrâng toate formulele psihologice ca mazerea de părete.

Ca om de condei şi plin de talent, just ca Aristide şi sever ca Catone, iubia libertatea ca Brutus, eară neamul său mai mult decât pe sine.

---

1) Galiţia (nota editorului).

Trăind în epoca renaşterii simţului naţional şi a desrobirii limbilor materne din sclăvia seculară, Danelo Hrabjanka era predestinat să derimeze credinţa istorică a ţării fagilor, compuse din stâncile nestrămutabile ale unui trecut mincinos, pentru că românesc. El era omul, ce putea să arete lumei, că vechea Arboroasă avea încă înainte de potop o populaţie ruteană din timpuri preistorice şi că Perjeliuca fu fondată de Iafet, fiul lui Noe, care să fi alergat de pe muntele Araratului într'o fugă până în valea Horaiţului, la vestita Perjeliucă, unde aflase deja autochtoni, ale căror obiceiuri şi cultură făceau de râs toate teoriile Darwiniane.

Istorie fără documente nu se poate face. Fie un vătrar pompeian, o suliţă de cazac sau cel puţin o potcoavă de cal sau coada acestuia, dar dovezi se cer şi pace.

Dispunea el, Hrabjanka, de unele, nu-i vorbă, însă aceste erau de caracter prea cozmopolit şi prea puţin local; fundul oalei în care ferbea bucătăriţa lui Friederic Barbarossa găluşte, urechia unei ciubote a lui Richard Inimă de leu şi un petec din capotul baronului vestit din memorabila luptă de la Weiss, între Socolişti şi baştina subjugată. Era el local, petecul acesta, însă cu dânsul nu se pot acoperi toate borţile istorice.

Geaba! A alcătui o istorie pe bază de documente, e cam greu în genere, însă mai ales atuncia, când nu le ai. Insă ce nu este, trebue căutat, își cugeta Hrabjanka, cine știe ce aduce un cias de noroc! Un singur capriciu al sorții realizează de multe ori visurile cele mai fantastice, rădicându-le din colbul banal la înălțimi amețitoare.

Acest ceas sosi. In una din zile se începu adecă săparea fundamentului unei case ce avea să se clădească în apropierea stradei Plăcintarilor din Suceava. Strada aceasta e vestită prin două lucruri: 1) prin aceea, că se primblă pe dânsa directorul gimnazial în postul mare și 2) prin aceea că-i bolocănoasă ca un hexametru din Mesiada lui Klopstock. Naiba mă puse să mă primblu și eu într'o zi pe acolo. Trecând pe lângă locul săpării, observăi din depărtare, că săpătorii, între care erau și Lipovencuțe, bată-le-ar norocul, formau un grup pitoresc împrejurul unui obiect. Curios cum sânt, mă apropiu și eu, spre a vedea pricina cauzei.

Era un schelet, precum se află des pe pământul Sucevei, unde fiecare palmă de loc e istoric și scăldat în sânge vărsat în acele lupte, prin care se pecetluește soarta unui popor pentru secole întregi. Oasele scheletului erau pulverizate, pierzând în decursul timpului toată consistența și

aducându-ţi aminte de cuvintele: deşertăciunea deşertăciunilor, toate sânt deşertăciuni.

Pornii mai departe meditând asupra vieţii ameneşti şi scopul ei final. Cine ştie la ce concluziuni melancolice mai ajungeau gândurile mele, de nu mă simţiam tras de mâneca capotului. Era o Lipovencuţă. Se vede, că mă confunda cu Hrabjanca, care supraveghia de altă parte săpările, adurmecând sub fie-care brazdă arme ruginite, pocale de aur, buzdugane vechi, dumnezei ciopliţi, zine fabuloase sau cel puţin un sfânt rusesc mai mititel în rang.

Lipovencuţa era hazlie: Ochii ei mari şi inocenţi luciau prietenoşi din frumuşelu-i obrăjel. Cu un surâs şăgalnic pe buze întinse mâna, presentându-mi două obiecte, ce le aflase lângă schelet şi în tidva lui: era o tablă ruginită şi un bumb de aceeaşi familie. Am voit întâiu să nu le primesc sau să le arunc undeva; însă aducându-mi aminte de Knigge, n'am voit să fiu necomplesant faţă de sexul frumos şi le primii. Făceam însă mai bine de le dam naibei, fără a mă mai uita la dânsele, căci aici începe necazul meu.

Tabla cea ruginită nu-mi făcea multă grijă; o cunoşteam eu încă de pe vremea, când încă nu era ştirbită şi purta inscripţia făloasă: STRADA PLACINTARILOR şi sub aceasta traducerea nem-

ţască cu o porţie de „deutsche Gründlichkeit“: PFANNENKUCHENGASSE. Cum de a ajuns lângă scheletul nostru, vor descoperi poate abia generaţiunile postume, pentru noi ajunge să ştim, că dintele timpului îi roase întâiu faţa şi apoi şi singuraticele litere, aşa în cât nu remase din inscripţia românească de cât T......C....LOR, iar din cea germană rudimentele P...NENKU....SSE. Spre descifrarea acestei enigme nu trebuiai să fii archeolog şi cunoscător de hrisoave, însă cu atât mai mult te năcăjia al doilea obiect, bumbul cel blăstămat. Cum a întrat bumbul acesta în tidva scheletului? mă întrebai pro primo. Că n'a fost în tidvă pe când trăia încă purtătoriul ei, atâta înţelegeam şi eu: însă cine să fi avut un interes a-l băga în tidvă după moarte? Ce raport e între bumb şi tablă?

Simţii deci o nespusă bucurie, zărind în depărtare figura lui Hrabjanka, care venia şi azi ca de obiceiu să vadă ce-i nou. Numai el putea să-mi deie lămuririle necesare. El ştia totul, combina totul, el avea un ce în sine, care era în stare că facă din bumb capot şi din capot om şi din aceasta să reconstruească întreaga istorie universală.

Aşteptările mele nu m'au înşelat.

„De unde le ai aceste odoare?", mă întrebă el linguşitor, apropiindu-se de mine.

Eu îi descriu în colcrile cele mai vii toată istoria aflării, rugându-l în termeni călduroşi, sămi explice încurcata chestie, ce-mi răpise pacea sufletească.

„Mare taină a eşit prin aceste obiecte la lumină," răspunse Hrabjanka, clătinând misterios cu capul; „mare taină şi înfiorătoare," adause el, frecând bumbul de capot şi comparându-l cu tabla. Privirile lui se înseninează tot mai mult, un aer de nespusă fericire se aşează pe fruntea lui archaică, ochii lui lucesc cald şi galiş ca bumbul, ce-l ţinea în tremurânda-i mână. Aşa o bucurie oglindeşte numai faţa unui om, care a discoperit o insulă nouă în Oceanul Atlantic sau o glumă bună în dieta Bucovinei.

„Vezi aici literele aceste?" începu el explicarea, „ele vorbesc în tăcutul lor graiu de o teribilă dramă, ce s'a petrecut cu ani înainte pe acest loc. Pronia dumnezeească mi-a rezervat fericirea, să fiu interpetul ei înaintea lumei civilizate. O, NENKU, fiu palid al stepelor ucraine, trebue aşa să te regăsesc eară! Cine-ţi seamănă ţie, lumină din răsărit, înaintea căreia dispare ruşinos şi raza lui Helios? Sculaţi-vă din mormântul vostru, oase scumpe, duhuri sfinte din trecut.

Doba ta nu mai resună, graiul ei a amorţit, s'a stâns lumina ochiului tău şi preste suvenirile tale calcă profan pasul pigmeului postum. Ascultă, cum suspină Hatna [1]), cum plânge a şipotului apă; pe tine te chiamă toate, pe tine, Titan căzut din vremuri stânse".

„Cine-i nenorocitul, de care vorbeşti?" întrerupsei eu monologul.

„Un biet cazac," răspunse Hrabjanka adânc mişcat, „cu numele Nenku, suboficer şi dobaş în regimentul 35 de cazaci."

— „Da cum de-i cunoşti aşa de exact biografia?"

— „Naiv mai eşti," replică el; „da nu vezi literele aceste de pe tablă? Socoţi poate, că ele stau aici de flori de cuc? O nu, drăguţă, au ele însămnătatea lor, n'ai grijă. Ceea ce nu spune înscripţia, completează bumbul acesta, vezi, acest bumb neînsemnat".

— „M'ai îndatori mult, dacă mi le-ai explica şi mie."

— „Bucuros," răspunse Hrabjanka; „vezi iniţialele aceste? Ele indică un text întreg. Ochiul laic se înţelege, că nu vede nimic într'însele; spre a le pricepe şi descifra, trebuie să fii de tagma noastră. Literele T,C,L,O,R şi P...,..NENKU.... R. S. E.,

---

1) Un părău anume ales de autor, fiindcă comuna de acelaş nume are populaţie ruteană. (Nota editorului G. Tofan.)

însemnă în limba noastră archiologică următoarele: T (ubicinun) C (enturioni) L (ibertatem) O (mnium) R (uthenorum) P (ropugnatori) NENKU. S (ignum) S (empiternum) E (redibus). Te mai îndoeşti încă de cele zise? He? te mai îndoeşti?"

El râse sarcastic.

„Dar şi bumbul vorbeşte destul de clar. Vezi numărul 35 pe dânsul? Acest număr îţi arată regimentul de cazaci, căruia a aparţinut capotul bumbului. Că n'a servit pentru îmbumbat, e clar, căci trebuia să fie mai mic; în dimensiunea lui, precum o vezi, n'a putut să fie decât un fel de distincţie. Nu încape deci îndoială, că Nenku era un fel de subofiţer, ergo om cu merite».

Eu încremenii.

«Dar ce zic aceste două linii cruciate şi rotunde la capăt? Ele zic că Nenku era dobaş. Aşa dară, rezumând toate, ajungem la următorul fapt: Nenku, dobaş şi subofiţer în regimentul 35 de cazaci. Asta-i sfânt Eu nu cunosc istoria regimentului pe de-arostul, în ori şi ce caz ştiă acest regiment a format avantgarda acelei armate, ce fu trimisă în anul 1848 spre înăbuşirea revoluţiei ungureşti şi Nenku ajunse după multe aventure şi la Suceava, da, la Suceava. Ei bine! E acum vorba, cum a murit? Relativ la acest punct ne lămureşte o scrisoare din archiva din

Colomea ; în aceasta se istoriseşte despre moartea unui cazac, care să fi picat în Suceava ca victimă unui Daco-român încarnat. Presimţeşti ceva? He? Presimţeşti?»

Atunci îmi adusei aminte de cavalerul delà Mancha. Se vede, cà figura aceasta va trăi etern, îmbrăcând numai haina timpului şi apărând sub cele mai diferite forme.

I-am dat lui Hrabjanka bumbul şi tabla, ca să scap de dânsul; am făcut bine aşa, căci de altfel îmi istorisia prea multe despre nenorocitul cazac şi toate nu încap în cadrul limitat al unui foileton. Se zice că Danelo Hrabjanka ţinuse în aceeaş seară o prelegere despre Nenku la cele «trei coroane», de unde se reîntoarse cam târziu aca ă, pierzând pe drum echilibrul şi scumpele tezaure archeologice din strada Plăcintelor, locul de înmormântare a lui Nenku, dobaş şi subofiţer în regimentul de cazaci 35.

Fie-i ţerina uşoară [1]).

---

[1]) Se ironizează un profesor rutean dela gimnaziul din Suceava, pentru mania cunoscută a Rutenilor de a născoci aşa zisele dovezi şi argumente istorice ca probă pentru existenţa lor seculară în Bucovina. (Nota editorului G. Tofan).

VEACURI DE PATIMI

Fulgi de zăpadă cad lini și trudiți peste al Bucovinei pământ, copii postumi ai ernei adormite. Stradele capitalei se acopăr cu hâdos noroiu, trist și monoton ca mlaștinele Dunării. Unde te uiți, vezi melancolie. Ceriul suriu ca cenușa, streșini plângătoare, fețe mohorâte. Umezeala îți cuprinde trup și suflet; e săptămâna patimilor. Pe trotuar trec doi și doi alumnii institutului teologic. Pasul lor se îndreaptă cu umilință spre catedrala Cernăuților.

E Joia mare și denie. De douăsprezece ori se deschide în astă seară ușa raiului, de douăsprezece ori se vestește poporului zguduitoarea tragedie a cerescului martir depe malurile Ghenezaretului. Sânt momente aceste, ce-ți ridică din țâțâni architectura întregului suflet. Le-am gustat totdeauna cu aviditate avară. Sânt prea fru-

moase. Inchipuiţi-vă, mă rog. El este răstignit fără pic de vină. Piroane de fier îi străbat binecuvântătoarea sa mână şi rănitele picioare.

O plebe stupidă îşi bate joc de El, acea plebă, pentru a cărei scăpare a fost restignit. Şi El, veşnic Cerescul, a privit cu tristeţă la acest spectacol.

Pentru ură şi răzbunare, marea sa inimă n'a avut loc. Şi a rostit El atunci acele nemuritoare cuvinte de pe cruce, cuvinte ce le-am sorbit cu dragoste la fie-care denie.

Nu ştiu ori de le enumăr aici în rânduială cronologică; «Eartă-le, Doamne, că nu ştiu ce fac», «Mi-i sete!», «Eată, maică, fiul tău», «Adevăr spun ţie, încă azi vei fi cu mine în rai». Şi acum îl pătrunde şi pe Dânsul durerea, căci desperat se adresează părintelui său: «Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m'ai părăsit?» «Părinte, în mânile tale dau sufletul meu». «S'a împlinit...»

Avem şi astăzi tragedii, poate nu aşa de mărețe, însă tot aşa de sguduitoare. Eroii acestor tragedii nu-s însă indivizi particulari, ci sânt popoare întregi, martiri fără de voie. Un astfel de martir e poporul Daciei traiane, poporul românesc de la malurile Tisei până la îmbucăturile Dunărei. E minunat popor acesta.

Priviţi-l numai bine. La trup sănătos ca măduva stejarului, nalt ca bradul muntelui, femei frumoase ca poveştile din una şi o mie de nopţi, o poezie poporală ce nu are pereche, tenacitate spaniolă, glumă franceză, profunditate germană, fatalism turcesc, răbdarea lui Iov şi lene italiană.

Studiaţi cu atenţie limba lui. Ea se compune din două elemente admirabile. Zestrea părintească e de sub cerul azuriu al Italiei, cuvinte sonore, cum se aud numai în binecuvântatele şesuri ale „grădinei Europei." Adoptând unele puţine slavisme, ea este chemată a fi pentru Europa orientală ceeace este limba engleză pentru univers: o limbă universală a lumei orientale, poate peste puţine veacuri. Că avem slavisme în limba noastră, nu ne fie ruşine. Englezii au o limbă presărată cu elemente franceze Ei şi? Sânt domnii pământului. Cine poate şti, ce vom fi după unele veacuri?

Ce-i drept, noroc n'avem. Tocmai când credem că am prins norocul de poale, ne trezim...

Revin după această mică deviare la primordiala mea idee.

Am spus că un erou al tragediei moderne e poporul român al Daciei traiane. Să vedem.

In Ardeal geme Românizmul sub asuprirea Hunilor, popor ce se făleşte cu iubirea sa pentru

libertate, o însuşire în fine, ce o are şi cel mai de pe urmă dobitoc. Ori-ce fiinţă are drept a se mişca fără obezi, însă nişte jurnalişti derbedei, fiinţe decăzute s'au pus în serviciul unor capitalişti, spre a glorifica Hunii şi a-i prezenta Europei ca cei mai gentili cavaleri.

Ce-i lumea? Lumea e o masă negânditoare; o turmă de oi pentru care ajunge un berbec s'o conducă. Această lume s'a cufundat încet cu încetul în această minciună.

Acum plebea deslănţuită a început la comanda de sus goană în contra confraţilor noştri din Ardeal şi Ungaria şi peste scurt timp vedem temniţele din Seghedin şi Vaţ pline de „criminali" români: preoţi octogenari, ciobani ce n'au văzut de cât plaiuri, văduve de şepte copii, copii fără mamă, tot fiinţe ce au păcătuit în contra sacro-sanctei idei de stat maghiar. Mai ales la ce să mai număr aceste schingiuiri? Cetiţi ziarele confraţilor noştri transcarpatini şi veţi afla adâncimea şi vadul durerilor lor.

Despre confraţii din România n'oi vorbi mult. Sunt singura aparinţă independentă, dar sufăr şi ei. Nu sufăr prigoniri străine — aceste numai oţeli te pot — dar se nimicesc en famille. Noi privim cu durere. Oare când va fi România o Spanie, una în trup şi gândire?

A treia verigă în lanţul suferinţelor noastre o formează Bucovinenii.

Sânt şi ei martiri, martirii pentru care mă doare inima mai mult de cât pentru toţi ceilalţi. E un fel de egoism acesta, însă un egoism întemeiat. Dacă Românii din Regat imitează pe Poloni, mă doare, însă cred că o vindecare nu este încă prea târziu; dacă Ardelenii sânt persecutaţi, ce îngrijire să mă cuprindă? Ei au mulţimea pentru sine, ei sunt milioane oţelite şi oţerite. Ardealul până la Tisa jos e românesc. Cinci feciori se întemniţează şi şeptezeci se nasc. Au drept Ungurii să se teamă de aceşti Valachi.

Alta e cu noi. Avizaţi la propriile puteri, nedispunând de mase, inundaţi de vecinic crescânda influenţă a Galiţiei răsăritene, viitorul nostru e mai mult de cât problematic. La noi vin în sate curat româneşti câte 30-40 familii ruseşti pe an. Asimilăm ce putem, însă în fine murim de prea multă mâncare.

Mai vine la noi modul cum sântem guvernaţi. La noi nu se procede ungureşte, ci à la Machiavelli. Nouă ni se infiltrează Aqua tofana. Noi ne stângem inconştient. Cu un leu te poţi lupta; cu un duşman dulce şi prevenitor-mori. Sub Turci Românii s'au întărit, sub Unguri Ardelenii vor

prospera, sub Poloni şi Nemţi, Bucovinenii sânt în pericol ca izvorul în pustiu.

Sântem machiavelic persecutaţi. Pentru ce! Se zice, că fostul prezident al Bucovinei să se fi exprimat, că Românii din Bucovina sânt un element foarte periculos: Stând în direct contact cu România, simpatiile lor înclinează în colo. Dacă Românii Bucovineni ar fi despărţiţi de România prin Adriatică, atunci alta ar fi vorba. Insă astfeliu, cum stau împrejurările, trebue fie-care guvern să-şi arunce neadormita privire asupra chiar celor mai neînsemnate mişcări ale acestui popor. Iată firul roş ce se trage prin toate acţiunile guvernului nostru local faţă de noi. Iată pentru ce poporul nostrù este pironit pe cruce.

«Eartă-le, Doamne, că nu ştiu ce fac», a zis cerescul martir prigonitorilor săi orbiţi de pasiune şi cufundaţi în noaptea neştiinţei.

Eartă-le, Doamne, putem zice şi noi opresorilor noştri, cari şi ei nu ştiu ce fac. Ei nu ştiu, că prin oprimarea Românizmului din Austro-Ungaria nimicesc una din cele mai puternice columne, pe care zace polichroma cupolă a Panteonului austriac. Dincolo, în şesurile sarmatice ale Moscovitului, se rădică mândre şi ameninţătoare turnurile aurite ale vecinicului Creml: în vastele lui hale răsună de pe amvon, cuvintele aţâţătoare ale

apostolilor panslavizmului. Visurile lor sânt îndrăzneţe şi mari ca valurile pătimaşe ale Oceanului. Cine ştie ori de nu vom fi chemaţi peste scurt timp a ne salva de un nou potop ce ne ameninţă din aceste stepe răsăritene cu incalculabila lor meteorologie! Şi cine ştie, ori de atunci nu vor forma secularii Carpaţi acel neaccesibil Ararat, pe al căror vârf se va opri periclitata navă a statului nostru! Atunci vigurosul braţ al Moţului va purta vâsla, iar plaiurile strămoşescului pământ vor auzi din nou glas de biruinţă românească. Insă cine ne'nţelege? Cine ne'ntăreşte? Cine ne prepară pentru marea eventualitate? Sântem oprimaţi, ear trupul ni se crucifică şi cu durere trebue să strigăm: «Eartă-le, Doamne, că nu ştiu ce fac!»

«Mi-i sete», şoptit-a divinul martir. Şi ni-i şi noauă de pace şi odihnă; dar unde-i izvorul din care să ne adăpăm? Unde-i căpătâiul, pe care să ne punem truditul nostru cap spre odihnă? Pământurile noastre sânt bogate ca şesurile Andalusiei; colinele mândre şi falnice ca ale Elveţiei raiuri; munţii noştri plini de comori nesecate, dar noi, izgoniţi, luăm toiagul în mână şi pribegim fără odihnă, căci din toate aceste bunuri numai doina a rămas. Şi sărmanul Moţ încarcă cercuri

şi ciubere pe erculeicele-i spete şi pleacă, pleacă cântând:

Munţii noştri aur poartă
Noi cerşim din poartă 'n poartă,

Se tot duce, tot munceşte, căci acasă, colosus pe plaiu, se rădică un mic bordeiu, ear la vatră stau şi ascultă poveştile maicei şepte pui de Moţi cu şepte guri, cari hrană cer şi iarăş hrană. Şi Moţul îi iubeşte, îi are atât de dragi! Pe a cui grijă să-i lase? Are românul prieten la nevoie? Are el un suflet credincios, căruia i-ar putea destăinui ale inimei dureri, un amic cu care să împartă povara sa? N'are pe nimene, bietul, pe nimene, căruia i-ar putea spune la despărţirea sa de acasă: «Eată, mamă, fiul tău!»

Pentru cel prigonit moartea e scăpare. Acolo încetă durerea şi vecinicul repaus se aşează peste trudita-i fiinţă. Şi Românu-i prigonit, însă vecinic nu moare. El are «şepte vieţi în pieptu-i de aramă». Şi Moţul se întoarce din stearpa-i pribegire, purtând în al său piept sicriul speranţelor nutrite. După luni de zile a agonisit abia vr'o câteva coroane, nutrindu-se din rămăşiţele unui mălaiu ce-l poartă în vechea torbă.

Oare pentru ce atâta prigonire de soarte? se întreabă el. Cu ce am păcătuit înaintea ta, Doamne? De ce nu ne dai zile mai senine, tatăl nostru cel

ceresc? Şi atunci vine desperarea, amic al nenorocirei, şi zgudue sufletul acestui muncitor. Unde-i pronia cerească, se întreabă el? Şi lovit de durere ca stânca de val, rădică ochii plini de lacrămi spre cerul de asupra falnicilor munţi şi buzele-i şoptesc: «Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m'ai părăsit.

Soarele s'apropie de asfinţit. Razele lui varsă o mare de lumină asupra vărfurilor Alpilor transilvăneni, cari aruncă fantastice umbre până în lunga depărtare. Şi Moţul pleacă tot mai grabnic. E doar Sâmbăta Paştilor şi cine ştie, ori de sărmanii de acasă vor avea măcar cu ce se înfrupta. Pe drum întâlneşte pe alt pribeag, şi el copil al sorţii vitrege. Ei se înţeleg. Durerea e nespus de elocventă. Ei pleacă. Eată că acum se zăreşte din depărtare o mică lumină. Pieptul Moţului saltă mai puternic şi ochiul lui soarbe cu aviditate conturile drăgălaşului cuib, în care cresc şoimii săi iubiţi.

— «Eşti acasă, frate», zice tăcutul său tovarăş, «deci noapte bune şi sărbători fericite!»

— «Dar tu, soaţe, unde mergi?»

— «Eu? Nu ştiu; n'am mai mult patrie, părinţii odihnesc de mult în mormânt şi lângă dânşii soţia şi copilaşul meu; unde să merg dară? Vezi doar, că patria mi-a murit».

— «Hai cu mine, frate, şi fii liniştit; cât tră-

eşte pui de moţ pe aceste dealuri, vei avea patrie. Vino în a mea colibă şi «adevăr îţi spun ţie, încă azi vei fi cu mine în raiu».

E după miezul nopţii. Campanele sună victorios şi vestesc lumei izbânda luminei asupra întunericului. Glasul lor se răsfrânge în mii de răsunete de granitul uriaşelor stânci, care din veac în veac cântă şi ele în maiestosul lor graiu lauda vecinicului Mântuitor. Prin întunericul nopţii străbat mii de lumini aprinse şi sute de glasuri se rădică spre instelatul cer. E învierea, sânt Paştile Domnului. Şi Moţul se întoarce cu blidul sfinţit din locaşul Domnului spre sărmanul, dar drăgălaşul său cuib.

«Christos a înviat!» răsună glasul său şi toţi răspund un «Adevărat a înviat!»

Lumina bucuriei s'a coborât acum asupra creştinilor drept credinioşi ai răsăritului. În mii de limbi se cântă azi Vecinicului imnuri de preamărire. Insă pentru neamul nostru n'a răsunat încă ceasul desrobirei din obezile sclăviei. *De secole întregi serbăm numai săptămâni de patimi. Dar sosi-va şi ziua noastră de inviere. Razele ei virginale se arată deja pe vastul orizont al neamului nostru. Atunci vom putea şi noi zice: «S'a implinit!»* Şi încărunţiţii noştri părinţi şi protopărinţi vor pune liniştit capul spre odihnă, murmurând cu evlavie şi mândrie: «In mâinile tale, generaţiune bravă, dau sufletul meu!» Ear codrii şi

şesurile Daciei-Traiane vor răsuna de un singur glas de biruinţă, glas ce va eşi triumfal din mormântul Marelui de la Putna, resfrângându-se în mii de ecouri de stâncile Ardealului, ear mândrul Olt va duce spumegând bătrânei Dunăre vestea reînvierii gloriei străbune.

GEORGE TOFAN

(† 15 IULIE 1920)

Este cronicarul evenimentelor din Bucovina şi a colaborat la multe reviste din România, informând publicul deacolo despre evenimentele culturale, politice, şcolare, economice etc., din Bucovina. Impreună cu d-l Iancu Nistor a condus lung timp revista cernăuţeană, Junimea Literară (1904—1914). A lăsat în manuscris: *Invăţământul public în Bucovina dela anexare până la isbucnirea răsboiului.*

Articolul de mai jos este reprodus din Junimea Literară, a. VIII, nr. 7—9, număr închinat d-lui N. Iorga

NOI şi EI

Noi sântem Românii Bucovineni, puţini la număr şi săraci, ameninţaţi în existenţa noastră naţională de valurile apelor tulburi ce se rostogolesc din spre nord, ameninţaţi în plăpânda noastră cultură naţională de o cultură superioară, cu care venim zilnic în contact în şcoală, la toate autorităţile, în toată viaţa publică şi privată, ameninţaţi cu nimicirea economică din partea celui mai periculos adversar economic, cu care s'a întâlnit vreodată neamul nostru, şi pe deasupra desbinaţi în partide, clase sociale, clici şi grupuleţe.

Ei sânt fraţii noştri din regatul liber, din România modernă, care s'a constituit prin dragostea a unor puţini bărbaţi de jertfă şi muncă, dar mai ales prin vitejia mulţimii necunoscute, liberi să-şi întocmească viaţa lor naţională cum o cer interesele superioare de neam, liberi să-şi cultive limba, obiceiurile strămoşeşti care au fost şi trebue să rămâe fundamentul acelui neam, liberi să în-

grijască de cultura națională, care singură e în stare să deie viață și trăinicie unui popor, și să-i asigure un loc în rândul celorlalte popoare.

Noi și *ei* avem acelaș trecut, când plin de lumina și bucuria faptelor mari a unui popor mic, dar viteaz, harnic, cinstit și muncitor, având în fruntea sa bărbați cu suflet mare, voință oțelită și minte trează, când plin de întunerecul și jalea zilelor de urgie, când turma a rămas fără păstor; *noi* și *ei* luptăm în prezent să învingem sumedenie de greutăți de tot felul, ca să fim un popor vrednic, în tot înțelesul cuvântului, nu numai cu decorurile externe, ci și cu întocmirile interne de dreptate și bună rândueală.

Lucrând astfel *noi* și *ei* ne îndreptăm către acelaș ideal al viitorului: către unitatea culturală a neamului românesc de pretutindeni. Aceeaș limbă dulce armonioasă, îmbogățită neîntrerupt din isvorul vecinic curat al limbii poporului, scrisă de toți scriitorii noștri și înțeleasă de tot neamul, aceleași datine și obiceiuri strămoșești, patrimoniu scump al tuturora, acelaș cântec, aceleași jocuri, aceeaș artă născută din concepția specifică a neamului nostru, hrănită din acelaș isvor de inspirație și adresându-se către toți fiii aceluiaș neam.

Noi și *ei*, un neam în trecutul veacurilor și un neam în viitorul vremurilor.

Intre *noi* şi *ei* însă s'a aşezat cu vremea un zid chinezesc, un zid de nepăsare, de uitare, de necunoaştere. Uitându-se vremurile, când Românii fruntaşi din toate unghiurile: Moldoveni, Bucovineni, Ardeleni se întâlneau pe pământul istoric al Bucovinei româneşti dela un capăt la altul, ca să făurească viitorul neamului, uitându-se vremurile, când ziarele româneşti erau organe ale neamului întreg, fie că apăreau la Iaşi sau Cernăuţi, la Braşov sau în altă parte, uitându-se vremurile, când reprezentanţi ai artei române ca Millo entuziasmau masele ascultătorilor, fie că jucau la Bucureşti sau Iaşi, la Cernăuţi sau în Ardeal, uitându-se măreaţa manifestaţiune dela Putna, uitându-se aceste vremi de muncă comună, s'au ridicat ziduri peste cari nu îndrăznea să treacă nici cel mai curajos om. Intre Iaşi şi Cernăuţi sau Bucureşti şi Suceava depărtarea era mai mare decât între Bucureşti şi Paris sau Iaşi şi Berlin, iar între Cernăuţi şi Sibiu sau Blaj nici nu se ştia cât e de mare depărtarea şi aproape nu se ştie nici azi.

Ziarele, revistele şi cărţile româneşti treceau graniţa spre Bucovina în număr din ce în ce mai mic şi cele ce treceau nu reprezentau valoarea literaturii româneşti, ci erau produsele unei literaturi de speçulaţie a slăbiciunilor omeneşti. Fără

contact personal cu oamenii de samă ai vieţii publice din Regat şi din Ardeal şi Ungaria românească, lipsiţi de sufletul cald al vorbei şi al scrisului românesc, pe de altă parte adăpaţi cu cultură străină, superioritatea căreia era lăudată şi cântată pe toate tonurile spre a vedea mai mult inferioritatea celei româneşti, în mediul străin duşmănos aspiraţiunilor noastre naţionale, rămaşi fără sprijin, ajutor şi îndrumare, înstrăinarea se săpa tot mai adânc în inimile şi în credinţa noastă, înstrăinare care era hrănită cu mult meşteşug de cei ce ştiau cu ce scop o fac aceasta. Şi astfel cu timpul — ce nu face timpul şi o lucrare sistematică, condusă cu multă pricepere dela şcoala primară până la mormânt! — în inimile Românilor bucovineni, dragostea pentru fraţii din Regat se întuneca în credinţa lor că România ajunsese o ţară înapoiată, ceva, dar puţin numai, mai mult decât un paşalâc turcesc, în care nimeni nu-ţi putea asigura funcţia ta, nimeni nu-ţi garanta de averea ta, scurt o ţară rămasă pe ultima treaptă de desvoltare. Literatura română, cultura română — un moft, încercări sfioase, dar de tot nereuşite, cu cari nu-şi pot pierde timpul bărbaţii ce au guştat din literatura popoarelor înaintate. Şi puţini erau cei ce riscau să spuie în public că există şi o litera-

tură românească. Alecsandri şi mai târziu Eminescu erau unicii cari se admiteau, ca de milă. De o cultură specifică românească, de comorile nepreţuite ale arhitecturei, sculpturei şi picturei religioase, cine-a fost auzit?

Aşa la noi. Dar nici la ei nu era mai bine. Românii bucovineni fuseseră părăsiţi cu desăvârşire. «Nemţiţi» şi alte calificative mai puţin gingaşe erau unicele cuvinte de îmbărbătare ce ni se adresau; un Bucovinean, mai bine zis un «Nemţit» din Bucovina sosit la Bucureşti era un obiect de haz. Tot trecutul îngropat în pământul sfânt se uitase. La zilele mari se recitau versurile lui Alecsandri cu «Dulce Bucovină, veselă grădină...» Nu se ştia că în această ţară există un popor, să zicem o ţărănime sănătoasă, vânjoasă, deşteaptă, care ar fi spre cinstea orişicărui popor, frumoasă la trup şi suflet, cum nicăeri n'o întâlnim pe tot întinsul pământului românesc, o ţărănime care aşteaptă lumină; nu se ştia, că din mijlocul acestei ţărănimi începeau a se ridica oameni cu carte, în sufletul cărora, deşi trecuţi prin toate focurile iadului culturilor străine, mai licărea conştiinţa de neam, setea de carte românească. Dar ce să le-o dea? Şi la ce? *Bucovina era pierdută pentru Români.*

A fost un moment de mare criză prin care

am trecut. Prejudiţiile, odată înrădăcinate, se alungă greu, înstrăinarea odată încuibată numai cu nevoe o poţi învinge.

In aceste clipe de grea cumpănă se ridică în mijlocul Românilor *un om*, un bărbat, despre care puţini specialişti aflaseră că ar fi un bun cercetător istoric. Acest bărbat, Niculae Iorga, avea un program. Acest bărbat era hotărît să pue toată puterea sa uriaşă de muncă, toatev astele sale cunoştinţe, toată căldura sufletului său şi dragostea unei minţi luminate întru implinirea acestui program.

Şi-a văzut acest program, unicul mântuitor, care s'ar putea resuma în puţinele fraze: Există numai un neam românesc, care locueşte în România Românilor, în Ungaria Maghiarilor, în Bucovina Austriacilor, în Basarabia Ruşilor, în Macedonia Turcilor. Mai presus de graniţele politice el e unul în fiinţa sa şi unul trebue să rămâie. Există numai o cultură pentru Români, cultura naţională, care trebue promovată cu toate puterile. Aceleaşi greutăţi ne stau în cale pretutindeni: culturi streine, fie franceză sau nemţască, rusască sau maghiară, ameninţă cultura şi fiinţa noastră naţională. Pătura cea mai numeroasă şi mai trainică a neamului nostru nu e aşezată pe temelie solidă, clasa noastră

mijlocie ne lipseşte pretutindeni, independenţa noastră economică nu ne-am asigurat-o, bogăţiile ţărilor noastre le exploatează alţii ca în nişte provincii cucerite, solidaritatea tuturora trebue să o făurim deacuma. Ne vom ridica din această stare numai prin puterile noastre proprii, ţinând sama de ceace voim şi ceace putem, înnodând firul desvoltării noastre acolo unde a fost rupt de mâni nedibace.

In scurtă vreme minune a făcut acest program pus în practică. N'a mai existat graniţă pentru cuvântul îmbărbătare, de dojană plină de dragoste, de de trezire, de laudă plină de înţeles. Şi Românii din patru unghiuri s'au simţit iarăşi un neam, un neam de viitor. Revistele şi cărţile au început să pătrundă şi la noi şi să răspândească cultură şi lumină; depărtările s'au micşorat şi prejudecăţile au început să cadă. Cu alţi ochi au văzut Bucovinenii România şi oamenii de acolo în lumina prezentului şi, mai mult, în cea a vitorului, dar şi «Nemţiţii» Bucovineni au început să fie admişi în rândul Românilor.

Pelerinaje şi escursiuni, conferinţe, şezători şi reprezentaţii teatrale au venit să lege firul rupt şi să întărească credinţa nouă. Iar cel ce a creat această credinţă a urmărit şi urmăreşte cu drag şi astăzi întărirea şi desvoltarea ei. Căci

şi astăzi sânt multe de îndreptat, au mai rămas credinţe greşite, păcate învechite. Şi astăzi mai sânt oameni, cari cred, că nu datoresc nimic neamului lor decât numai în schimbul unei sume de bani. Avem o pleiadă de literaţi, tineri şi bătrâni, cari produc mult. De câteori i-aţi întâlnit pe paginile acestei reviste care se ţine cu multă greutate şi numai în credinţa că e necesar să existe? Toate apelurile noastre — şi au fost multe şi modeste — de a ne da ceva odată într'un an, în doi ani, au rămas fără răspuns, sau răspunsul cuprindea numai o făgaduială care avea să nu fie împlinită. Ba ne-a fost dat să avem şi un caz în care un profesor tânăr dela Iaşi, invitat să ţie o conferinţă la Societatea pentru cultura şi literatura română din Bucovina, a cerut pentru cheltuiala şi truda sa, excepţional pentru noi, suma de 500 franci. Nu ştia d-l profesor, că noi cu 500 franci plătim un învăţător pe un an întreg ca să ne înveţe copiii într'o şcoală românească periclitată de Ruteni. Singurul care a răspuns totdeauna, deşi nu era dintre cei ce aşteaptă ocazia ca să fie poftit ca să publice undeva, şi nici unul din cei mai puţin ocupaţi, şi nici un bogătan, a fost Niculae Iorga.

Editorii de cărţi, de reviste, autorii, instituţiunile culturale uită prea adese că există şi

Bucovina românească; Niculae Iorga n'a uitat însă şi ne-a trimis totdeauna toate cărţile sale şi ale celor ce le-a editat.

Presa românească, cea de partid şi cea «independentă», mai stărue şi astăzi în vechea greşală de a ne desconsidera, iar puţinele publicaţii despre Bucovina sânt numai o batjocură la adresa neamului nostru, sânt sau eronate şi tendenţioase sau nimicuri. Niculae Iorga, cunoscând ţara şi oamenii, curentele şi mişcările dela noi, şi-a spus totdeauna cuvântul, urmărind pas cu pas desăvârşirea evenimentelor dela noi.

Ne-am închinat şi ne închinăm cu respect înaintea acestei munci de trezire şi întărire a conştiinţei naţionale, de refacere sufletească, de respect pentru trecut, de înţelegere pentru prezent şi de încredere pentru viitor şi, ca semn extern al acestui respect, îi închinăm acest modest număr al revistei noastre pentru care cel serbătorit a avut totdeauna cuvinte de îmbărbătare şi dragoste.

EMANOIL GRIGOROVIȚA

(1858 — 1913)

Originar din Bucovina, unde și-a petrecut cei mai frumoși ani, a trecut în România veche.

Este adevăratul povestitor al vieții bucovinene cu trecutul ei patriarhal românesc. Are câteva volume de nuvele și schițe luate în majoritatea lor din Bucovina de altădată. Date biografice și bibliografice la: Marian și Dunăreanu: Prozatorii noștri, Chișinău.

Fragmentul de mai jos este reprodus din: Em. Grigorovița, Chipuri și Graiuri din Bucovina, București, 1905, pag. 135 și urm.

POVESTEA UNUI TARG MOLDOVENESC

. . . .

Dragoste mare de învăţătură nu se cam pomenia pe atunci printre poporul nostru. Doară din cei câţiva jidovi şi meşteşugari nemţi de-şi mai trimetea careva copiii la şcoală. Pe Români trebuia să-i amăgească tatăl meu în tot felul, până ce-i îndupleca, să se tragă la carte. Şi vedeai, măiculiţă dragă, uneori şcolari la Storojineţ, de credeai că-s volintiri, nu altceva. Tot băeţani mari, copţi, cari învăţau ce învăţau, dar şi treabă pe la casă ştiau să facă.

Căci tată-meu era nu numai învăţător, dar era şi scriitorul şi sameşul satului, tălmaciu la judecătorie, logofăt la curte, cântăreţ la biserică şi câte altele. Iar casa şcoalei era, şi ea, cam aşa, un fel de lucru pentru toate. Acolo se afla cancelaria comunei, acolo se adunau juraţii, de

acolo se trimiteau străjerii, acolo în ogradă, într'un șopron, îi încuia pe bețivi, pe buclucași și pe samovolnici, de-i scutura cu nueaua la sfânta dreptate. Acolo se plătia birul și se făceau alegerile de desetnici, — căci cinul de vornic era al boierului, ca proprietar al locului.

Când se întâmpla să fie vr'o adunare, vr'o paradă, benchetuială, vr'un bal, în școală se făcea, că dă, — altă încăpere mai mare și îndemânatică ca la școală nu se găsia. Când venise întâi porunca, ca doctorii să hultuiască copiii de vărsat, la școală, nu alt undeva, adunau străjerii pe mamele speriate cu sărmanii lor copilași.

Până și nunți am apucat să văd pe la noi, la școală, — cu lăutari, cu tămbălău, cu joc și chiote, de credeai că nu mai remâne de cât praf din casă. Și saracele lavițe stau, nenorocitele, scoase cu săptămânile pe afară, încălecate colo, în fundul ogrăzii, unele peste altele, părăsite și răsturnate în sus, par'că strigau răsbunare la cer.

Comedie mare însă era, când venia comisia cu luatul la catane. Școala se prefăcea atuncia în adevărat loc de groază. Și teama de a fi luat la oaste era la oamenii noștri strașnică, fiindcă în răsboaiele între 1848 și 1866, din câți se dusese la cătănie, mai, mai nici un flăcău nu s'a mai întors înapoi acasă. Așa era,

se vede, soarta regimentului din Bucovina, că în toate luptele şi bătăliile să fie tot el băgat şi să nu se aleagă din săracii viteji nimică.

Când îl scotea pe câte unul din flăcăii noştri români din sală, afară, zicându-i «tauglich» — adică bun, — îl înhăţau odată doi căprari la tuns şi-l vedeai, bietul, numai cum se făcea galben ca ceara la ţipetele mamei sau drăguţei sale. Şi auziam atunci plâns şi bocete pe lângă casă, încât trebuia câteodată să plecăm de acolo. Apoi îi lua pe cei tunşi şi-i închidea la un loc, într'o şură, ţinându-i până seara la jurământ. In urmă li da drumul şi atunci nefericiţii flăcăi cu taţii lor, cari le aduceau de obiceiu rachiu, ca să mai prindă la inimă, se puneau pe beţie şi stârniau pe largul drumurilor larmă şi buclucuri, de-ţi venea, nu ştiu cum, şi milă şi groază.

Aşa o duceau tinerii şi bătrânii în cântece de jale şi în chefuieli de desnădăjduire, ziua şi noaptea, două, trei săptămâni pe rând, până se mai potolia spaima şi durerea şi le venia apoi — cam după Paşti, — hârtie, să între la regiment. Ş'apoi numai vedeai, că-i strângeau juraţii de la vornicie grămadă. Şi venia în urmă bădica Ion Cărăşel cu fratele său Ilie, — cărăuşi vestiţi în târguşorul nostru, — cu nişte căruţi lungi cu draghini, de a curmezişul cu laviţe, şi mi-i încărcau pe

voinici, ca să-i ducă la Cernăuţi. De aici îi pornea apoi cu porunca împărătească... cine ştie pe unde şi pe câtă vreme, ca să nu se mai întoarcă... poate, nici când pe la vetrele lor.

. . . .

. . . .

Când mă gândesc uneori la târgul Storojineţului, ce frumos era el pe atunci, ce oameni de treabă, ce gospodari zdraveni şi Români buni erau pe acolo, mi se strânge inima de durere şi îmi vine să cred, că acest nefericit târg românesc avea par'că de ispăşit cine ştie ce blăstem greu, de l-au cotropit aşa cumplit tot soiul de urgie.

*
* *

La anul 1861 mi-a fost dat să văd venind la Storojineţ un soiu de oaspeţi straşnici şi neînţeleşi pentru capul mieu neştiutor de copil.

Era într'o zi frumoasă de vară, cam pe la vreme de toacă, când s'a întâmplat lucrul. Umbla încă de pe la Duminica Mare aşa vorba printre oameni, că s'ar fi ivit lăcusta în ţară şi ne arăta tata, — ţin minte bine, — nouă, băeţilor din şcoală, nişte cobeliţe de iarbă, zicându-ne, că aşa fel ar fi cam jivinile sburătoare, despre cari era vorba.

De era drept sau nu, că au venit lăcustele prin Bucovina, pe unde anume au năvălit şi când, asta nu era harnic să spună nimeni. Sârma de telegraf nu se pomenia încă pe atunci şi, aşa, ne-am trezit numai deodată cu dânsele prin văzduh.

Era, cum v'am spus, după amiază, când-ce să vezi, — a început să se arate de după creştetele pădurii mari, din dosul curţilor boiereşti, un fel de colţ de pată pe cer, ce nu semăna de loc a nor, căci era neagră ca iadul şi, când se lăţia, când se ţuguia, tot crescând şi acoperind, din ce în ce tot mai mult, cerul din partea ceea.

Târgoveţii, ieşiţi de prin case, se uitau toţi, cu ochii înspăimântaţi, la întunecimea cerului, de unde venia primejdia şi ca oile, când se bulucesc la un loc, de frică începeau să se adune grămadă, unii pe lângă curtea veche, alţii pe lângă şcoală, cei mai mulţi însă pe lângă biserica leşească de alături, pesemne din pricină, că popa lor se apucase să le citească nişte molitve de prilej. Şi se auzia dintr'o parte şi alta sbierete de copiii speriaţi şi răcnete de femei apucate de groază, de începuse să ne fie teamă la toţi.

Numai bătrânul boier, care dă, — mai văzuse el lucruri de astea, nu şi-a pierdut cumpătul. A

dat îndată poruncă la hargaţi, să adune căpiţe de paie, strujeni, mohor, pleavă şi gunoiu uscat, şi să le aşeze din depărtare în depărtare, pe locul pătrat din mijlocul târgului. Şi, când s'au strâns hăt multe grămezi, — ba ce zic, erau girezi nu şagă, căci se afla tot târgul acum în picioare şi ajuta la cărat, — a poruncit să le deie foc la toate deodată. Pe de altă parte a pus pe străjeri, să scoată săcăluşele şi să le încarce ţapăn şi a împărţit şi praf la berejnicii curţii şi la toţi, câţi îi ştia că au vr'o puşcă sau câte un pistol pe la casă, tot cu poruncă, să nu tragă focuri decât când va da el singur semnul.

Băeţii din şcoală şi copiii de pe la case, — nu mai ştiu, cine-i va fi îndemnat, dar mă tem, că a fost tot popa Ieşesc — cărăbăniau în timpul acela la căldări, lighene, tigăi de spijă, tave şi alte lucruri de casă, ca să sune la semnul dat în un vătrar sau ciocan într'însele, tot cu scopul, că doară, doară vom speria lăcustele. Că frica cea mare era, ca nu cumva să încerce gâzele dracului să poposească la noi, căci n'ar fi rămas fir de earbă, păpuşoiu, orz sau secară împrejurul Storojineţului.

Şi Doamne, frumoasă primire a mai avut lăcusta la noi. Zicea baba Zamfira, — o preoteasă bătrână, ce venia pe la mama, — că nici la în-

tâlnirea Impăratului cu Ţarul muscălesc, la 1821, la Cernăuţi, n'a văzut aşa comedie. Avea dreptate, săraca babă, — Dumnezeu s'o ierte, — că aşa dandana şi poznă mare nici nu cred să se mai fi auzit cândva pe la casă de creştini. Par'că intrase Tătarii, să ne robiască, nu altceva.

Când a început să se deslipească coada norului de lăcuste de marginea pădurii şi l-am văzut stolul lungăreţ şi gros, aşa, cam pe la mijlocul înălţimii, de unde pătrundea bâzâitura sa surdă şi, nu ştiu cum, straşnică la urechile noastre, numai că s'a apropiat deodată unul din străjeri cu cangea roş înfierbântată de cele zece săcăluşe şi a prins să le descarce, în vreme ce berejnicii şi cu ceilalţi trăgeau din puşti şi pistoale, de se zguduia văzduhul.

Şi au pornit a suna şi clopotul nostru dela şcoală, odată cu cele trei clopote de la biserică şi cu cel dela scăldători, şi s'a ridicat un vuet de zângănituri de fier şi hârburi şi strigăte de sute de glasuri, cari odată cu detunăturile săcăluşelor, cu palalaea şi cu fumul cel gros al girezilor aprinse, se ridica năprasnic la cer, crunt, negru şi straşnic, de credeai că piere lumea.

Aşa mi s'a întipărit ceasul acela fioros în minte, încât n'am să-l uit, cât voiu trăi. Ştiu, că ne apucase pe toţi un fel de turbare şi apoi ca

o ameţială, din care ne-am trezit abia, când focul grămezilor de mohor, pleavă şi de paie se prăbuşise demult în cenuşă şi scrum şi nu se mai vedea sus, pe cer, nici fum, nici pară... dar nici nu se zărea urmă de lăcuste.

* * *

Peste această întâmplare au venit apoi în anii 1862 şi 1863 alt soiu de nevoi. Aşa, nu ştiu nici până în ceasul de faţă, de unde şi cum s'a făcut, că tocmai pe petecul nostru de pământ au fost început să se oploşească, încă înainte de vremea de care vă povestesc, o mulţime de Leşi. Fie că le plăcea pe acolo, fie că ocârmuitorul acelui judeţ era el însuşi leah şi cu dânsul erau şi cei mai mulţi slujbaşi ai cancelăriilor tot de acelaşi neam, dar destul că trăgeau la Storojineţ, — mai ales vara cu scăldătorile, — ca muştele la strachina cu miere.

Când a izbucnit însă cea din urmă răscoală în ţările Poloniei de odinioară, credeam aşa că ne topesc Leşii, căci auziam într'un timp pe la noi numai graiu de al lor...... panie dobrozieiu... proşe pana... şi altă nimică.

Decât şi împărăţia, îngrijită pe semne de răzvrătirea asta, le-a dat câte o leacă de vorbă celor de la stăpânirea din Cernăuţi, că ne-am

pomenit într'o bună dimineață cu oaste în târguleț, — așa un fel de pază pentru orice primejdie rea.

In adevăr, comandantul cu oștenii săi se cam uita chiorâș la Leșii pribegiți și știu că din cei ce bejănăriau atunci prin Bucovina s'au și descoperit mulți fugari de samă, cari se ascundeau pe la noi, ca să treacă în urmă prin Moldova în țara turcească. Pentru bieții noștri oameni însă a fost cătănimea asta mare pacoste și belea pe cap, fiindcă cei veniți erau tot ostași străini de neam și cu năravuri urâte și făceau pe la gazdele, unde fuseseră sălășluiți, toate blăstămățiile, câte sunt pe lume.

Tocmai în vremea aceia s'a întâmplat însă să ne cadă tata bolnav și încă greu de tot. Că a zăcut câteva săptămâni de zile și, când a început să se întrame, era slăbit și tras la față, încât ne uitam cu mare grijă în ochii lui. Iși mai lasase apoi să-i crească și barba, încât părea schimbat cu totul. Și, cum apucase să umble pe afară, i-a venit poftă, să iasă puțin și prin târg. Și s'a îmbrăcat așa pe la prânz, de s'a dus până la spițerul locului, cu care era prieten vechiu.

N'a ajuns însă bietul meu tată nici până la capătul drumului, ce apucă spre Cernăuți, și s'a pomenit oprit de patrula, ce venia din partea

locului, apucat din scurt la cercetare şi dus la străjuire. Cum nu-l văzuse târgoveţii de mult şi ştiau că tața e bolnav acasă, nimănui nici nu i-a trecut prin minte că de el era vorba. La străjuire însă nu era nimenea cunoscut şi aşa s'a făcut, că mi-l ţinură închis şi luat la protocoale din ce în ce mai straşnice.

S'ar fi deslegat lucrul îndată şi i-ar fi dat tatei însfârşit drumul pe cuvântul unuia din domnii târgului, ce picase pe acolo, dar a fost găsit ofiţerul, care comanda ostaşii, între chipurile fugarilor poloni de samă, unul, ce semăna din păcate la faţă şi barbă aşa de tare cu bietul tată, încât ai fi jurat că, aşa schimbat cum era după boală, îi chiar graful Ieşesc Sapieha, pe care-l căutau atunci nemţii prin toate părţile.

Noi aşteptam acasă fără grijă şi, văzând mamă-mea că tata cam zăbăveşte prea mult, a trimis un hargat, să vadă pe la spiţerie, de ce a întârziat atât. Când ne-a venit însă vestea că pe tata îl ţin cătanele închis şi-i pe cale să fie trimis în lanţuri şi cu pază straşnică la Cernăuţi, mama a leşinat şi am început să plângem cu toţii de groază. Noroc că chiar atunci s'a întâmplat, să se întoarcă şi mai marele ţinutului împreună cu boierul nostru şi cu căpitanul oştirei răzleţe dintr'o comisie, unde fusese duşi, încât

l-au scăpat pe bietul tată de beleaua prepusului.

S'a făcut, nu-i vorbă; mare haz pe urma acestei întâmplări, decât şi frica noastră şi a mamei par'că nu mai vroia să iasă din casă. Că multă şagă nici nu se făcea cu răsvrătiţii de Leşi pe vremea aceea. Şi nu s'a liniştit săraca mamă, până nu şi-a ras tatăl meu nenorocita de barbă, care era să-l dee în bucluc şi încă mare de tot.

* * *

In primăvara anului 1864 apa Siretului blândă şi pacinică de obiceiu, s'a revărsat în urma unor ploi neîncetate într'un chip aşa de înspăimântător peste maluri, încât prefăcuse partea sătească a Storojineţului într'o adevărată mare. Şi înnecase în adevăr lunci, fânaţe, câmpuri cu bucate, parte din gospodării, făcând daună şi grijă mare la oameni, cari toţi se deprinsese cu nevinovăţia de până acum a râului.

Mai ales în părţile de munte, de unde resare Siretul, pagubile păreau a fi straşnice şi mai mare trebue să fi fost groaza. Vedeam trecând pe spumele valurilor turbate case întregi, cu tot ce era într'însele, mori şi ferestraie, turme de oi şi vite, apucate aşa din câmp, grajduri, şuri şi stoguri cu fân şi paie, până şi bucăţi de pădure, cu arbori smulşi şi aruncaţi în potop, pe

cari le ducea apa năprasnică cu troscot şi iuţeală ameţitoare, pe spinarea ei uriaşă, în ruptul cursului, tot cu dânsa, departe, cine ştie unde.

După ce s'au scurs puhoaiele, s'a potolit vâlvoarea apelor şi a început să scadă Siretul, matca sa pare că nu mai era aceeaşi. Işi croise prin multe locuri cu totul altă cale, lăsând pretutindenea, — unde fusese mai înainte proprietari, — bălţi şi plise, late cât nişte heleşteie.

Umblau bieţii ţărani cu faţa desnădăjduită, pe unde ştiau că avusese ogoare şi sămănături, şi nu-şi mai cunoşteau pământurile, nici hotarele, că era totul numai nămol şi nisip. Şi atunci ştiu că unul din gospodarii locului, — îi zicea Gavril Haraga, dacă nu mă înşală mintea, — a făcut, de scârbă, o ispravă îndrăcită.

Avea omul pe malul drept al Siretului, spre drumul Broscăuţilor, nişte locuri frumoase, din cari vreo trei fălci erau, — ce-i drept, — despărţite, nu ştiu cum, printr'o fundătură sucită, prin care ziceau moşnegii că ar fi curs în vremile de demult apa Siretului. Şi, se vede, că nu era scornită numai aşa, din vânt, vorba asta a bătrânilor, căci bădichei Haraga îi curgea acum Siretul chiar pe sub prispă, adică prin fundătura aceea, unde-şi avusese livada cu trifoiu. Iar cele trei fălci de loc se zăriau numai cât aşa, dincolo

de apă, parcă nici nu fusese pe malul ăstalalt.

Mare-i era necazul bietului gospodar şi mai tare i-a amărât încă viaţa notarul târgului, spunându-i că după pravila împărătească, — aşa va fi fost ea poate pe atunci, — pământurile luate şi despărţite de apă cad în folosul vecinului de pe malul celalt. Vecinii dincolo de Sirete erau însă nişte ţigani, calici lipiţi pământului, cari, văzându-şi bordeiele înnecate, au rupt-o la fugă colo, în dealul Crivei, la lingurarii satului, ce erau viţă şi neam cu dânşii.

Şi badea Gavril, până să afle balaurii de pricopseala, ce era să le cadă aşa, la ciaun, a şi găsit chip şi cale, cum să li tragă cenuşa de pe turtă. Cum avea o bucăţică de luncă şi pe partea cealaltă a Siretului, dar mai în sus de ţigani, s'a înţeles în taină cu fraţii şi cumnaţii săi şi cu toate rubedeniile şi, adunându-se frumos pe vreme de noapte, au făcut ei o trebuşoară isteaţă de tot, adică aşa o clacă, — cum zice pe la noi. Că mi-au cărat trei zile pe rând cu hârleţe, sape, lopeţi şi cu casmale, cu coveţi, ciubere şi cu tarabonţe tot malul şi nisipul din albia veche a apei, făcându-i calea la loc, de-ţi era mai mare dragul să-i priveşti, cum furnicau printre răchiţi.

Decât cine era să-i privească ori să-i stinghe-

rească, mai ales noaptea, prin desişul luncilor, că nu-i vedea nici dracul. Dar într'o bună dimineaţă s'a băgat de samă minunea, — Siretul curgea liniştit pe matca sa cea veche, ca înaintea revărsării, par'că nu se întâmplase nimică.

* * *

Nu s'au sfârşit însă cu asta nevoile, ce au început să cadă pe capul Storojeneţenilor. In anul 1865 n'a picat dela Paşti până la Sân-Petru nici un strop de ploaie. Secase par'că cerul de atâtea ploi, ce s'au fost revărsat în anul trecut, şi sta aşa, fără nori, de se stingea pământul de secetă şi ţarinele de arşiţă. Iar săracele vite, hitionite ca vai de ele, din lipsă de păşune au avut în urmă earnă groaznică.

Nu era fir de nutreţ pe la casele oamenilor, nici fân, nici trifoiu, nici strujeni, doară numai paie putrede remase din alţi ani sau rogoz de baltă şi frunzar de cel amar, cules de prin păduri şi pagişti băhnoase. Din pricina asta a şi dat ciuma în bietele dobitoace şi s'au pomenit săracii oameni la 1866 fără un cap de vită. An straşnic pentru Bucovina întreagă, că pe lângă toată nevoia nici nu s'a rodit nimic şi a izbucnit o foamete în ţară, care a secerat mii şi mii de vieţi.

Umblau oamenii ca nişte năluci, trăind din buruiene, ciuperci, ciocălăi măcinaţi, vânzând locurile cu câţiva creiţari prăjina şi apucându-se până şi de furţişag şi de prădăciune, numai ca să-şi lungiască bieţii zilele. Atunci au perit, — ţin minte, — şi nenorociţii ţigani din Storojineţ, de nu rămăsese decât puţinele suflete, cari trăiau pe la curtea boierească.

Nenorocirea aceasta şi jalnica împrejurare că partea de sus a moşiei Storojineţului căzuse în mâni străine a pricinuit apoi şi o altă pacoste mare. Noul stăpân, — un jidov din Galiţia cu numele Ohrenstein, — a adus cu sine fel de fel de litvă leşească şi rusească, aşa numiţii Boici, lucrători la velniţă, cari n'au şi zăbăvit a impestriţa poporul nostru român cufundat în ticăloşie şi peire.

Şi tot în acel an a izbucnit fiorosul războiu între Austria şi Rusia, în care a perit pe câmpurile dela Sadova şi prin valurile Elbei tot ce era din târg şi sat, sub nume de ostaş, la această nemiloasă căsăpie de oameni. Şi ce a urmat după războiu, — o ştiţi poate, — era holera. Decât aici ar trebui să mă opresc şi să zic că Dumnezeu însuşi vroia deastă-dată să fie îndurător cu Storojineţul, căci, ca prin minune, a ferit atât târgul cât şi satele de prinprejur de boală. Dar

şi din cruţarea asta a ieşit un fel de urgie şi încă mare.

Pe la Cernăuţi şi în celelalte oraşe de sus, precum şi în Galiţia învecinată, muriau oamenii ca muştele şi, când a pătruns vestea, că la noi nici nu se pomeneşte de aşa ceva, a năvălit asupra târgului nostru toată jidănimea cea fricoasă, câtă fugise de pretutindenea de groaza morţii. Au tăbărât în câteva săptămâni mii de străini pe la noi, întocmai ca lăcusta dela 1861. Decât aceea a trecut înainte, jidovii de la 1866 însă au rămas.

Pe ogorul de păpuşoi din dosul şcoalei şi a curţii vechi, — bătrânul boier a fost scutit de Dumnezeu să mai vază şi asta, căci murise cu un an înainte, — într'o clădire uriaşă de scânduri, făcută anume, şi-a sărbat atunci o Palestină întreagă cu cei 10 sau 15 rabini, câţi se găseau pe acea vreme în târg, sărbătoarea anului nou şi cea a Cuştilor în cântări, chiuituri şi jocuri sălbatice, ce nu le pot descrie, dar nici nu le voiu uita niciodată.

Se umpluse târgul de dânşii şi le plăcea mult pe la noi, că de se întâmpla să ieşi afară, în păduricele umbratice, de cari este încins târgul Storojineţului, mi-i găsiai şi acolo pe harharii, în caftanelele lor soioase, lungiţi pe verdeaţă, scuturându-şi perciunii la bătaia vânticelului plăcut de

toamnă. Nu se lăsau duşi, aşa cu una cu două, ne îndrăgise de tot. Şi ce să vezi! Când a dat în iarnă, s'a răcorit vremea, a pierit holera, Storojineţul s'a prefăcut în cetate ovreiască.

Căci nu s'a îndurat nici jumătate din cei veniţi să părăsiască un loc aşa de îmbelşugat şi frumos. . . . .

. . . .

. . . .

La Storojineţ, frumosul târg şi sat de odinioară, cuib de Moldoveni, nu vezi astăzi decât jidovi sdrenţoşi, stând în pragul caselor pline de putoare, — lipitori nesăţioase, ce aşteaptă cu faţă lacomă ziua de târg, nefericita zi de Joi, ca să stoarcă sudoarea muncii ţăranilor români de prinprejur.

In satul Storojineţ tot mai auzi vorbă românească, dar mai mult din gura celor bătrâni, — cei tineri grăiesc, aproape toţi, şi ruseşte... par'că li s'ar trage neamul din Rusnecii spâni şi ul duroşi de la velniţa risipită a lui jupân Ohrenstein şi a odraslelor sale fără număr, ce au copleşit, unii şi alţii, vechile vetre ale pământenilor moldoveni.

Iată de ce mi se strânge inima, când mă mai duc câte odată, să-mi văd locul unde am copilărit... Numai firea cea puternică, cu frumuseţile ei neştirbite, pădurile frumoase şi apa verzuie

a Siretului cotit, ce împodobesc acest loc scump, au rămas, cum erau. Iar în deal, pe pagiştea stejerişului umbros, stă singuratic castelul ospitalier al Flondoreştilor, ai cărui locuitori străduesc într'una să mai păstreze şi în ceasul de faţă obiceiurile de demult... amintiri scumpe şi neşterse... de ce era odată prin acele locuri.

ION GRĂMADĂ

(1886 — 1917)

A fost profesor de liceu şi la începutul răsboiului mondial din Sept. 1914 a fost unul din cei dintâiu refugiaţi în România visurilor sale, unde s'a înrolat ca voluntar în armata română, murind moarte de erou la Cireşoaia în 27 August 1917. (Vezi: Dunăreanu şi L. Marian, Prozatorii noştri, Chişinău).

Şi-a tipărit în volum: Din Bucovina de altădată, schiţe istorice, bibl. Steaua, 1911; „România Jună" din Viena (1871—1911), Arad 1912 şi altele istorice. Restul numeroaselor sale scrieri literare şi istorice aşteaptă înzădar desgroparea lor din coloanele revistelor Junimea literară dela Cernăuţi, Viaţa românească, Luceafărul, Neamul românesc literar etc., pe cari le-a publicat în parte sub pseudominul Nicu Nalbă.

De curând au apărut scrierile sale: Ion Grămadă, scrieri literare cu un studiu asupra vieţii şi operii lui de Const. Loghin, Cernăuţi 1924.

Numeroasele sale scrieri politice sânt cuprinse în ziarele locale bucovinene, precum şi în Neamul românesc, Românul din Arad, Tribuna etc.

DE AJUN

Straşnic ger e afară de auzi crăpând lemnele şi draniţa pe haizaşuri; chiar zarea vânătă ca de plumb pare înghieţată. Zarzării din grădina preutului Niculae Crăciunescu şi spinişul de pe gardul de nuele s'au înălbit de chidie. In ogradă, la fântână, e un gheţuş de n'ai cap să te apropii. Amarnică vreme, ferească Sfântul! numai în lăuntru, în casă, e veselie şi neastâmpăr: trei fete tinere stau la fereastra din sală şi aleg grâu pe masă.

Una-i Aurelia, fata învăţătorului Avramescu, blândă ca un înger şi bună de s'o pui la rană, când te doare; celelalte două-s fetele părintelui Nicolae, odoarele lui, pe care le iubeşte ca ochii din cap. Valeria, cea mai mare, o blondină cu ochi căprii, stă plecată pe masă şi alege repede firele de grâu: în răstimpuri ridică capul şi-l razimă pe palma stângă şi priveşte dusă câtăva vreme în gol, apoi în colţul buzelor îi înfloreşte

un zâmbet mulţămit, sfios par'că; cea mai mică, Natalia, ori cum o desmeardă toţi, Lia, e cea mai frumoasă dintre toate, dar sglobie şi neastâmpărată ca un drac. De câte ori i se pare că aude clopoţei de sanie, i se îmbujorează obraji ca două garofe de sânge, ochii ei negri clipesci ca de lumină, apoi sare iute în sus şi, ţuguindu-şi buzele, desghiaţă geamul ferestii. Aşteaptă oaspeţi dela Cernăuţi...

— «Oare va veni de sărbători şi Brusturean al Valeriei? Ce mai petrecere are să fie!» întrebă Lia.

«De ce să nu vie?! Eu presimţ că veţi avea oaspe şi pe Bănuţ, gimnaziastul; acela are să umple casa de veselie. Drăguţ băeat», răspunse Aurelia, uitându-se pe sub gene la Lia.

«Mie nu-mi place: e prea obraznic!» dar gândul ei zice: de-ar veni, avem să răsturnăm casa şi, uitându-se în zarea albastră, nemişcată, şi-aduce pe încetul aminte de toate vorbele lui dela petrecerea din sat. O prinsese de mână şi-i bâzâia mereu în ureche:

«Lie, Lie
Ciocârlie...»

Fetele lucră mai departe tăcute. In soba de olane dudue focul şi lumina soarelui spălăcită, slabă, se resfrânge prin geamurile îngheţate şi se aşterne molcomă pe mobilele scuturate de

colb ce sclipesc de curăţenie. Auzi numai mişcarea degetelor pe masă sau vr'un oftat ascuns, înăbuşit.

«Vai, cum e şi mama! să ne pue s'alegem grâu, numai să ne vadă lumea că sântem gospodine! Eu m'am săturat de ales!» zice Lia şi se scoală. Aruncă o privire scurtă în oglindă să îndrepte o şuviţă răsleaţă depe frunte, apoi trece în sufragerie, de unde se întoarce cu un cuţit şi cu o pestelcă plină de mere.

«Ştii ceva nou, Valeria? Desearä am să îmbrac rochia cea sură şi am să-mi las părul despletit, legat numai cu o cordea roşă». Dar văzând că nu-i răspunde nimeni, varsă merele pe masă şi prinde a se legăna încet, fredonând valsul «Valurile Dunării».

Uşa din dreapta se deschide şi o voce strigă: «Mai repede, fetelor, că îndată-i seara! Tu, Lia, de ce nu alegi grâu? *Eine saubere Geschichte*!» E cucoana preoteasă, o frumuseţă trecută deja, cu toate că ea nu voeşte să mărturisească şi se sulemeneşte mereu ca în vremile bune. S'a măritat după părintele Nicolae fără voia ei şi de aceea de multe ori o vedeai, când era tânără, oftând la fereastă în amurgul fermecat dela ţeară, răzimându-şi capul pe o mână şi privind în zarea de foc a asfinţitui ce însângera turnul

de tinichea al bisericii. Dar mai pe urmă au trecut toate: anii şi-au cérnut pe nesimţite cenuşa lor peste acest suflet mândru ce sè veştejia de dorul lumii celei mari în singurătatea pacinică dela ţeară, întocmai ca o floare căreia-i lipseşte lumina. Şi poate şi alte doruri îi frământau sufletul ei neînţeles, dar cine era s'o întrebe de păsurile ei ascunse? Părintele Nicolae e bun ca pânea cea caldă, pe mulţi a mângăiat în nenorociri, dar nici odată n'a întrebat, de cei se umezesc ochii preutesei lui, când vr'o trăsură dela oraş trecea pe sub fereastă în pocnete de bici şi sunete de zurgălăi.

«Uite-te, mamă, cum mi s'au înflat degetele de atâta ales», zice Lia c'o voce plângătoare.

«Puiul mamei, pui!» şi cucoana preuteasă îi strânge degetele la obrazul ei zbârcit. «Strângeţi grâul, fetelor, şi îmbrăcaţi-vă, căci va fi vremea să vie oaspeţii! Vai, şi papá încă nu s'a întors de prin sat cu icoana!»

Din sufragerie vine alergând Costică, un drăcuşor de băet, căruia îi stă capul numai la pozne şi se prinde de rochia mâne-sa, zicând: «Mamă, mamă! să-ţi spun o veste nouă, straşnic nouă!»

«Ce veste-i spune mamei?»

«Mamă, eu pot şuera».

«Cum se poate una ca asta?»

«Ian, ascultă-mă», şi, înţepenindu-şi picioarele, îşi bagă mânile în buzunarele pantalonilor şi începe-a şuera de mama focului.

«*Das ist nicht schön*, Costică dragă!»

Copilele trec în odaia din dreapta ca să se îmbrace pe diseară, iară cucoana preuteasă dispare în sufragerie cu Costică de mână ce şueră, legănându-se când într'o parte, când în alta. Sala rămâne goală şi amurgul cenuşiu se furişează prin ferestile cu flori de ghiaţă, ca pulbere uşoară. Fetele se îmbracă în odaia de-alături, chicotind pe înfundate.

«Fetelor hăi, scoateţi cărţi pe masă ca să nu fie goală». «A! cărţile», şi fetele scot din dulap pe Alecsandri, Eminescu şi Dan de Vlăhuţă, toate netăiate încă; pe urmă un roman de Oscar Wilde, Nana şi Evangheliile lui Zola, aceste ferfeniţite de atâta cetit. Le împrăştie pe masă, pe clavir şi pe canapea, aşa ca la întâmplare, deschise la pasage, în cari e vorba de iubire şi declaraţii....

Afară în tindă s'aud tropăiri scurte şi îndesate, scârţâit de omăt şi un glas: «Bruu, ce pui de ger, îţi îngheaţă şi măduva în tine». Apoi vocea preutesei: «Eşti gata, Nicule?»

«Incă nu, dar am trimis pe dascălul cu pălimariul să mai frământe şi ei cele troiene, că pe

mine m'a răsbit frigul la oase. Numai de nu m'ar scurta cu colacii!»

E părintele Niculae. Iată-l că intră în sală, desbrăcat de şubă. E un roşcovan scund părintele Niculae, cu părul cărunt pe la tâmple şi în creştetul capului, dar încă-i vânjos, nu se dă cu una cu două. Sfinţia sa e ţăran de acasă şi s'a chinuit pe la şcoli ca toţi cei dela sate.

Ca gimnaziast a dat lecţii în familia advocatului Slătineanu, unde a cunoscut pe fica lui, Cleopatra. Părintele a prins slăbiciune de dânsa şi i-a cerut mâna. Când s'a însurat, n'a luat nic ban roş cu soţia, dar, fiind om vrednic şi strângător (chiar prea strângător), prinse chiag şi astăzi e cel mai bogat preot din decanatul lui. Pe preuteasă o iubeşte ca ochii din cap, deşi ea-i făcea multe zile fripte la început, că ar fi un ţărănoiu calic şi că s'ar fi înţolit cu ajutorul şi protecţia rudelor ei. Dar furtunile din casa preuţească s'au mai potolit cu vremea ce le schimbă toate, făcând loc altor griji, şi astăzi trăesc liniştiţi cu singura dorinţă de a-şi vedea cele două fete măritate şi pe Valeriu mântuindu-şi studiile la universitatea din Cernăuţi.

«Ce lucraţi, fetelor, aici?»

«Aşezăm cărţi pe masă, papă». — «Bine, dragelor, bine».

Sfinţia sa îşi ia un fotoliu moale şi se apropie de uşa sobei de olané; apoi, răzimându-se de spătar, îşi împreună mânile pe pântecele bine hrănit, privind cu ochii pe jumătate închişi la fete. Abia le zăreşte prin întunerecul din sală: pe canapea stau cuprinse de după gât Aurelia şi Valeria, şoptindu-şi vorbe poznaşe la ureche, de care râd ascunzându-şi capul una la pieptul celeilalte. Deodată Valeria întrerupe tăcerea: «Vai, Aurelia, cât îmi eşti de dragă», şi o cuprinde de gât şi-o sărută pe ochi de nenumărate ori, apoi iarăşi răsună râsete înăbuşite.

Lia stă visătoare la clavir, dar nu cântă. Cine ştie ce gânduri îi trec prin minte acestei copile, atât de sburdalnice de altmintrelea. Liniştea şi singurătatea dela sat aduc dorinţi ascunse ce ard şi pun multe fete pe gânduri, mai ales când eşti osândită să ieşi aşa de rar în lume.

...E vară şi-i atât de cald în nemărginirea albastră: ceriul pare o apă limpede, nemişcată. Ea se dă în scrânciob în grădină şi el vine sfios spre dânsa, întinzându-i două vişine roşe, ce se ţineau la un loc — desăguţe, iară ea... le-a înfipt la piept, pe rochia cea albă: păreau două picături de sânge pe un bulgăre de zăpadă şi acuma aşteaptă să vie el, obraznicul cel atât de drag ei...

Părintele urmăreşte cu ochii jocul focului din sobă pe faţa şi părul Liei. Ce ţi-i şi cu fetele astea! Dacă ai băeţi, trăeşti maică fără nici o grijă; fetele-s curată sărăcie pe capul omului. Pălării, rochii, baluri, pe urmă să mai stee pe la oraş, dacă vrei să nu împletească cosâţă albă. Face omul cum poate. Şi dacă nu-i vr'o nădejde încă, le-aduci înapoi în sat ca să vestejească, uitându-se prin geam în zarea depărtată, unde trăeşte altă lume mai veselă decât ţărani şi iar ţărani.

Valeria-i de măritat acuma, peste câţiva ani are să-i vie rândul şi Liei. De aceea a chiemat oaspeţi de Crăciun să mai petreacă cu fetele, să le distragă şi cine ştie... Brustureanu e băet bun, de familie şi ce mai are? ia anul ăsta încă la drepturi. Sfinţia sa a băgat de samă că el se cam învârte pe lângă Valeria. Pe Popescu, teologul, încă l-a chiemat, dar mai mult de formă, ca să facă faţă la lume, că Lia nu-i nebăgată în samă şi de aceea să se intereseze mai mulţi de dânsa. L-a mai pripăşi o vreme prin casă, până se va afla un altul mai bun, deşi vedea prea bine că băetului i-e dragă fata ca lumina ochilor. Dar nu se poate: teolog... un fecior de ţăran... nu-i vorbă e mai desgheţat la minte că Brustureanu, ba chiar părintele Nicolae singur simţeşte un

fel de sfială, când se pune la discuţie cu dânsul: atâta judecată şi agerime de spirit ştie să desvolte tânărul teolog., Şi preuteasa îi zise într'o zi «*Lieber Nicu*, împlineşte-mi şi mie o dorinţă: măcar să n'o dai pe Lia după un teolog ca să-şi petreacă zilele în pustiul dela ţară, fierbând şi cosând ca ţărancele!» Iar el i-a făgăduit că-i va împlini dorinţa; şi pe urmă prea tare o iubeşte pe neastâmpărata de Lia, decât să-o dee după un teolog ce se trage din ţărani: se vede că părintele a uitat de obârşia sa. Cu gimnaziastul s'a vedea... să facă mai întâi examenul de maturitate.

Fără să vree, Lia apasă pe o clapă: sunetul aleargă spăriat, în valuri clocotitoare, prin odaia întunecată, şi-l trezeşte pe Sfinţia sa din gânduri. El tresare, se scoală greoi, ca un om bine trăit, primblându-se încet cu mânile la spate prin sală, oprindu-se din când în când.

A răsărit luna şi lumina ei verzue zugrăveşte pe podele geamurile ferestilor dimpreună cu glastrele pline de flori: conturele mobilelor se zăresc mai bine, cele două fete tac acuma înghemuite pe canapea. E linişte, numai în bucătărie, de unde pătrunde un miros frumos de mere prăjite, se aud tocăniri surde de satâr. O mâţă albă ca omătul lunecă prin lumina lunei spre Lia şi i se sue pe braţe.

De afară pătrund clinchete de clopoţei, sforăiri puternice de cai şi poarta se aude scârţiind în ţâţâni: toţi tresar din amorţeală. «Oaspeţii!» Valeria aprinde tremurând în sală lampa cu lumina cea verde, Aurelia trece în bucătărie să anunţe sosirea oaspeţilor, iar Lia se peaptănă în oglindă şi-şi aşează păru-i creţ pela tâmple. Faţa ei plină e îmbujorată de neastâmpăr şi parcă-i arde pământul sub picioare; deodată aleargă sărind ca o căprioară în urma Aureliei.

Părintele iese înaintea oaspeţilor ca să-i primească şi să li strângă mâna de bun sosit. Sania se opreşte la scară, caii scutură din cap sforăind şi zurgălăii sună vesel. In tindă se aud voci amestecate, cineva loveşte cu papucii îngheţaţi în podele, în vreme ce altul bate în palme de frig. Sfinţia sa îşi conduce oaspeţii în cancelarie, unde-i cald şi arde deja lampa.

«Ei bine-aţi venit, domnilor, în coliba mea săracă. Ian să vedem, n'aţi îngheţat pe drum» şi el ridică lampa să-i privească în faţă. Teologul şi juristul au mustăţile ţurţuri de gerul cel straşnic; gimnaziastului numai sprincenele-i sclipesc, că la el mustăţile-s ca în palmă. Brustureanu e fraged şi fără vlagă, ca mai toţi băeţii din familie bună, cu ochi blânzi şi duioşi. Popescu, teologul, e bine zidit, trăsăturile feţei lui sânt

aspre, dar bine croite, poţi ceti pe fruntea lui uşor încreţită ce voinţă puternică zace în acest tânăr, pe care grijile şi nevoile l-au îmbătrânit prea de vreme. Iar pe gimnaziast îl trădează ochii lui mari şi neastâmpăraţi că-i băet plin de viaţă şi energie.

— «Şi ziceţi că n'aţi îngheţat pe drum?» «De ăşti doi nu era păcat, Sfinţia ta, dar de mine ar fi fost într'adevăr pagubă. Aşa odor mai rar!» răspunse Vasile Bănuţ.

«Acuma mai staţi un pic până ce v'a ieşi gerul din trup, pe urmă vă veţi încălzi. Lele Ruxandă, adă vin fiert cu scorţişoară ca să ni dezmorţim oaspeţii».

«Parcă ţi-a ieşit un sfânt din gură, Sfinţia ta. Cei mulţi înainte!» zise gimnaziastul, frecându-şi mânile de ger şi de bucurie.

Bătrâna Ruxandă aduce o strachină de plăcinte calde şi-o garafă de vin gălbui ca paiul de grâu, iar părintele îi suceşte fiecăruia câte o ţigară, căci degetele li-s ţapene de ger. După ce-au tras câte un gât sdravăn de vin, simţiră îndată cum li pătrunde căldura prin tot trupul desmorţindu-li oasele. Limba li se descleştează, par'că şi vorba începe-a curge mai întâi domoală, pe urmă tot mai înfocată... După ce-au stătut cu toţii la cină, intrară în sală: în lăuntru era şi învăţătorul Avramescu dimpreună cu consoarta

d-sale. Avramescu e un om înalt şi uscăcios cu barbă şi mustăţile sure. Toată vremea-şi roade c‹ ‹ -rii şi face politică la toartă cu părintele Nicolae, care zimbeşte necontenit, când cela închide dintr'un ochi cu înţeles şi-l bate pe Sfinţia sa pe umăr. Doamna învăţătoriţă e fată de ţăran, fără pic de carte, e îmbrăcată *nemţeşte*, ca doamnele cele mari, dar e tare stângace şi umilită în faţa atâtor domni mari, de aceea s'a retras de cu bună vreme de-o parte, privind sfioasă în juru-i.

Părintele e în duşi buni în astă seară; întră cu învăţătorul în cancelarie, fumează amândoi câte-o tămâie şi se îndulcesc cu câte un gât de vin fiert, pe urmă iarăşi se întorc în sală, se aşează pe canapea şi privesc cu ochii umezi de mulţămire la tineret. Câte odată şi-aruncă ochii spre preuteasa lui de alăturea, oftează şi, impreunându-şi mânile pe pântecele lui rotungior, şi-aminteşte cu ochii închişi de vremile trecute. Se face par'că în Suceava... peste drum dela dânsul o casă albă cu fereşti mari, pline de flori, şi în fereastă ea, preuteasa lui de-acuma, ceteşte. Apoi lecţiile... Amândoi, plecaţi pe carte, citesc, ţinându-şi respirarea şi prin crăpătura uşii îi priveşte cu ochii veseli *die gnädige Frau* Slătineanu.

«Frumoasă era preuteasa mea pe vremuri» şopteşte el la urechea învăţătorului, «putea s'o

iee şi-un conte, numai tată-său de nu s'ar fi născut în zodia reţei, înzestrat cu darul suptului». Ceilalţi vorbesc încetul, pe şoptite, şi sala întreagă răsună ca de un zumzet înăbuşit de albine, ce creşte şi iar se stânge în restimpuri.

Brustureanu şi Valeria stau amândoi lângă fereastă. El îi povesteşte aventuri din viaţa de universitar, dueluri ce le-ar fi avut cu ofiţeri, iar ea îl ascultă fericită, cu ochii înlăcrimaţi, fără să se uite la el, cum îşi pipăe mândru sgârieturile de pe obraz.

Lia e atât de veselă în astă seară, de gândeşti că toată lumea-i a ei. Se pune la piano să cânte, dar mai întâi îşi în dreaptă părul ce-i pică în ochi. Murmurul de şoapte se potoleşte pe încetul, numai o singură observare se aude: «De nu mi-ar diochia odorul!» E bunica ei maica, părintelui Nicolae, o ţărancă bătrână cu catrinţă neagră şi zăbranic alb ca omătul.

Lia începe să cânte. Sunetele curg lin ca picăturile de apă limpede pe pietre scobite, apoi vuesc puternice, vijelioase, ca o furtună deslănţuită. Obrajii i se rumenesc ca două garofe şi clipeşte des din ochi. In sală-i linişte adâncă. Gimnaziastul se apropie de dânsa:» Domnişoară, nu clipi aşa din ochi că mă nenoroceşti!» Ea nu l-a priceput «Dacă nu-ţi plac, caută-ţi alţii!» şi se scoală dela piano. «Chiar mi-am găsit. Ai

domnişoarei Aurelia sânt mult mai frumoşi, mai plini de întuneric !» respunde gimnaziastul îndârjit. Lia stă locului, îşi muşcă buzele, resuflarea-i este grea, fierbinte. O lacrimă i se furişează pe faţă, apoi altele rând pe rând. Ea se duce la bunică-sa, o cuprinde de după gât şi începe a plânge încet aşa că ceilalţi nu observă nimică. «Bunică, Bănuţ a spus că ochii Aureliei îs mai frumoşi decât ai mei».

— «Nu plânge, draga bunicăi! s'a pomenit să aibă cineva ochi mai frumoşi ca Lia bunicăi? Lasă că i-oi da eu lui!» şi bunica o mângâe, o netezeşte pe cap şi-i sărută ochii plini de lacrămi. Lia s'a ogoit, îşi şterge lacrimile şi prinde a zimbi iarăşi; apoi o ia pe bunică-sa de mână şi trece în altă odaie, din dreapta. Deschide un dulapaş şi scoate din el o mulţime de păpuşi şi, aşezându-se amândouă pe câte un scăunel, încep jocul. E de cincisprezece ani, dar a rămas tot copilă şi bunică-sa o iubeşte aşa de tare, încât a ajuns în mintea ei şi se joacă împreună cu dânsa. In serile de iarnă, când bunica ei torcea, ea se juca la picioarele ei cu păpuşele. Acuma a aşezat lampa jos, pune o păpuşe cu ochi albaştri într'un cărucior şi-l trage pe jos. Pe uşă întră Popescu împreună cu Valer cuprinşi pe subsuori, dar văzând comedia, stau locului

fără să scoată o vorbă, numai Popescu zimbeşte trist şi-şi zise: «Pentru cine îmi pierd eu minţile!» apoi ies din odaie amândoi pe vârful degetelor. Intr'un târziu întră Lia iarăşi în sală, sglobie şi veselă, ca şi cum nu s'ar fi întâmplat nimică. Gimnaziastul, de altfel curajos, acuma e muiat de lacrămile celor doi ochi negri, vine sfios spre Lia, o prinde de mână şi se roagă: «Domnişoară, mă ierţi?» — «Pentru ce?». — «Pentru gluma mea răutăcioasă». — «Ei! prostii! Uită-te (şi ea-i pune amândouă mânile pe umeri, s'apleacă la urechea lui şi-i şopteşte): Uită-te, bunica a zis, că mâne avem să mergem amândoi cu sania la primblare. Să vezi cum ştiu eu să mân caii. Ce crezi, că nu?»

Ceilalţi încep pe rând a căsca, somnul li îngreue pleoapele. Familia Avramescu îşi ia rămas bun dela toţi şi pleacă acasă, iar cei rămaşi se pregătesc de culcare.

Popescu teologul doarme într'o odaie cu gimnaziastul. Pentrucă-i aşa de frumos afară, n'a tras perdeaua în jos: voia să vadă cum bate luna prin fereastă şi luminează în odaie. Aşa i-i de jele la inima, că nici odată în viaţa lui. Să fi făcut el mai bine Crăciunul acasă, cu părinţii şi neamurile, decât să stee pe aici înstrăinat de toţi. I-ar fi înveselit pe cei de acasă şi mult s'ar fi bucurat biata mă-sa să-l fi văzut îmbrăcat în straie

preuţeşti, cântând în biserica dela dânşi din sat. Intr'o zi a primit un răvaş, o carte cum zicea măsa, în care-i scriea: «Măi băete! Noi te-am ruga frumos, dă, ca nişte ţărani proşti ce sântem — să petreci tu sărbătorile acasă cu noi. Poate, cine ştie, ţi-a fi ruşine de noi acuma, căci eşti domn mare şi Crăciunul la domni poate va fi mai frumos, însă tot mai bine-i la noi acasă!... Căci după ce te vei gospodări, vei vrea să vii şi nu ne vei găsi mai mult!...» Bieţii lui părinţi!...

E linişte pretutindeni, dar aşa de adâncă că, dacă ai scăpa o mărgică pe podele, s'ar auzi în toate odăile. Un greier iese de supt pat, se aşează în mijlocul odăii şi începe a cânta: ţârrr, ţârrr. Toţi dorm: aude respirarea regulată a gimnaziastului şi trosnetul draniţei de pe acoperiş.

Din odaia de-alături, unde dorm fetele, pătrund şoapte uşoare. Un oftat lung: «Valerie, dormi?» — «Incă nu» — «Vai, aşa mi-i nu ştiu cum, că-mi vine parcă a plânge. Şi-s veselă, tare veselă, Valerie»!!.... Popescu repetă încet, sfios ca şi cum s'ar teme: «Tare-s veselă, Valerie» — «Aşa-mi era de milă asară de Aurelia, cum sta singură numai cu mă-sa, fără să vorbească cineva cu ele!» Iarăşi îl impresoară linişte adâncă, de-şi aude bătăile inimei. Luna îşi revarsă pe podele razele ei verzii ce joacă ca o apă de lumină.

Draniţa trosneşte, omătul scârţie sub picioarele colindătorilor, ale căror glasuri se aud stânse în depărtare. El aromeşte şi în gândul lui vede, departe de sat moara tătâne-său cu ferestile îngheţate, prin cari străbate lumină. Vede scocul şi roţile morii, toate sloi de ghiaţă... pe fraţii lui mici, ascultând la fereastă colindătorii, ce rar când străbat prin troiene până la dânşii. L-aşteaptă toţi cu masa plină şi inima chinuită de nerăbdare. Iară el?...

(J. L. a III nr. 2, Februarie 1906)

LIVIU MARIAN

Născut la 1883 în Siret (Bucovina), este fiul lui S. Fl. Marian şi e profesor. A colaborat statornic la Junimea literară din Cernăuţi şi alte reviste din vechiul Regat şi Transilvania. Are versuri şi proză originale şi traduceri. In două volume şi-a publicat nuvelele şi schiţele: Suflete stinghere, bibl. Minerva, Bucureşti, 1910 şi Printre stropi, Suceava 1912, din care e luată bucata de mai jos. Vezi Prozatorii noştri, chrestomaţie, de Marian şi Dunăreanu.

SOLUL DURERII

Stă ghemuită la un loc cu alte tovarăşe în cuibuşorul cald şi ìngust ca o pungulìţă.

N'ar putea spune de unde vine. Atâta doar a băgat de seamă, de când stă acolo, că în răstimpuri pungulìţa îşi strânge păreţii, par'c'ar voì să le strivească pe toate. Noroc numai că atunci se deschide repede o gaură mică şi luminoasă, prin care tovarăşele, cari nu mai încap, fug afară. Dar, în aceiaşi clipă, isvoresc altele la loc dintr'o gură întunecată de ţeve. Şi pungulìţa fermecată remâne vecinic plină.

Pe rând o mulţime de tovarăşe părăsiseră în scurt timp cuibul lor şi acum lacrima sta înfiorată la gândul că va trebui cândva să iasă şi ea afară. O chinuia numai frica de necunoscut.

Când va trebui să iasă? După cât putuse înţelege, mâna cea nevăzută, ce apăsa aşa de puternic păreţii pungulìţei, nu făcea acest lucru în răstimpuri anumite şi după legi hotărâte. Aşa

ca din senin păreţii se apropiau deodată deolaltă şi boabele strivite căutau totdeauna scăparea prin gaura luminoasă.

De câteva ori şi-a însemnat bine împrejurările, în cari s'a întâmplat aceasta, şi începe a bănui adevăratele pricini ale isgonirii lacrimilor din culcuşul lor tainic.

Odată era frig mare. Pătrunsese cu suliţele sale reci până în cuibul lor cald, de se înfiorară cu toate, grămădindu-se la un loc, pentru a-şi încălzi trupurile fragede, cuprinse de amorţeală. Dar în clipa următoare mâna nevăzută prăvăli păreţii peste dânsele şi o mulţime mare fu nevoită să iasă afară.

Se învârtiau lacrimele tremurătoare o clipă, doauă, pe cerul luciu al ochiului ş'apoi lunecau amorţite pe geană la vale şi încremeniau jos în zăpada albă, luând chipuri gingaşe de steluţe sclipitoare.

Altădată se auzi undeva afară un bâzâit scurt, iar mărul ochiului din apropierea punguliţei începu a se învârti neliniştit, de credeai că un şuvoi sălbatic a pornit o roată năbădăioasă de moară. Şi'n aceiaşi clipă păreţii se năpustiră unul asupra altuia cu furie nemaipomenită, ca doi duşmani de moarte, cari voesc să se răpuie. Şi zeci de lacrimi înspăimântate ţâşniră pe gaură afară.

Că fugarele avură lungă vreme de furcă cu musculiţa neghioabă, ce îndrăznise să intre în ochiul omului, că o înecară şi-i scoaseră în sfârşit afară leşul pe spatele lor încovoiate, nu putuse afla niciodată lacrima remasă înapoi.

Mai în urmă ieşiseră câteva lacrimi din punguliţă, fără să se poată înţelege lămurit pricina acestei plecări neaşteptate. Se duseseră mai mult pe furiş şi de voie. In aceiaşi clipă resună undeva afară un tunet puternic, de se sguduiră cu toate, dar nime din ele nu ştia ce sunt hohotele de bucurie.

Lacrima bănui că trebuia să le fi ademenit ceva frumos afară şi pentru întâia oară încolţi în ea părerea de rău că stă închisă şi dorul de a ieşi în lume. O simţire tainică îi şoptea că lacrimele sunt menite să fie marture la toate întâmplările minunate din împărăţia luminii. Şi ar fi dorit să fie şi ea faţă la o clipă de fericire în lumea oamenilor.

Dară soarta îi păstră o crudă desamăgire.

Odată, dupăce ieşiseră toate tovarăşele sale şi isvorul lacrimilor secase aproape cu totul, punga începu a-şi strânge din nou baerile, dar încet, par'că iar fi părut rău să-şi goniască cel din urmă mărgăritar din cuprinsul său sărac.

Şi lacrima ieşi bucuroasă.

Ajunsă pe oglinda ochiului turbur, ea se miră de lumina posomorâtă din jur. Abia dacă tremurau undeva două suluri mici de lumină galbănă, văpăile dela două lumănări. Intre ele cu faţa de ceară, lucitoare ca sticla, sta chipul nemişcat al unui mort, de pe care flacările leneşe treziau în răstimpuri sclipiri bolnave.

Şi cum capul omului, ce purta lacrima în ochiul său întristat, se plecase, ca să-l sărute pe mortul scump pentru cea din urmă oră, lacrima strivită de gene lunecă la vale pe faţa rece ca ghiaţa. Când o atinse, un fior rece îi fulgeră tot trupul şi'n grabă se strecură de-alungul unei cute, de frică să nu încremeniască de frig, până ce ajunse în cutele hainei celui mort.

Şi cum începea să se subţieze şi să se ascundă tremurând în ţesăturile moi şi calde ale hainei, înţelese că nu fusese trimisă pe lume, pentru a fi martoră fericirii.

— Ce soartă felurită ne este dată şi nouă! îşi zise întristată în gândul său lacrima şi dispăru între ţesături, fără să ştie poate că va însoţi la groapă o mamă moartă ca sol credincios al unei dureri nemărginite, ascunsă în sufletul pustiu al bietului copil orfan.

I. E. TOROUȚIU

Are traduceri, studii statistice-economice asupra stărilor sociale din Bucovina, cântece și povești poporale precum și un volum de încercări literare: Chipuri, Cluj 1912, din care am luat și bucata de mai jos. Acolo este dată și bibliografia.

STRAJERUL CETAȚII

Noapte... Întunerec tainic... Linişte misterioasă... Din când în când numai murmurul părăuaşului dela poala Cetăţii resună. De altfel nimic nu se mişcă, nimic nu se aude. Doarme, doarme totul... Din oraş abia se zăresc luminile felinarelor, licărind ca nişte ochi afundaţi în besnă... Oraşul Suceava e mort, nici un semn de viaţă. Luminile din depărtare par numai nişte lumini de mort... la sicriul ţării. Sermana ţară!... Şi cetatea străjerului Zaharie stă tristă, înegrită de jale. Jale după trecutul ei, durere la prezentul ei şi visătoare la un viitor ce trebuie să se ridice pe mormanele ei de stânci. Ce viaţă, ce viaţă era odinioară în jurul ei! Şi ce menire dureroasă a avut râul dela poala ei! O râule, râule, până când vei tot curge prin matca ta? De ce nu-ţi schimbi odată drumul? De ce nu izvoreşti odată departe, departe, acolo unde n'ai trebui să te

prefaci în lacrimi de sânge?... Până când ne vei tot tăia în două?

Cetatea Sucevei priveşte departe'n zare, priveşte cu mândrie dureroasă: cât e de puternică mama ţară şi, vai, ea nu se mai gândeşte la fiica ei, la pământul ei, ce zace în agonie, se svârcoleşte în chinuri. Sicriul ţării ei e pregătit, luminile ard, aşteptând cu nerăbdare să-şi dea muribunda sufletul, şi ea, mama, nu mai vine s'o vază pentru cea din urmă oară, să-şi ieie rămas bun, dacă nu să-i aducă un leac de oţel pregătit în focul inimei ei...

Se apropie miezul nopţii... Luminile încep să moară... Străjerul cetăţii se tot mişcă încet, încet printre galeriile zidurilor. Şi el singur se sparie de liniştea ce predomină. Face un pas înainte, loveşte cu toiagul său de zidurile înegrite şi ele, şi par'că e lucru pocit: nici pietrele nu-s treze, dorm un somn adânc şi desnădăjduit, ca şi când n'ar mai avea de gând să se trezească nici odată! La lovitura toiagului bătrân, ca şi străjerul, nici ele, pietrele, nu vreu să resune. Şi bietul bătrân ar vrea măcar cu mormanele de stânci să vorbească, dar nu, ele se rânjesc la el şi nu scot nici un sunet. O seamă dorm duse, o seamă se fac numai că dorm, dar au gând să se trezească ele, când vor simţi de

pasul unui Făt frumos, călcând pe pieptul lor.

Pe bătrânul Zaharie îl cunosc dânsele: el e omul lor. Bietul străjer le-ar trezi, căci ar avea de pus la cale cu ele multe, dar se teme că nu le va sfârşi pe toate şi de aceea le lasă să doarmă, până altădată, când îi vor creşte băeţii... Ei vor străjui atunci cetatea, ei vor începe a trezi stâncile cetăţii... Ei vor începe altă viaţă... Bătrânul înţelege dorul nespus al Cetăţii, al ţerii ei, al copiilor ei, dar el e bătrân şi slab şi nu se încumetă, mai ales nu vrea, când ştie că are băeţi şi copile, cari, după cum prevede el, au să-i sfinţiască urmele lui cu sânge... În ei, în ei e toată nădejdea... Ei vor împlini dorinţa cetăţii — vor muta cursul râului de lacrimi...

Deocamdată linişte, de care şi străjerul Zaharie se înspăimântă, tresare din vreme în vreme, se uită îndărăt ca şi când ar vedea ceva fugind... Se uită lung — lung, dar nu-i nimic decât aceeaş ce-a văzut până acumai înaintea sa: ruine şi iar ruine.

În mijlocul acestei linişte, care înspăimântă mai tare decât şi cel mai asurzitor sgomot, străjerul Zaharie păşeşte încet, ca o stafie în puterea nopţii. Un pas,.. Încă unul... De-odată rămâne locului... Tresare... Îşi ridică fruntea în sus... Işi deschide ochii mari... mai mari... aşa cum nu i-a putut nici odată deschide, de când se scoborâseră bătrâneţele

asupra lui... Ochii îi sticlesc... scânteie cu focul tinereții, dar de geaba, nu vede nimic, nici nu-i nimic de văzut; și totuș trebuie să fie cineva în cetate... Liniștea i-se pare tulburată... El își încoardă și auzul, ochii nu-i ajută nimică. I-se pare că aude un sunet... Da, un sunet subțire... mai unul... și încă unul mai gros... Se contopesc... Vibrează necontenit... S'a mai amestecat unul duios, molatec... Urmează toate... Un cântec de mai multe voci năvălește la urechile străjerului Zaharie și umple întreg văzduhul...

— Ah, Dumnezeule, un cântec, un cântec îngeresc! exclamă străjerul, resuflându-se cu greu, ca și când ar fi depus depe spatele sale cine știe ce povară.

El mai făcu vr'o câțiva pași înainte, se aburcă, așa de slăbănog cum era, pe o frântură de zid și-și îndreptă apoi privirea înspre partea dela răsărit a cetății, dincotro i-se părea să vină cântecul ce-l auzia. Dar abia se întăria pe picioare și de-odată căzu în genunchi pe pietre, îngânând plin de spaimă:

— Dumnezeule, Dumnezeule, ce minune e asta!

In jurul altarului dela capela cetății strălucea o lumină galbănă-aurie, o lumină rotundă ca și aureola din jurul capului unui sfânt. Și în mijlocul acelei lumini stăteau câteva chipuri nedes-

luşite, cu feţe îngereşti, şi acele chipuri cântau, cântau trecutul glorios al cetăţii. Bătrânul Zaharie rămâne neclintit în genunchi, rămâne câteva clipe până se reculege, apoi îşi face o cruce mare şi, sprijinindu-se în toiag, se scoală resuflându-se într'un geamăt înăduşit. Ascultă cu atenţie... Ce cântec frumos!... N'a auzit, de când s'a pomenit pe lume aşa un câtec...

Inima i-se moaie... Simte un fior... Simte cum se înfierbântă... cum reînvie la o viaţă nouă... Sângele i-se sbate repede, fierbinte ca în anii tinereţii... Ochii i-se deschid... Urechile aud mai bine ca altădată... Se aude bine cântecul acelor fiinţe dumnezeeşti... Paznicul se ridică pe vârful degetelor. Şi-a luat inima în dinţi, vrea să audă totul, să vază totul, ce se petrece... Aude... Fiinţele cântă:

«... Trecutul cetăţii... Ştefan... El, slăvitul, a trăit pe aici... a murit aici... Viaţa lui, viaţa unui neam întreg... Ştefan şi toiagul său... Toiag, Arbore, Arbore, toiagul bătrâneţii lui Ştefan... Doamna Maria... Toţii au călcat cu picioarele lor curate pe pietrele cetăţii... Şi... şi în loc ca pe pietrele trecutului prezentul să înalţe viitorul, el, prezentul, are alte griji, în vanitatea lui se simte mai mare... Din pietrile cetăţii s'au ridicat case de desfrâu... Şi voi vă întâlniţi acolo,

vă înveseliți, jucați pe ele; după ce le-au necinstit alții, veniți să le necinstiți și voi... Voi le mulțumiți așa străinilor pentru slujba ce v'au făcut-o, ușurând cetatea de pietre... Astai-i tăria voastră sufletească... Din inimele voastre să clădească străinii case de destrăbălare, și voi vă înveseliți în ele?... Aceasta-i înălțimea prezentului vostru?... Aceasta?... Și vouă vi-se pare c'ați întrecut trecutul? Așa? Inchipuire, vanitate, orbire! Hotărât, vă credeți mai mari decât acei din vremurile trecute! Se poate, dar și ei și-au zidit sute și sute de cetăți! Și voi? Atâta și atâta sodom de suflete și totuși nu vă puteți îngriji nici măcar de un căpătâiu! Așa de tari sunteți? Așteptați ca străinii să vă deie locul de întâlnire? V'au dat! L'ați primit și vă înveseliți în el, acolo unde ați trebui să plângeți necinstirea gloriei voastre! Voi vă încredeți în ei? Bine faceți... Ei știu cum să se poarte... Și voi veți ști vr'odată? Nu! Voi trebuiați înainte de ce s'au ridicat acele case de destrăbălare și înșelăciune, trebuiați din scheletul cetății să zidiți morminte pentru străini din acele pietre, destinate de dânșii pentru clădire... Dar nu, voi cu nerăbdare ați așteptat să se gătească... Acuma de mult e gata, acuma de mult vă înveseliți, vă bucurați, bucurați-vă și dați cinste trecutului, așa

se cade... Aici la cetate a mai rămas material pentru clădit câteva case de ruşine... Azi, mâne, cei străini, când vor vedea că între voi s'au făcut vr'o câteva tabere, vor veni iarăşi, la cetate... mai e de unde... Şi voi să vă bucuraţi că străinii vă dau atenţie, să vă înveseliţi, că doar voi, cu şapte inimi în pieptul de aramă, sunteţi tari şi mari... Aveţi tot dreptul : aţi întrecut trecutul prizărât şi ruşinos faţă de gloria noastră...»

Aşa au cântat acele fiinţi, în vreme ce gârbovul Zaharie stătea ca o nălucă în mijlocul acelui aier misterios. Au cântat opera trecutului şi au plâns tragedia prezentului. După ce încetă cântecul, începu pe încetul, pe încetul, să dispară şi lumina aurie dela capelă, până ce peste întreaga cetate se lăţi din nou aceeaşi linişte mormântală şi acelaşi întunerec înspăimântător. Străjerul Zaharie multă vreme nu-şi putu desluşi de a fost aievea sau numai vis aceea ce văzuse şi auzise. Se plimbă câtă-va vreme prin cetate, anumea ca să se obosească şi să poată adormi, dar zadarnică i-a fost dorinţa. Îl apucă zorii zilei păşind printre galeriile cetăţii.

A doua zi Zaharie nu spuse la nimenea întâmplarea din noaptea trecută decât numai babei sale. Vroia să se încredinţeze, dacă şi în noaptea următoare va vedea ceva şi apoi va po-

vesti lumii întregi, să vină şi să vadă minunea din cetate. Întreaga zi umblase Zaharie pe lângă altarul capelei, ca să deie de vr'un semn din noaptea trecută, dar degeaba. Abia înserase şi credinciosul paznic îşi luă sumanul în spate, toiagul la mână şi începu a se pierde printre ziduri. De astădată însă străjerul se hotărî, când va vedea lumina lângă altar, să meargă acolo, să nu-i scape nimică din vedere.

Târziu noaptea, când întunerecul se întinse peste întreaga cetate, acea lumină apăru iarăşi. Incă înainte de ce începuse cântarea, moşul Zaharie se afla acuma înaintea altarului, în genunchi şi cu mânile încrucişate. După câteva clipe apărură şi fiinţele misterioase, cântând acuma despre viitorul acelei cetăţi, despre viitorul neamului ei.,. Zaharie asculta, asculta cu sete şi-şi însemna bine vorbă de vorbă, pe care o auzia în tonul cântecului... Cântecul a fost mai lung decât cel din noaptea premergătoare...

Dimineaţa îl găsiră pe străjerul Zaharie lungit la mormânt, galbăn ca ceara. Era mort, mort pentru totdeauna şi cu dânsul moartă şi toată taina despre viitorul neamului nostru. El nu avuse voie să asculte taina viitorului şi, ca pedeapsă că îndrăznise aceasta şi totodată ca nici

un muritor să nu afle din gura lui viitorul, străjerul Zaharie trecu în altă lume... iar în schimb rămase deasupra capului său pe altar o inscripţie, nu se ştie de-a cui mână scrisă: «Treziţi-vă din agonie şi viitorul va fi al vostru!»

I. NISTOR

E profesor universitar la Cernăuţi.

A colaborat la Luceafărul, Viaţa Românească etc., şi a condus, împreună cu G. Tofan, rev. „Junimea Literară". Are însemnate scrieri din domeniul istoriei Românilor atât în limba germană cât şi în cea română. Lista cărţilor vezi Contribuţiune la Bibliografia rom. I. de Gh. Adamescu.

Fragmentul următor l-am luat din: Istoria Bisericii din Bucovina şi a rostului ei naţional-cultural în viaţa Românilor bucovineni, Bucureşti 1916.

PREFAȚA

Rostul bisericii în stat şi în viaţa popoarelor care se conduc după mântuitoarele ei învăţături este bine determinat prin însuş felul, cum s'a închegat organizaţia bisericească primitivă. In Orient învăţătura creştinească a găsit, la răspândirea ei, un stat puternic şi bine închegat: Imperiul Bizantin, în cadrele căruia numai prin lupte îndelungate şi prin jertve de sânge şi-a putut dobândi, în sfârşit, recunoaşterea oficială. Inlăturând cultul păgân, biserica creştină se instală în toate drepturile şi privilegiile acestuia, pentru a îngriji de cele culturale şi duhovniceşti. Ea continuă deci să rămână în raport de subordinaţie faţă de stat, sprijinindu-l din răsputeri la îndeplinirea îndatoririlor sale politice, administrative şi militare. Ingemânarea puterii bisericeşti şi a puterii de stat era aşa de deplină, încât, în închipuirea contemporanilor, una n'ar fi putut exista fără de alta. Patriarhul era sfetnicul cel mai intim al Impăratului. Ornatul împărătesc era aproape la fel cu cel al Patriarhului. Acesta invoca harul cerului asupra alesului lui Dumnezeu şi asupra supuşilor lui; alegerea Patriarhului se făcea sub auspiciile

Impăratului, care convoca şi prezida şi sinoadele ecumenice. Puterea erarhică era subordinată puterii statului şi numai rar când se pomeneşte de încercări de emancipare. Limba liturgică era identică cu limba oficială a statului. Caracterul naţional al bisericii orientale era din capul locului aşa de pronunţat, încât popoarele păgâne, care prin propoveduitori bizantini fură încreştinate, precum erau Bulgarii, Sârbii şi Ruşii, primiră numai ritul grecesc, nu însă şi limba liturgică grecească. Toate aceste popoare reuşiră curând după încreştinarea lor de a-şi întemeia biserici naţionale, întocmite după nevoile lor culturale. Bulgarii erau încă păgâni, când se statorniciră în sudul Dunării. Indată după încreştinare ţarul lor chemă pe lângă sine un patriarh bulgar, pentru ca pe calea aceasta să desăvârşească întocmirea lăuntrică a statului său.

Tot aşa purcese şi Vladimir cel Sfânt din Rusia, după ce primise botezul. Exemplul acesta fu urmat şi de Sârbi, când triburile lor fură închegate într'o organizaţie politică militară.

In felul acesta au purces mai târziu şi Domnii ţărilor române. După consolidarea statului muntean Alexandru Basarab chemă un mitropolit pe lângă curtea domnească dela Argeş. Cu puţine decenii în urmă aşeză şi Domnul Moldovei, Alexandru cel Bun, la Suceava un mitropolit, pentru a desăvârşi organizaţiunea internă a ţării sale.

Vedem aşa dară că în statele ortodoxe organizaţia bisericească s'a îndeplinit la îndemnul şi sub oblăduirea puterii de stat. In lumea ortodoxă

organizaţia bisericească face parte întregitoare din întocmirea statului, dela care a emanat şi în a cărui limbă propovădueşte şi învăţăturile şi năzuinţele sale, o instituţie naţională, menită să satisfacă nevoile culturale ale neamului către care se adresează.

Cu totul altele sânt tradiţiile bisericii apusene. Imperiul Roman Occidental căzu sub loviturile barbare. Organizaţia politică dispăru şi rămase numai cea primitivă bisericească. Lungă vreme episcopii rămaseră singura autoritate duhovnicească şi politică şi între aceştia episcopul Romei eterne, Papa. Faţă de statele germane, întemeiate mai târziu, organizaţia bisericească era mai veche, mai înrădăcinată şi recunoscută de toată lumea.

Pentru aceia toate statele germane, care urmau să se constituească pe ruinele vastului Imperiu Roman occidental, stăruiau să dobândească recunoaşterea şi binecuvântarea puterii bisericeşti dela Roma, drept consfinţire a legitimităţii lor. Pe când în Răsărit biserica se desvoltă sub oblăduirea statului şi după dispoziţiile lui, în Apus statele dobândesc dreptul la existenţă prin recunoaştere din partea bisericii. In Răsărit puterea izvoreşte dela stat, în Apus dela biserică. Acolo biserica tinde spre universalitate, aci spre individualizare naţională. Universalitatea reclamă concentrarea puterii şi aplicarea unei singure limbi liturgice.

Aşa se explică, cum de limba latină a rămas până azi limbă liturgică pentru toate neamurile de confesiunea catolică. Aşa s'a impus limba

latină Uugurilor, Cehilor, Polonilor, Germanilor şi tuturor popoarelor neolatine, care profesează credinţa romano-catolică.

Consolidarea statelor apusene şi întărirea lor a produs, în mod fatal, o reacţiune contra puterii papale. Rivalitatea dintre ambele puteri a deslănţuit îndelungate lupte între stat şi biserică, care, secole întregi, stânjeniră desvoltarea economică şi culturală a popoarelor din Europa apuseană.

In toiul luptelor religioase din Apus s'a petrecut în Orient un fapt de cele mai grele urmări pentru popoarele de aci. Este vorba de aşezarea Turcilor în Balcani şi de cucerirea statelor creştine pe care le întâlniseră în calea lor. Sub loviturile haine ale ienicerilor se prăbuşiră toate statele creştine din Balcani. Căzu Serbia, căzu Bulgaria şi în sfârşit fu dărâmat şi Imperiul Bizantin, redus de multă vreme la capitala Constantinopol şi împrejurime. Dară Turcii, ca Mohamedani, intrară numai în moştenirea puterii politice, militare şi administrative. Puterea duhovnicească, strâns unită până atunci cu cea politică, rămase şi mai departe pe seama Patriarhilor şi a episcopilor ortodocşi din ţările subjugate. In jurul acestui singur aşezământ din vremuri mai bune, în jurul bisericii lor naţionale se grupară de atunci înainte popoarele subjugate din Imperiul Otoman. In grija şefului bisericesc rămase pe lângă datorinţele sale duhovniceşti, încă şi apărarea tuturor drepturilor politice, culturale şi chiar economice ale credincioşilor săi. Pentru aceste neamuri biserica, veacuri întregi, era singura instituţie na-

ţională, care avea innalta şi frumoasa misiune de a strecura în sufletele generaţiilor desnădăjduite mângăere, nădejde şi nestrămutată credinţă într'un viitor mai bun şi mai luminos. Şi iată că după sute de ani de suferinţe răsăriră şi pentru popoarele balcanice zorile libertăţii politice şi naţionale.

In condiţiuni asemănătoare vieţuiră secole întregi şi fraţii noştri de peste munţi. Şi la ei puterea de stat era străină de limba şi legea lor. Singură biserica le mai rămase românească, dară şi aceasta ademenită la convertiri de tot felul. Singura lor organizaţie naţională era cea bisericească. In cadrele acesteia pricepură ei să-şi păstreze limba şi să-şi apere drepturile după putinţă şi împrejurări. Biserica a fost şi a rămas până azi singura cetate a Românismului din Ardeal şi Ungaria. Sub zidurile acestei cetăţi, întărită cu atâta dragoste şi pricepere de Şaguna, fraţii noştri de peste munţi găsesc până azi singurul scut şi adăpost contra atacurilor îndreptate împotriva limbii, legii şi a însăş fiinţii lor naţionale.

Cu mult mai fericiţi în privinţa aceasta au fost Românii din Principate, dat fiind că ţările acestea au ştiut să-şi păstreze pururea autonomia lor politică şi naţională. Graţie acestei autonomii, apărarea intereselor politice, culturale, naţionale şi economice a rămas în sarcina Domnilor şi a divanurilor domneşti. Graţie acestei fericite împrejurări, atribuţiile şefilor bisericeşti din Moldova şi Ţara Românească se puteau mărgini numai la cele duhovniceşti, la care până în timpurile mai

recente se socotiau şi trebile şcolare. Cea mai frumoasă armonie domnia între mitropolit şi Domn.

Prin ceremonia ungerii şi a încoronării mitrotropolitul împrumută puterii domneşti nimbul obârşiei dumnezeeşti. La rândul său mitropolitul cu sufraganii săi se bucurau de scutul Domnului şi al ţării. Feţele bisericeşti făceau parte din divanul domnesc şi interveneau, din însărcinarea Domnului, la aplanarea diverselor chestiuni politice şi administrative.

* * *

In deprinderile acestea păstorise Dosofteiu Herescu timp de 25 de ani eparhia Rădăuţilor, până ce aceasta, la 1775, fu smulsă din secularele ei legături politice şi ierarhice cu Moldova şi încorporată Austriei. In locul vechii stăpâniri de aceiaş limbă şi lege cu băştinaşii acestei ţări se constitui în Bucovina o nouă administraţie, germană şi catolică cu centrul de gravitaţie la Viena, o administraţie mai întâiu militară, apoi civilă, care se conducea în toate după doctrinele aşa zisului absolutism luminat, manifestând un vădit desgust şi dispreţ pentru bătrânele tradiţii şizmatice ale Moldovenilor băştinaşi.

In urma anexării Bucovinei grija episcopului Dosofteiu nu se putea mărgini numai la cele duhovniceşti ca pe vremea Moldovei, când apărarea tuturor intereselor politice, naţionale, culturale şi economice cădea în sarcina Domnului ţării şi a divanului său. Din momentul trecerii eparhiei bucovinene sub stăpânirea austriacă toate aceste

mari, grele şi sfinte datorii căzură în sarcina capului bisericesc.

Apărarea drepturilor cuprinse în promisiunea solemnă a nouii stăpâniri de a respecta stările de lucruri din timpul Moldovei şi îndestularea nevoilor naţionale şi culturale ale Românilor autohtoni, iată datoriile care se impuneau bisericii româneşti din Bucovina. Românii Bucovineni ajunseră deodată în situaţia fraţilor lor de peste munţi, unde biserica era singurul aşezământ naţional, care mai rămăsese în slujba exclusivă a intereselor româneşti.

Aceasta era noua situaţie care se crease pentru biserica bucovineană în urma deslipirii ei de Moldova. Ea avea înalta misiune de a apăra interesele naţionale ale enoriaşilor săi, de a păstra şi înbogăţi moştenirea moldovenească şi de a contribui din răsputeri la propăşirea culturii româneşti şi la deşteptarea în întărirea conştiinţii naţionale. Misiunea aceasta se putea împlini cu atâta mai lesne, cu cât biserica bucovineană cu numeroasele sale ctitorii domneşti era bine înzestrată cu moşii întinse, care cuprindeau aproape jumătate din teritoriul Bucovinei. Indeplinirea acestei frumoase misiuni era înlesnită şi prin faptul că arhiereii Bucovinei n'aveau nevoie să calce căi nebătute, câtă vreme puteau să urmeze numai exemplul arhiereilor transilvăneni, mai ales cel al marelui Şaguna, pentru a conduce corabia bisericii bucovinene spre limanul mântuirii.

Bătrânul Dosofteiu a înţeles rostul chemării sale arhipăstoreşti, dovedindu-se ca un vrednic apă-

rător al intereselor româneşti. El à protestat contra importului de dignitari sârbeşti în eparhia sa, el a cerut dascăli din Moldova, când era vorba să se deschidă şcoli primare în Bucovina, el a ameninţat guvernul cu răsvrătirea poporului, dacă se va continua cu încurajarea propagandei rutene-unite în dieceza sa; el s'a opus contra secularizării moşiilor episcopiei şi a stăruit din răsputeri ca mijloacele nou creatului fond bisericesc să fie întrebuinţate numai pentru îndeplinirea nevoilor creştinilor ortodocşi din Bucovina, cari în vremea aceia erau numai Românii. Atitudinea demnă şi hotărâtă a bătrânului episcop n'a avut totdeauna succesul dorit, dară în ea vedem expresia unei conştiinţe naţionale, care, dacă ar fi fost împărtăşită şi de urmaşii săi, ar fi putut evita multe neajunsuri şi aduce mult bine neamului Românesc din Bucovina.

Dară sub urmaşii lui Dosofteiu conştiinţa aceasta şi priceperea pentru misiunea naţională şi culturală a bisericii bucovinene se întunecă mereu pentru a dispărea apoi aproape cu totul.

Urmaşul lui Dosoftei a fost un sârb, Daniil Vl..hovici, care nu putea sau poate nici nu voia să înţeleagă misiunea adevărată a bisericii din Bucovina. El a favórizat pe neofiţii ruteni din dieceza sa, a abătut preoţimea dela adevărata ei chemare, trezind în sufletul ei ambiţiuni deşerte şi apucături birocratice. Omul blând şi împăciuitor, care era Isaia Baloşescu, n'a găsit destulă putere în sufletul său pentru a îndruma conducerea bisericii pe calea cea dreaptă a tradiţiilor moldo-

venești, pe care i le implântase în suflet dascălul său Vartolomeiu Măzăreanu.

Cârma bisericii ajunse apoi în mâinile nenorocite ale episcopului Eugeniu Haçman, o fire despotică, vanitoasă și copleșită de o ambițiune nebună și de o râvnă nemaipomenită de a parveni cu orice preț.

Omul acesta înțelegea prea bine misiunea bi sericii bucovinene, dară el a stăruit din răsputeri pentru a zădărnici îndeplinirea ierarhică cu Ardealul și tot el a fost acela care a împedicat înfăptuirea autonomiei bisericești. In schimb, a ajuns mitropolit al Bucovinei și Dahmației, o demnitate nemeritată la care râvnise o viață întreagă. De dragul acestei înaintări Eugenie a jertfit interesele cele mai vitale ale bisericii bucovinene și ale Românilor băstinași. El a încurajat pe Ruteni și a păgubit în mod simțitor propășirea noastră culturală și națională. Hacman are tristul merit de a fi îndrumat rutenizarea Bucovinei.

După două păstoriri mai scurte cârja arhipăstorească ajunse în mânile viguroase ale mitropolitului Silvestru Morariu-Andrievici, care luptase din tinereță pentru readucerea bisericii la adevărata ei misiune național-culturală. Dară, din nefericire, cârma bisericii bucovinene ajunse prea târziu în mânile lui Silvestru. Un proces istoric de o sută de ani nu se mai putea schimba așa de ușor. Rutenii se întinseră în dieceză și guvernul era de partea lor. Incercările cu congresul dădură greș și astfel a murit Silvestru cu amărăciunea în suflet

de a nu putea lăsa în urma sa o biserică națională după felul celei din Transilvania.

Sub Arcadie Ciopercovici, Rutenii au dat asalt consistorului pentru ca mai apoi unul din ei să ajungă arhimandrit de scaun și ca mâne mitropolit al Bucovinei. Astfel biserica bucovineană n'a reușit să-și împlinească rostul ei adevărat Ambițiunile deșarte, slăbiciunile și nepriceperea .nor șefi bisericești, dară și fatalitatea soarte poartă vina pentru acest nesucces.

LECA MORARIU

Este profesor universitar la Cernăuţi.

Povestea următoare e scoasă din „Dela noi“ poveşti bucovinene, Suceava 1915.

FATA CEA INŢELEAPTĂ

Apoi cică au fost odată trei flăcăi, — adecă or fi fost ei şi alţii, da vorba îi că flăcăii işti trei au fost dat în părpăra însuratului şi umblau aşa bezmetici din fată în fată. La urmă ştiricesc că în cutare sat este o fată înţeleaptă-înţeleaptă, să-i tot caţi părechea! Ca s'o întreacă cineva din vorbă ferit-a sfântul; I se dusese, mă rog, buhul de atâta înţelepciune.

— Hai, măi să cercăm şi la firosŏoasa asta! --, zic ei. Şi vin la dânsa.

Bat amu la uşă, — pace! nu se răspunde nimenea. Ce să facă? Dau busna înăuntru nepoftiţi. Când colo, ce să vadă ochii? Fetişcana pe cuptor, goalăgoluţă, numai în cămaşă!

Ii dau ei bună-ziua; Fata le mulţumeşte şi zice:

— Să nu bănuiţi că s'a întâmplat aşa, că dă! casa noastră îi fără urechi!

— Hm! D'apoi cum, numai dumneata eşti acasă? Nu-i nimene pe-aici? Unde ţi-i tătuca, mămuca? — întreabă ei.

— Tata — zice — îi dus să schimbe numele la grăunţe.

— Şi-a zăbovi mult?

— Apoi de-a veni deadreptul, are să zăbovească, da de-a face-o pe împrejur are să vie mai degrabă.

— Hm! — se uită flăcăii unul la altul. — Se vede c'am nimerit noi!

— Da bine, măta unde-i?

— Ia — zice — îi dusă aici în vecini, să facă din două babe o nevastă.

— Mare-ţi-i comedia! — se gândesc feciorii noştri.

— Dar poate că-i fi având un frate?!

— Cum nu! Tocma-i dus în fundul grădinii la vânat iepuri; pe cei împuşcaţi acolo îi lasă, da pe cari îi scapă, îi aduce acasă.

— Măăăi! Breee! — şi nici nu ştiu ce să mai zică peţitorii noştri.

— Haidem, că cu asta nu-i de şuguit!

Văd ei că li s'a înfundat, şi sănătate bună, se cam mai duc şi-s buni duşi.

Merg ei ce merg, până la o bucată de drum face unul: — Ce folos de atâta minte, dacă n'o poţi scoate la capăt cu dânsa! Par'că-ţi vorbeşte în dodii!

— Dacă şi noi, măi fraţilor, procopsiţi am mai fost să n'o întrebăm că în ce pilde ne vorbeşte! — îşi dă cu socoteala al doilea.

— Te pomeneşti că vrea numai să ne îmbete, ia aşa cu apă rece şi îndrugă cai verzi pe pâreţi!

— Îrra! că bine zici! Hai înapoi — Şi se întorc înapoi.

Intră ei iară: — Dumniata, de grăit, nu-i pricină, tare adânci vorbe-ne-ai grăit, da, să nu-ţi fie cu

bănat, îi fi ştiind, în ce pilde ne vorbeşti! — zimbesc ei a râde.

— Apoi dă! eu socot, că dacă n'avem câne la casă, îi casă fără urechi, că oricine poate intra fără veste înuntru — le dă răspuns fetişcana.

— Buun! Da ce ispravă a fi făcând tat'tu cu grăunţele cele??

— Ei — ei! Şi cum adecă să zăbovească tătuc'tu, dacă vine deadreptul, şi să vie mai de grabă pe încunjurul?!

— Ia! — zice — macină şi el nişte grăunţe la moară, şi drumul drept i-a fi cu zăbavă, că-i pustia cea de cârşmă în drum!

— Iară buunn! Da acum ştiu că mamuc'ta n'a fi, Doamne fereşte, cine ştie ce vrăjitoare să închipuiască din două babe o nevastă!?

— Eh! zice fetişcana — par'că mare lucru-i să faci din doauă cămeşi vechi una nouă!?

— Na, apoi dară nu mă mai mir eu de frate-tu cu iepurii ceia! — zice unul.

— Apoi dă! — râde fata — ştiu că nu s'a pune pe prispa casei să-şi mai căsuească din cei pureci, da s'a dus în fundul grădinii, în păpuşoi; pe care-l prinde, acolo rămâne, da care scapă norocul lui!

— Na! tare frumos ne-ai cuvântat, tare frumos, mulţumim pentru iestea şi poftim sănătatea bună!

— Mergeţi sănătoşi!

Ce să înceapă acum flăcăii!? Hai la vornicul, să vadă că ce-i de făcut; poate că numai aşa i-a tumănit de cap!?

Şi vin ei la vornicul, care se întâmplase a fi şi boier.

— Am venit, domnule primar, să ne dai un sfat, că minune de ajunsă la cap mai îi fata ceea! Nici nu credeam să-şi mai afle părechea!

Da, vornicul, — vezi dumiata, îl pălise unde-l doare: — Ce băiguiţi voi mă?! Ori socotiţi poate că tot ce sboară se şi mănâncă! Hehei! când ar creşte ea mintea pe toate cărările, apoi şi oile ar paşte-o! Las' că vă arată el, bădica, că nu-i ea pe atât de brează cât se face! Mai sânt ei şi alţii cu o ţâră de glagole la cap! — Şi hai ş'o încerce şi el cu o întrebare!

— Da dumiavoastră, — zice el către flăcăii ceia — duceţi-vă sănătoşi pe la casa cui vă are, că v'oiu da eu pe urmă de ştire cum şi ce.

Şi mână el pe un argat al lui cu un fuioraş de cânepă la fată: — Na-ţi, — îi zice — şi spune-i să ţese din fuiorul ista o sută de coţi de pânză.

Şi fetişcana îi dă răspuns: — De ce nu?! Bucuroasă! Numai să-mi facă din lemnul ista stative, sucală, tălpige, vatale şi toate marafeturile ce trebuesc la ţesut. — Şi-i dă argatului un lemnişor mai-mai cât o surcică.

Na! aşa c'ai înghiţit gâluşca, bade vornice?!

Da el nu se lasă şi, mort-copt, hai s'o ispitească a doua oară!

Ii trimite un coş de ouă fierte ca să-i scoată pui. Ce face, ce drege argatul, că sparge un ou, când ajunge la fată, şi vede fetişcana că vornicu-mi umblă cu şoalda.

— S'a rugat cuconaşul, poate i-i face dumiata un bine să-i scoţi pui din ouăle iestea.

— Bine, i-oiu scoate de n'a fi bucuros de dânşii!

Şi la trei săptămâni, când avea să fie acum puii afară, fata îşi iea o căldăruşă de grâu, nişte pirostii şi un brăţuşor de lemne, şi hai la fiert grâul! Unde? Tocmai în ograda bisericii! Că în ziua aceea avea să-mi vie boierul la biserică.

Să fi trecut atâta vreme ca de când vă spun povestea, când iacă şi boierul. Da grâul forfotia amu în căldare ca în toiul Crăciunului.

— Alei! da dumniata ce faci acolo?

— Ia şi eu, păcatele mele, domnule primar, tătuca a arat de grâu şi trebue să-l fierb acum de sămânţă!

— Hm! — se uită vornicul lung la dânsa: — Văd eu că baţi şaua. Şi din cât ai fost aşa de cuminte că m'ai smerit şi cu asta, apoi vreau să te iau de nevastă!

Şi-a luat-o de nevastă. La cealaltă, la nevasta cea dreaptă, îi dă drumul, şi cu asta face nuntă.

* * *

Amu la o vreme se întâmplă că trebuie să plece vornicul pe un timp mai îndelungat de acasă. Şi-i dă de grijă neveste-sei: — Auzi, tu, de-a fi să vie cineva cu vr'o price, tu nu care cumva să te încumeţi a le face o judecată!

Şi, numai s'a fost pornit el, iacă îi scoate naiba pe doi împricinaţi! Şi un strigăt şi un harhăt să fugi pe lume!

— Ho ţară! Că doar n'or fi dând tătarii!

— Ba mila dumneavoastră, cinstită cuconiţă, că aşa-i şi aşa-i! — şi-i povestesc totul din fir până în aţă: că ei s'au fost dus la moară, ista cu căruţa, celălalt cu iapa, şi iapa era a fata, şi peste noapte dă Dumnezeu să fete, şi mânzul, ori c'a vrut să se ridice, ori cum, destul că dimineaţa, când dau să iasă din moară la căruţă, hop! că supt căruţă un mânzoc! Cel cu iapa: că-i al lui, să-i ajute să-l scoale de sub căruţă, da cel cu căruţa: nu, că mânzu-i al lui, că-i subt căruţă! Şi dur la deal, dur la vale, ba că-i lae, ba-i bălae, — hai la vornicul la judecată.

— Daca dumialui amuià a plecat, şi te-i mira să vie până la vre-o poimâne. Nu vă pot ajuta nimica — le spune vorniceasa noastră.

Da cel cu iapa: — Fă-ţi milă şi pomană, prea milostivă cucoană, că-mi piere bunătate de mânz.

Atunci vornicesei îi sare ţandura: — Sărăcan de mine, badeo, doar nu ţi-ai băut minţile de vrei să fete lemnele carne vie! — se răsteşte ea către cel cu căruţa. — Şi încă ales lemnul mort! că atunci din toată tufa ar sări câte un mânzoc!

Cel cu pricina atunci: nasu'n jos!! Şi se duc ei judecaţi gata.

Când colo în poartă, cu cine-mi dau faţă?

Cu vornicul!

— Bună ziua, domnu vornic! —

— Mulţumesc dumneavoastre! Aveţi vre-o treabă ceva?

— Ba am avut, că ne-a judecat amu cucoana dumitale.

Atunci vornicul fuga-fuga în casă: — Care cum s'ar zice, cucoană hăi, îi fi ştiind şi dumiata judeca!? Ţi-ai călcat contratu! Hai?! Apoi ai să ştii că pentru treaba asta ne despărţim!

— Ne-om despărţi! — zice ea — Şi în care cămaşă te-ai mâniat, într'aceea să te desmânii...! Da întâiu, până a nu ne despărţi, trebue să bem trei zile şi trei nopţi şi să ne veselim ca de despărţire.

— Se poate! Şi pe urmă, du-te sănătoasă în lumea ta! — zice boierul. — Şi poţi să-ţi iei ce ţi-i mai drag din curte!

— Biiine!

Şi pune-te amu, măi tată, pe o veselie ca aceea! Că vedeţi dumniavoastră, boierul nostru nu era de cei ce duc la ureche! Şi tot:

— Păhăruţ, nu tremura,
Că te-oi bea, nu te-oi mânca! —
şi: Păhăruţul cât un cuiu.
Când îl pui la gură nu-i!

Ştiţi vorba ceea: dă-i cu cinstea, să piară ruşinea!!

La urma urmei ce ştiu eu ce-i mai dă cucoana noastră boierului, că de treaz ce-mi era bietul boier nici nu mai vedea cu ochii! şi capul începe a-i umbla bălălău şi se trezeşte sub masă!...

Atunci vorniceasa repede — repede iese în cerdac:

— Ioanee, pune caii la trăsură!

Mi-l aşează cuconiţa pe boier frumos în rădvan, şi hai! dura — dura pân la bordeiaşul ei!

Se trezeşte demineaţa boierul: — Vai de mine! Ce-i asta, unde-s eu?

— D'apoi n'ai spus să-mi iaŭ ce mi-i mai drag din curte!...

Atunci el, boierul, aşa i-a cuvântat: — Văd că eşti cuminte, şi drept să-ţi spun, tare mă bucur, că aşa de cumincioară ai fost! Ştii ce? Hai înapoi la căsuţa noastră!

Mai noroc decât ista, că s'au descurcat aşa, nici că se poate! Şi de nu cumva or fi murit, trăiesc şi astăzi la gospodăriile lor

cu pace şi cu sănătate,
că-i mai bună decât toate.
Şi-am încălecat pe-o alună,
Şi v'am spus-o una bună!

TABLA DE MATERII